

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

Магістр

(назва освітнього ступеня)

на тему: РОЗВИТОК СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ
ТУРБУЛЕНТНОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
(НА ПРИКЛАДІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ АТ «ОЩАДБАНК»)

Виконав(ла): студент(ка) 6 курсу, групи ПФм-61
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
(шифр і назва спеціальності)

Перепелиця А.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник Крупка А.Я.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль Химич І. Г.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри Крупка А.Я.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Рецензент Фалович В.А.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет _____ економіки та менеджменту
(повна назва факультету)
Кафедра _____ економіки та фінансів
(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Крупка А.Я.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

« » _____ 2025 р.

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

на здобуття освітнього ступеня

магістра

(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

(шифр і назва спеціальності)

студенту

Перепелиця Андрій Вадимович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Розвиток споживчого кредитування в умовах економічної турбулентності:
сучасний стан та перспективи

(на прикладі комерційного банку АТ «Ощадбанк»)

Керівник роботи:

Крупка Андрій Ярославович, к.е.н., доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «07» жовтня 2025 року № 4/7-857

2. Термін подання студентом завершеної роботи 18.12.2025

3. Вихідні дані до роботи Звітні документи комерційного банку АТ «Ощадбанк»,
сайт комерційного банку АТ «Ощадбанк»

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації банківського споживчого кредитування в умовах економічної турбулентності

РОЗДІЛ 2. Практичні підходи розвитку споживчого кредитування в Україні в умовах економічної турбулентності (на прикладі АТ «Ощадбанк»).

РОЗДІЛ 3. Перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні в умовах економічної турбулентності

РОЗДІЛ 4. Охорона праці та безпека життєдіяльності у комерційному банку АТ «Ощадбанк»

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

Рисунок 1.3. Класифікація споживчого кредитування населення, Рисунок 2.1. Кредити, надані домашнім господарствам за період 2019-2024 рр., млрд грн, Рис. 2.2. Кредити, надані домашнім господарствам у розрізі валют за період 2019-2024 рр., млрд грн, Рисунок 2.4. Динаміка активів, зобов'язань та власного капіталу комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр., Рисунок 2.5. Динаміка чистого прибутку комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр., Рисунок 2.7. Інформаційно-аналітичне забезпечення кредитного процесу банку (кредитування населення) АТ «Ощадбанк», Рисунок 3.1. Результати SWOT-аналізу функціонування та розвитку ринку споживчого кредитування в Україні.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Радинський С.В., к.е.н., доцент		
Безпека в надзвичайних ситуаціях	Стручок В.С., старший викладач кафедри ОХ		

7. Дата видачі завдання «07» жовтня 2025 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір та затвердження теми кваліфікаційної роботи	07.10.2025	
2	Робота над планом, затвердження плану	07.11.2025	
3	Пошук та підбір літератури, відповідно до затвердженого плану	17.11.2025	
4	Робота над першим (теоретичним) розділом	24.11.2025	
5	Робота над другим (аналітичним) розділом	01.12.2025	
6	Робота над третім (проектно-рекомендаційним) розділом	08.12.2025	
7	Робота над четвертим розділом Охорона праці та безпека життєдіяльності у комерційному банку АТ «Ощадбанк». Підписання розділу в консультантів	12.12.2025	
8	Проходження нормоконтролю	15.12.2025	
9	Підготовка керівником відгуку та отримання зовнішньої рецензії	16.12.2025	
10	Попередній захист кваліфікаційної роботи	18.12.2025	
11	Робота ЕК. Захист кваліфікаційної роботи	23.12.2025	

Студент

(підпис)

Перепелиця А.В.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Крупка А.Я.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Перепелиця А.В. Розвиток споживчого кредитування в умовах економічної турбулентності: сучасний стан та перспективи (на прикладі комерційного банку АТ «Ощадбанк»).

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – ТНТУ ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2025.

Об'єктом дослідження виступає процес організації та реалізації банківського споживчого кредитування в комерційному банку АТ «Ощадбанк» в умовах економічної та політичної нестабільності.

Метою даного дослідження є теоретичне узагальнення та практичне обґрунтування механізмів розвитку споживчого кредитування в Україні в умовах економічної турбулентності та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності кредитної діяльності комерційних банків.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю пошуку ефективних інструментів удосконалення механізмів кредитної діяльності банків, адаптованих до сучасних викликів економіки воєнного часу та післявоєнного відновлення. Теоретичне й практичне осмислення особливостей розвитку споживчого кредитування в Україні, зокрема на прикладі АТ «Ощадбанк», сприятиме формуванню науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення стійкості банківського сектору та зміцнення довіри населення до фінансових інституцій.

Ключові слова: споживче кредитування, кредитна практика, кредитний процес, кредитний портфель, банківський продукт, кредитні ризики.

SUMMARY

Perepelytsia A.V. Development of consumer lending under conditions of economic turbulence: current state and prospects (JSC “Oschadbank” as a case of study).

Research for the degree of Master of Science in the specialty 072 “Finance, Banking, Insurance, and Stock Market.” – Ternopil National Technical University named after I. Pul'uj. – Ternopil, 2025.

The object of the study is the process of organizing and implementing bank consumer lending at the commercial bank Oschadbank JSC in conditions of economic and political instability.

The purpose of this study is to theoretically generalize and practically substantiate the mechanisms for the development of consumer lending in Ukraine in conditions of economic turbulence and to develop proposals for improving the effectiveness of commercial banks' lending activities.

The relevance of the study is determined by the need to find effective tools for improving the mechanisms of banks' lending activities, adapted to the current challenges of the wartime economy and post-war recovery. Theoretical and practical understanding of the peculiarities of consumer lending development in Ukraine, in particular on the example of Oschadbank JSC, will contribute to the formation of scientifically sound recommendations for improving the stability of the banking sector and strengthening public confidence in financial institutions.

Keywords: consumer lending, lending practices, lending process, loan portfolio, banking product, credit risks.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Розділ 1. Теоретичні основи реалізації банківського споживчого кредитування в умовах економічної турбулентності.....	11
1.1. Споживче кредитування: сутність, основні ознаки та класифікація.....	11
1.2. Особливості процесу надання та погашення банківського споживчого кредиту.....	21
1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності операцій комерційного банку по споживчому кредитуванню.....	28
Висновки до розділу 1.....	34
Розділ 2. Практичні підходи розвитку споживчого кредитування в Україні в умовах економічної турбулентності (на прикладі АТ «Ощадбанк».).....	36
2.1. Розвиток ринку споживчого кредитування в Україні в умовах воєнного стану та економічної турбулентності.....	36
2.2. Загальна характеристика організації процесу банківського споживчого кредитування на АТ «Ощадбанк».....	40
2.3. Оцінка обсягів, структури та ефективності споживчого кредитування у досліджуваному банку.....	58
Висновки до розділу 2.....	69
Розділ 3. Перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні в умовах економічної турбулентності.....	70
3.1. Проблеми та перспективи реалізації банківського споживчого кредитування в Україні в умовах воєнного стану та економічної турбулентності.....	70
3.2. Розробка та обґрунтування економічної ефективності нових банківських продуктів споживчого кредитування.....	80
3.3. Шляхи мінімізації ризиків комерційного банку АТ «Ощадбанк» в процесі споживчого кредитування.....	90
Висновки до розділу 3.....	99
Розділ 4. Охорона праці та безпека життєдіяльності у комерційному банку АТ «Ощадбанк».....	100
4.1. Охорона праці у комерційному банку АТ «Ощадбанк».....	100
4.2. Проведення аналізу можливих воєнних та техногенних загроз, тенденції їх проявів та прогноз їх розвитку на підприємстві.....	102
Висновки до розділу 4.....	104
Висновки.....	106
Список використаних джерел.....	111
Додатки.....	119

ВСТУП

Актуальність теми даного дослідження обумовлено тим, що сучасний етап розвитку національної економіки України характеризується високим рівнем нестабільності, зумовленим поєднанням внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких провідними є військово-політичні виклики, інфляційні процеси, структурні диспропорції фінансового сектору та зниження рівня довіри населення до банківської системи. В умовах економічної турбулентності особливої актуальності набуває дослідження механізмів функціонування кредитного ринку, зокрема сегмента споживчого кредитування, який безпосередньо впливає на фінансову активність домогосподарств і водночас забезпечує додаткові джерела ресурсної бази для комерційних банків.

Споживче кредитування виконує важливу соціально-економічну функцію, оскільки сприяє задоволенню потреб населення, підтримує внутрішній попит, стимулює розвиток суміжних галузей економіки та формує передумови для фінансової стабільності держави. Водночас нестабільність макроекономічного середовища, зростання ризиків неплатоспроможності позичальників, коливання валютного курсу та обмеженість кредитних ресурсів створюють суттєві перешкоди для ефективного розвитку цього сегмента банківської діяльності.

У цьому контексті особливий науковий та практичний інтерес становить дослідження діяльності АТ «Ощадбанк» як одного з найбільших та системоутворюючих банків України. Значний обсяг його клієнтської бази, специфіка державної участі у формуванні кредитної політики та активне впровадження інноваційних продуктів дозволяють розглядати діяльність банку як репрезентативний приклад для аналізу механізмів розвитку споживчого кредитування в умовах економічної турбулентності.

Таким чином, актуальність дослідження зумовлюється необхідністю пошуку ефективних інструментів удосконалення механізмів кредитної

діяльності банків, адаптованих до сучасних викликів економіки воєнного часу та післявоєнного відновлення. Теоретичне й практичне осмислення особливостей розвитку споживчого кредитування в Україні, зокрема на прикладі АТ «Ощадбанк», сприятиме формуванню науково обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення стійкості банківського сектору та зміцнення довіри населення до фінансових інституцій.

Метою даного дослідження є теоретичне узагальнення та практичне обґрунтування механізмів розвитку споживчого кредитування в Україні в умовах економічної турбулентності та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності кредитної діяльності комерційних банків.

Основними завданнями написання даної кваліфікаційної роботи є вивчення таких питань:

- розкрити сутність, ознаки та класифікацію споживчого кредитування як складової банківської діяльності;
- дослідити особливості організації процесу надання та погашення споживчих кредитів.
- узагальнити методичні підходи до оцінки ефективності операцій комерційного банку у сфері споживчого кредитування.
- проаналізувати сучасний стан та динаміку розвитку ринку споживчого кредитування в Україні в умовах воєнного стану та економічної турбулентності.
- надати загальну характеристику організації процесу споживчого кредитування у АТ «Ощадбанк».
- провести оцінку обсягів, структури та ефективності споживчого кредитування у досліджуваному банку.
- визначити проблеми та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в умовах нестабільності.
- обґрунтувати економічну ефективність нових банківських продуктів у сфері споживчого кредитування.
- запропонувати шляхи мінімізації ризиків комерційних банків, зокрема

АТ «Ощадбанк», у процесі реалізації кредитної діяльності.

Об'єктом дослідження виступає процес організації та реалізації банківського споживчого кредитування в комерційному банку АТ «Ощадбанк» в умовах економічної та політичної нестабільності.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні засади формування, функціонування та удосконалення механізмів розвитку споживчого кредитування у комерційних банках України.

Практичне значення результатів дослідження полягає у можливості використання отриманих висновків та рекомендацій для підвищення ефективності кредитної політики АТ «Ощадбанк», удосконалення підходів до оцінки кредитоспроможності позичальників, оптимізації управління кредитними ризиками та розробки нових банківських продуктів, що відповідають умовам воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці пропозиції щодо впровадження нових програм споживчого кредитування (бриджинг-позички, чекові кредити, короткострокові іпотечні кредити, кредити із зворотним ануїтетом), які забезпечують оптимізацію ризиків, диверсифікацію кредитного портфеля та підвищення ефективності діяльності банківської установи АТ «Ощадбанк».

Основні методи дослідження: логічний та діалектичний метод – для визначення сутності та ознак споживчого кредитування, його місця у системі банківських послуг (розділ 1.1); системний підхід – для дослідження процесу надання та погашення кредитів у взаємозв'язку з факторами зовнішнього середовища (розділ 1.2); економіко-статистичні методи (порівняння, групування, індексний метод) – для оцінки обсягів і структури кредитного портфеля та динаміки розвитку споживчого кредитування (розділ 2.3); методи економічного аналізу – для визначення ефективності операцій АТ «Ощадбанк» у сфері споживчого кредитування (розділ 2.3); графоаналітичний метод – для наочного відображення тенденцій і закономірностей розвитку кредитного ринку України (розділ 2.1); планування, прогнозування та

моделювання – для обґрунтування перспектив розвитку банківських продуктів та визначення шляхів мінімізації ризиків банківської діяльності (розділ 3.2, 3.3).

Інформаційна база кваліфікаційної роботи складається з: законодавчих та нормативно-правових актів України у сфері банківської діяльності та кредитних відносин; офіційних статистичних матеріалів Державної служби статистики України та Національного банку України; фінансової та аналітичної звітності АТ «Ощадбанк»; наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених з проблематики банківського кредитування; матеріалів періодичних видань, офіційних сайтів банківських установ та професійних асоціацій.

Апробація основних результатів дослідження. Основні результати дослідження представлені у випускній кваліфікаційній роботі пройшли апробацію під час проведення XIII, XIV, XV Міжнародних науково-практичних конференціях «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» на кафедрі економіки та фінансів ТНТУ імені Івана Пулюя.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків загальним обсягом 118 сторінок. У контексті наочного відображення основних результатів дослідження подано 15 таблиць і 29 рисунків, список використаних джерел містить 78 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

1.1. Сутність, класифікація та особливості споживчого кредиту

У сучасній структурі кредитних відносин споживче кредитування посідає вагоме місце. Вихідною передумовою дослідження економічної природи та функціональної ролі споживчого кредиту є уточнення сутності споживчих витрат як об'єкта кредитування. Попри наявні відмінності у підходах до трактування споживчих витрат, переважна більшість вітчизняних економістів розглядає їх як видатки домогосподарств на придбання товарів і послуг споживчого призначення з метою задоволення індивідуальних потреб.

Слід зазначити, що в зарубіжній економічній літературі витрати домогосподарств на придбання житла, як правило, не включають до складу споживчих витрат, трактуючи їх як інвестиційні. З такою позицією не можна повністю погодитися, оскільки житловий будинок або квартира для власника, який використовує їх для власного проживання, за своєю економічною сутністю є об'єктом споживання. Виняток становлять випадки, коли житло набувається з метою подальшої здачі в оренду та отримання доходу. Відповідно, витрати на будівництво чи купівлю житла за своїм цільовим призначенням мають споживчий характер, попри те, що корисний ефект від таких витрат реалізується протягом тривалого періоду.

Одним із ключових чинників, що визначають рівень і структуру споживчих витрат, є споживчий кредит. Провідним мотивом звернення до нього виступає необхідність задоволення поточних потреб у товарах і послугах за умов недостатності наявних доходів та/або власних заощаджень. Основними користувачами споживчого кредиту є, з одного боку, домогосподарства з відносно низькими доходами, а з іншого – особи, які очікують зростання своїх майбутніх доходів [53, с.39].

Історично найранішою формою споживчого кредиту вважають так звану *tally trade* — торгівлю в розстрочку, що почала поширюватися в Західній Європі ще у XVIII ст. Мандрівні торговці («талімени») з певною періодичністю (наприклад, щомісяця) доставляли та реалізовували товари визначеним громадам і домогосподарствам, погоджуючись на регулярні часткові платежі й відтермінування остаточного розрахунку до встановленого строку (зокрема — до наступного візиту продавця).

За умов низької купівельної спроможності більшості населення споживче кредитування нерідко реалізовувалося переважно в інтересах кредиторів, набуваючи виразно асиметричного, експлуаторського характеру. Так, у XIX ст. та на початку XX ст. наймані працівники часто були змушені придбавати товари першої необхідності у заводських крамницях за завищеними цінами з оплатою в рахунок майбутньої заробітної плати. Подібні практики споживчого кредиту фактично перетворювали його на інструмент посилення залежності та експлуатації найманої робочої сили [21, с.96].

Споживчий кредит набуває цивілізованих рис у міру зростання заробітної плати та підвищення рівня добробуту населення. Унаслідок піднесення життєвих стандартів у сфері споживання сформувалися більш збалансовані, паритетні та взаємовигідні відносини між позичальниками й кредиторами. Купівля товарів у розстрочку в сучасному розумінні вперше була інституціоналізована компанією Singer у середині XIX ст. як інструмент прискорення збуту швейних машин.

Активний розвиток споживчого кредитування населення припадає на 1920-ті роки у США, а його подальше масове поширення відбулося в перше післявоєнне десятиліття в США, Канаді, Англії та Австралії. Із середини 1950-х років відповідні практики інтенсивно розвивалися в Німеччині, Франції, Італії та інших країнах Європи, а дещо пізніше — і в Японії. Важливою передумовою цієї динаміки стало посилення дисбалансу між зростаючими виробничими можливостями та відносно обмеженими параметрами платоспроможного попиту населення [28, с.285].

У сучасних умовах у країнах Заходу споживче кредитування застосовується за широким спектром напрямів і цілей. Традиційно вважається, що найвищого

розвитку воно набуває у сфері продажу в розстрочку одного з найдорожчих товарів масового попиту – автомобіля. У розвинутих державах, як правило, функціонує спеціальне законодавче регулювання споживчого кредиту, на основі якого держава забезпечує інституційну підтримку розвитку споживчого сектору.

Споживчий кредит відіграє вагомую роль у задоволенні потреб населення та підвищенні рівня його добробуту. Водночас складність його економічної природи й багатокомпонентність внутрішнього змісту зумовлюють наявність різних наукових підходів до визначення сутності цього явища. Загалом кредити, що надаються населенню в різних формах, мають низку специфічних ознак, детермінованих особливостями сфери особистого споживання громадян (рис. 1.1).

Рисунок 1.1. Групування споживчих потреб населення за видами

Джерело: складено автором на основі [4, с.69]

Даний вид позички відображає відносини між кредитором і позичальником, зміст яких полягає у фінансуванні кінцевого споживання, на відміну від кредитів, що надаються суб'єктам господарювання для забезпечення виробничих потреб або придбання активів, які генерують рух вартості (зокрема акцій, облігацій тощо). Водночас принцип цільового

використання кредитних ресурсів, отриманих фізичними особами, конкретизується та реалізується банківськими установами відповідно до їх внутрішніх політик і процедур [1, с.200]. Фізичні особи, як правило, звертаються до позики за умов недостатності власних коштів для фінансування поточних потреб, тоді як юридичні особи нерідко використовують залучені позичкові ресурси як інструмент формування доходів і розширення господарської діяльності. Повернення позиченої вартості у випадку особистої позики забезпечується не через вивільнення коштів у процесі господарського обороту позичальника, а переважно внаслідок їх поступового накопичення (за рахунок майбутніх доходів).

Аналіз економічної сутності споживчого кредитування засвідчує наявність значної кількості наукових підходів до визначення понять «споживчий кредит» і «споживче кредитування». Так, Вовк В. Я. та Хмеленко О. В. у праці «Кредитування та контроль» трактують споживчий кредит як кредит, що надається фізичним особам - резидентам України в національній та іноземній валюті - для фінансування придбання товарів тривалого користування та послуг (зокрема оргтехніки, аудіо- та відеотехніки тощо), купівлі нерухомості й автомобіля, а також оплати навчання, лікування та інших споживчих потреб [11, с.228].

Костюк В. А. та Сович І. В. у своїх дослідженнях зазначають, що споживчий кредит має цільову спрямованість на задоволення особистих потреб населення, виконуючи функцію фінансового забезпечення сфери індивідуального (особистого) споживання [28, с.284].

Кучер К. акцентує увагу на торговельно-комерційній природі споживчого кредиту, визначаючи його як продаж товарів і послуг кінцевим споживачам із відстроченням (розстроченням) платежу. При цьому, на думку автора, такий кредит здебільшого надається торговельними та промисловими підприємствами. Користування споживчим кредитом супроводжується сплатою відсотка, який, як правило, перевищує рівень процентних ставок за іншими видами позик [34, с.47].

Петроцький О., досліджуючи проблематику споживчого кредитування, трактує його як кредит, що надається фізичним особам з метою придбання товарів тривалого користування та споживчих послуг і передбачає поетапне повернення позичених коштів у формі розстрочених платежів [50].

Економісти Кружелєв М. О. та Нечипоренко А. В. зазначають, що споживчий кредит – це кредит, який надається фізичним особам-резидентам України виключно в національній грошовій одиниці для фінансування придбання товарів тривалого користування та споживчих послуг і, як правило, повертається позичальником у розстрочку, якщо інше не визначено умовами кредитного договору [30, с.158].

Александрова М. М., Кірейцев Г. Г. та Маслова С. О. у своїх наукових працях зазначають, що споживчими позиками є позики, які надаються населенню, при цьому їх споживчий характер визначається насамперед метою надання, тобто об'єктом кредитування [1, с.129].

До складу споживчих позик відносять різні види кредитів, що надаються населенню, зокрема кредити на придбання товарів тривалого користування, іпотечні позики, позики на невідкладні потреби тощо. Водночас у західній банківській практиці підхід до їх трактування є дещо іншим: споживчими, як правило, вважають кредити, що надаються приватним позичальникам з метою придбання споживчих товарів та оплати відповідних послуг.

На наш погляд, споживчий кредит – це один із видів банківських кредитів, який має як цільовий і не цільовий характер та надається на здійснення наступних операцій: придбання фізичними особами побутової і іншої домашньої техніки, комп'ютерної і оргтехніки, меблів та інших необхідних для будинку речей; кредит на придбання послуг: ремонтних, туристичних, освітніх і інших; отримання готівки на різні цілі без застави; кредит, одержаний по кредитній картці.

Кредити, що надаються на споживчі цілі, посідають специфічне місце в системі кредитних відносин і в практиці банківської діяльності представлені широкою сукупністю різновидів. Їх можна класифікувати за низкою ознак,

зокрема: за типом кредиторів і позичальників, методами погашення, строками користування, характером кругообігу коштів, ступенем покриття кредитом вартості товарів і послуг, видами забезпечення, цільовим призначенням, способом сплати відсотків, укрупненими об'єктами кредитування тощо.

Водночас кожен із зазначених видів має власні особливості щодо умов надання кредиту населенню, порядку його використання та механізму погашення [40, с.55].

У науковій літературі представлено різні підходи до класифікації споживчого кредитування. Найбільш прийнятною, на наш погляд, є узагальнена схема поділу видів споживчого кредиту, запропонована науковцем Вовчак О. Д., яка відображена на рис. 1.2.

Рисунок 1.2. Класифікація кредитування населення (споживчих кредитів)

Джерело: складено автором на основі [56, с.6]

Наведена на рис. 1.2 класифікація лише частково відображає наявні різновиди споживчого кредитування, що зумовлює доцільність подальшого розгляду ширшого переліку його форм і надання їх узагальненої характеристики. Зокрема, за об'єктом кредитування виокремлюють: кредити на задоволення потреб поточного характеру – спрямовані на фінансування придбання товарів і послуг для особистого споживання (набуття у приватну власність); кредити на задоволення потреб капітального (інвестиційного) характеру – пов'язані з фінансуванням будівництва житла, придбання та/або утримання нерухомого майна [11, с.239].

За методом погашення споживчі кредити поділяють на такі, що погашаються рівномірними (диференційованими) платежами, та кредити з погашенням ануїтетними платежами. Розмір і періодичність платежів, як правило, визначаються та фіксуються під час укладення договору споживчого кредитування.

За способом нарахування та сплати відсотків споживчі позики класифікують на: кредити зі сплатою відсотків у момент надання позики; кредити зі сплатою відсотків у момент погашення кредиту; кредити зі сплатою відсотків рівними частинами протягом усього строку користування (щоквартально, раз на півріччя або відповідно до індивідуального графіка). За строками кредитування споживчі позики поділяють на: короткострокові (від 1 дня до 1 року); середньострокові (від 1 до 3-5 років); довгострокові (понад 5 років).

Водночас у сучасних умовах загальної економічної нестабільності такий поділ має певною мірою умовний характер. На практиці банки часто застосовують спрощену класифікацію, виокремлюючи короткострокові кредити (до одного року) та довгострокові (понад один рік). До останніх, зокрема, можуть належати позики, спрямовані на будівництво садових будинків і благоустрій садових ділянок у садових товариствах, а також на капітальний ремонт житла в сільській місцевості тощо [23, с.15]. Поряд із цим для удосконалення класифікації видів споживчого кредитування населення подамо власну доповнену нами класифікацію (рис.1.3).

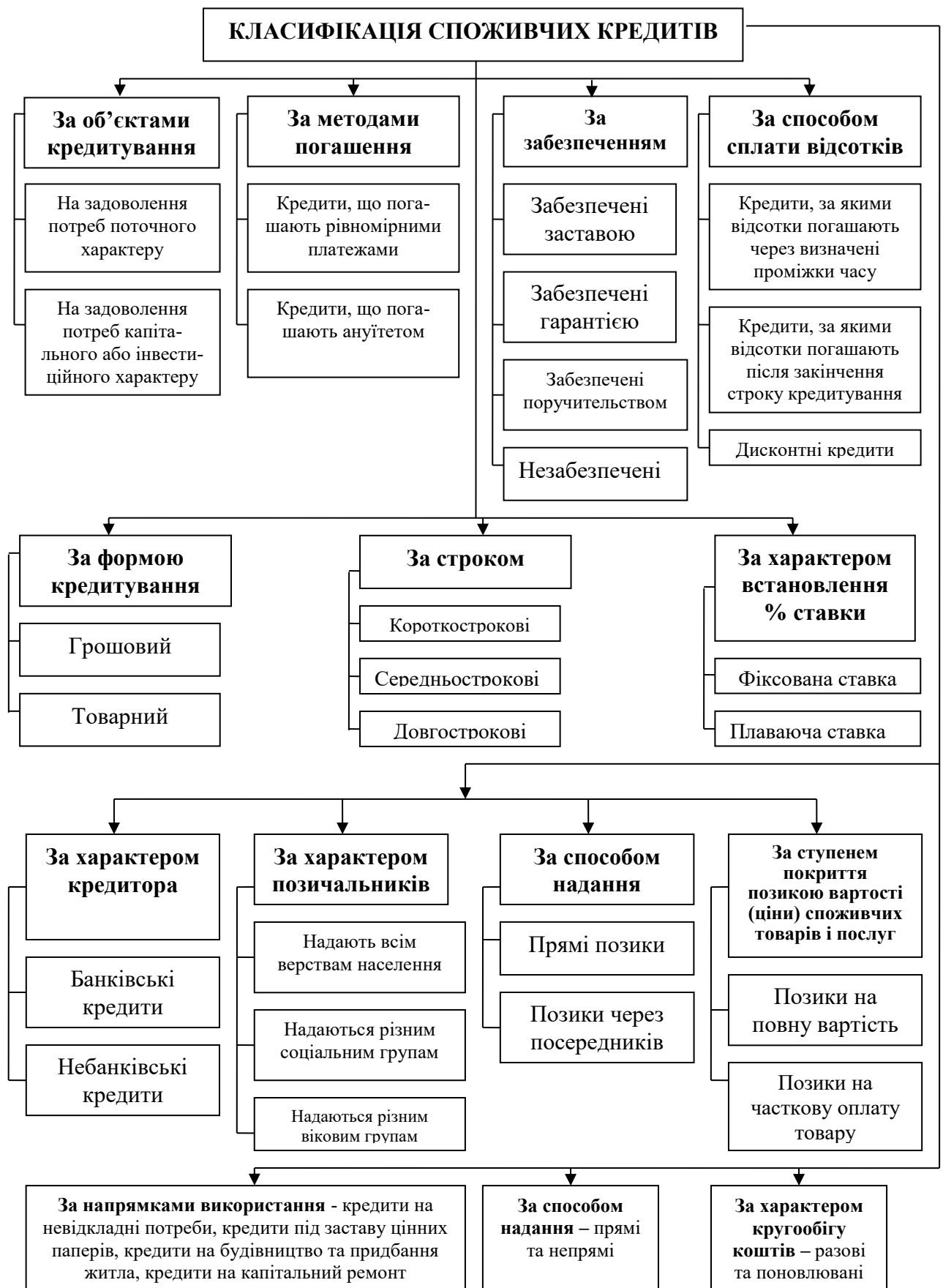

Рисунок 1.3. Класифікація споживчого кредитування населення

Джерело: складено автором на основі [23, с.16]

Доповнена класифікація передбачає урізноманітнення операцій споживчого кредитування населення. Зокрема, за суб'єктами кредитних відносин – з позиції кредитора – споживчі кредити поділяються на банківські та небанківські. За характером позичальника виокремлюють позики, що надаються різним верствам населення, окремим соціальним і віковим групам тощо.

За способом надання розрізняють прямі кредити, які надаються безпосередньо позичальникам, та непрямі кредити, що реалізуються за участю фінансових і нефінансових посередників (торговельних підприємств, ломбардів, пунктів прокату тощо). За ступенем покриття позикою вартості споживчих товарів і послуг виділяють кредити на повну оплату їх вартості та кредити на часткове фінансування ціни товару чи послуги.

Споживчому кредиту притаманні специфічні ознаки, зумовлені особливостями споживчої поведінки та фінансових можливостей фізичних осіб[5, с.283] :

- споживчі кредити спрямовуються на фінансування придбання товарів і послуг кінцевого споживання, на відміну від кредитів, що надаються суб'єктам господарювання для реалізації господарських проєктів;
- фізичні особи, як правило, звертаються до споживчого кредитування за умов дефіциту власних коштів, тоді як юридичні особи використовують позикові ресурси для розширення діяльності та отримання прибутку;
- погашення споживчого кредиту здійснюється не через вивільнення коштів у процесі обороту, як у випадку підприємств, а за рахунок поточних надходжень і/або поступового нагромадження доходів позичальника;
- споживчий кредит виконує функцію задоволення індивідуальних потреб населення й має виражений соціальний вимір, оскільки прискорює доступ до необхідних благ, насамперед для осіб із низьким і середнім рівнем доходів;
- забезпеченням за споживчим кредитом виступають, зокрема, стабільні грошові доходи позичальника або предмет кредитування (товар/послуга), на придбання якого залучаються кредитні кошти.

Об'єктом споживчого кредиту виступають витрати, пов'язані із задоволенням потреб населення. Традиційно такі витрати групують у два блоки: витрати поточного характеру – спрямовані на придбання товарів і послуг для особистого споживання (набуття у приватну власність); витрати капітального (інвестиційного) характеру – пов'язані з фінансуванням будівництва житла, придбання та/або утримання об'єктів нерухомого майна. Водночас однією з ключових особливостей споживчого кредиту є те, що базовою гарантією його надання виступають сталі та регулярні грошові доходи фізичної особи-позичальника [8, с.123].

Суб'єктами споживчого кредитування є, з одного боку, кредитори – банківські установи, небанківські фінансово-кредитні організації, торговельні структури, підприємства-роботодавці позичальників тощо; з іншого боку – позичальники, якими виступають фізичні особи.

На сучасному етапі споживчий кредит є одним із інструментів розв'язання житлової проблеми, оскільки забезпечує фінансування індивідуального та кооперативного житлового будівництва, а також придбання квартир і будинків у приватну власність. У розвинутих країнах частка житлових кредитів у загальному обсязі банківського кредитування, зазвичай, становить 30–45%.

Важливо підкреслити відчутну роль держави у стимулюванні житлового кредитування через систему інструментів і процедур, спрямованих на полегшення набуття права власності на житло. До таких механізмів належать: надання прямих субсидій або премій, зменшення оподаткованого доходу позичальника на суму сплачених відсотків за кредитом, а також часткова компенсація державою процентних платежів, що фактично знижує вартість позики для позичальника [20, с.24-25].

В Україні в сучасних умовах особливої актуальності набуває державна підтримка житлового (іпотечного) кредитування. Вона має реалізовуватися через надання пільгових державних кредитів членам житлово-будівельних кооперативів та індивідуальним позичальникам, запровадження податкових стимулів для кредитних інститутів, що здійснюють відповідні операції, а також формування розвиненої

інфраструктури іпотечного кредиту (зокрема інституційних, правових та інформаційних механізмів його функціонування).

1.2. Особливості процесу надання та погашення банківського споживчого кредиту

Вважаємо за доцільне висвітлити особливості процесу надання та погашення банківського споживчого кредиту. Слід зазначити, що процес споживчого кредитування є багатоступеневим і включає низку послідовних етапів, які відображені на рис. 1.4.

Рисунок 1.4. Процес організації споживчого кредитування у фінансових установах України

Джерело: складено автором на основі [35]

На початковому етапі кредитного процесу кредитний працівник проводить переговори з клієнтом з метою попередньої оцінки його кредитоспроможності у правовій та економічній площинах. Зокрема, у правовому аспекті встановлюється правоздатність клієнта укласти кредитний договір і виконувати пов'язані з ним зобов'язання. В економічному аспекті уточнюються ключові умови кредитування з позицій забезпечення повернення боргу та сплати відсотків, а також визначається характер і достатність забезпечення за кредитом [47, с.79].

Аналіз кредитоспроможності клієнта передуює укладенню кредитного договору та дає змогу ідентифікувати чинники ризику, здатні зумовити неповернення банківської позики у встановлений строк, а також оцінити ймовірність своєчасного виконання позичальником боргових зобов'язань. Визначення кредитоспроможності позичальника є невід'ємною складовою процесу ухвалення банком рішення щодо доцільності та можливості надання кредиту.

Під аналізом кредитоспроможності позичальника розуміють комплексну оцінку банком клієнта з позицій обґрунтованості й цільової доцільності кредитування, а також визначення ймовірності своєчасного погашення заборгованості відповідно до умов кредитного договору. Результати такого аналізу дозволяють банку завчасно виявляти ознаки фінансових ускладнень у боржника та, за потреби, застосовувати коригувальні заходи для мінімізації кредитного ризику: від посилення контролю за виконанням зобов'язань до прийняття рішення про обмеження або припинення кредитування у випадку критичного погіршення платоспроможності. Методичні підходи до оцінювання кредитних можливостей позичальника під час здійснення операцій споживчого кредитування наведено в додатку Б.

Оцінка кредитоспроможності клієнта проводиться в кредитному відділені. Оцінювання кредитоспроможності клієнта здійснюється у

кредитному підрозділі банку на підставі інформації, що характеризує здатність позичальника формувати дохід, достатній для своєчасного погашення позики, а також наявність у нього майна, яке за потреби може бути використане як забезпечення кредитних зобов'язань. При цьому працівник банку зобов'язаний враховувати ринкову кон'юнктуру, тенденції її змін, ризики, що можуть виникати як для банку, так і для клієнта, а також інші фактори, здатні вплинути на виконання умов кредитного договору.

Джерелами інформації щодо індивідуального позичальника можуть бути відомості з місця роботи, з місця проживання тощо. Для визначення кредитоспроможності кредитний працівник аналізує структуру доходів і витрат клієнта. Обов'язок документального підтвердження розміру доходів та витрат покладається на позичальника, який подає до банку відповідний пакет документів, зокрема:

- паспорт, на підставі якого уточнюються термін проживання за останньою адресою, вік, сімейний стан та наявність дітей;
- довідку з місця роботи, у якій зазначаються середньомісячна заробітна плата, суми сплачених щомісячних податків, стаж роботи на підприємстві, а також розмір обов'язкових щомісячних відрахувань (аліменти, страхові внески тощо);
- документи щодо розрахунків за житлово-комунальні послуги, що дають змогу визначити середньомісячні витрати на утримання житла та оплату комунальних платежів;
- документи, які підтверджують додаткові доходи, зокрема за банківськими вкладами та операціями з цінними паперами [51, с.68-69].

Оцінювання платоспроможності здійснюється як щодо позичальника, так і щодо гаранта (поручителя). При цьому застосовуються аналогічні методичні підходи та використовується подібний перелік документів, як і під час аналізу основного позичальника. За результатами проведеної оцінки визначаються спроможність клієнта здійснювати регулярні платежі з погашення основної суми боргу та процентів, а також здатність гаранта

виконати відповідні зобов'язання у разі втрати платоспроможності позичальником.

Отже, банківські установи, як правило, надають споживчі кредити повнолітнім дієздатним громадянам України, які мають стабільне джерело доходу (заробітну плату, пенсію або інші регулярні грошові надходження) та відповідають установленим банком вимогам щодо платоспроможності й надійності [64].

До ключових вимог банківських установ щодо надання споживчого кредиту, як правило, належать:

- відсутність негативної кредитної історії позичальника;
- відсутність простроченої заборгованості за кредитами, отриманими як у цьому, так і в інших банках;
- дотримання встановлених обмежень за сумою кредиту: розмір позики не повинен перевищувати сукупного річного доходу клієнта та/або лімітів кредитування, визначених внутрішньою політикою банку.

У низці випадків банк може встановлювати вимогу щодо внесення позичальником первісного платежу (частини вартості товару), на придбання якого залучається кредит. За таких умов сума кредиту визначається як різниця між ціною товару та розміром первісного внеску клієнта.

Після отримання позитивних результатів оцінки кредитоспроможності банк і позичальник переходять до узгодження ключових умов кредитного договору. Для оформлення споживчого кредиту фізична особа подає до банку пакет документів, який зазвичай включає:

- кредитну заявку-анкету на отримання кредиту;
- паспорт громадянина України;
- довідку про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера);
- довідку з місця роботи із зазначенням посади, нарахованого та фактично отриманого доходу за останній рік, а також відміткою про відсутність заборгованості із заробітної плати;

– виписку з трудової книжки щодо місця роботи за останні три роки або завірену кадровою службою копію трудової книжки;

– документи, що підтверджують інші доходи позичальника (у разі їх наявності, зокрема доходи не за основним місцем роботи) [14, с.108].

За потреби працівник кредитного підрозділу може запросити додаткові документи, зокрема: копію декларації про доходи, засвідчену ДПС України; документи про освіту; свідоцтво про шлюб; свідоцтва про народження дітей; документи, що підтверджують право власності на рухоме й нерухоме майно або інші види забезпечення (застави) тощо.

Копії документів подаються разом з оригіналами; після звірки на предмет відповідності оригінали повертаються позичальнику.

Під час співбесіди працівник кредитного відділу інформує клієнта про основні умови кредитування та узгоджує прийнятну форму надання кредиту (готівкою, шляхом оплати платіжних документів, безготівковим перерахуванням тощо).

Банки надають кредити фізичним особам у сумі, що визначається з урахуванням вартості товарів і послуг, які виступають об'єктом кредитування. Водночас сума кредиту на будівництво, придбання або ремонт житлових будинків, садових будинків, дач та інших об'єктів нерухомості встановлюється в межах вартості майна чи майнових прав, які можуть бути передані банку в забезпечення, а також з урахуванням поточних доходів позичальника за вирахуванням обов'язкових платежів. Строк повернення споживчого кредиту визначається цілями кредитування, розміром позики та рівнем платоспроможності позичальника[60, с.51].

Після перерахування (виплати) позичальнику суми, визначеної умовами кредитного договору, через встановлений проміжок часу настає етап погашення основного боргу та сплати процентів за користування позикою. Як правило, споживчий кредит погашається: (а) рівними частинами щомісяця із нарахуванням процентів на фактичний залишок заборгованості, або (б) за схемою ануїтетних платежів відповідно до затвердженого графіка.

Погашення може здійснюватися різними способами: внесенням готівки через касу банку, перерахуванням коштів з депозитного рахунку, поштовими переказами тощо.

Для довгострокових позик погашення основної суми боргу та сплата процентів, як правило, розпочинаються з кварталу, що настає після отримання кредиту, і надалі здійснюються щоквартальними платежами.

Водночас, з огляду на можливість одночасного отримання фізичними особами кредитів у різних банках, користування кредитними картками та придбання товарів у розстрочку, банкам складно забезпечити повну та достовірну оцінку платоспроможності позичальника і врахувати всі супутні ризики споживчого кредитування. За таких умов зростає значення функціонування бюро кредитних історій, які дають змогу отримувати інформацію про кредитне навантаження клієнта та якість виконання ним попередніх фінансових зобов'язань.

Конфліктні ситуації у сфері кредитування населення, як правило, вирішуються у судовому порядку: із відповідним позовом може звернутися як позичальник, так і кредитор у разі виникнення спірних питань. До таких ситуацій можуть належати, зокрема, ускладнення з реалізацією предмета застави для погашення заборгованості (наприклад, суттєве знецінення цінних паперів, прийнятих у забезпечення; втрата майна внаслідок надзвичайних подій), встановлені факти шахрайських дій з боку позичальника, його вибуття з місця проживання без повідомлення, а також смерть позичальника та врегулювання питання правонаступництва за борговими зобов'язаннями [49, с.184].

Прагнучи до зростання прибутковості, комерційні банки постійно орієнтуються на розширення спектра кредитних послуг у сфері споживчого кредитування, зокрема шляхом упровадження та розвитку банківських кредитних карток. Використання кредитних карток відображає специфічні економічні відносини, що формуються між банком-емітентом, власником кредитної картки та торговельною організацією.

Процес споживчого кредитування в даному випадку включає наступні стадії, що відображені на рисунку 1.5.

Рисунок 1.5. Процедура револьверного кредитування за кредитною картою

Джерело: складено автором на основі [28, с.285]

Кредитні картки передбачають участь трьох сторін: банку-емітента, власника картки та торговельної організації, яка приймає картку як платіжний інструмент за товари й послуги. Для оформлення кредитної картки клієнт, як правило, має виконати встановлені банком вимоги та забезпечити на рахунку визначений рівень коштів/лімітів відповідно до внутрішніх правил банку. Оплата товарів і послуг може здійснюватися навіть за відсутності достатнього залишку власних коштів на рахунку клієнта – за рахунок використання кредитного ліміту, наданого банком. За обслуговування операцій банк отримує дохід у вигляді комісій (зокрема від частини суми транзакцій), а користувач картки додатково сплачує встановлені платежі за обслуговування та, за наявності, щорічне поновлення карткового продукту.

Банківські кредитні картки є зручним платіжно-кредитним інструментом, оскільки забезпечують клієнту доступ до револьверної кредитної лінії, якою можна користуватися відповідно до поточних потреб у межах визначеного ліміту. Водночас практика зарубіжних банків засвідчує,

що зростання частки неплатоспроможних позичальників, а також ризики втрати карток і шахрайського використання зумовлюють необхідність посиленого управління, моніторингу та контролю програм емісії кредитних карток.

Окремі дослідження також вказують на наявність ефекту масштабу у цьому сегменті: операції з кредитними картками часто є економічно найбільш вигідними для великих банків, які мають змогу розподіляти значні постійні витрати на широку клієнтську базу. Попри це, кредитні картки зберігають суттєві перспективи розвитку, оскільки технологічний прогрес розширює можливості доступу їх власників до комплексного набору фінансових сервісів. [39, с.120].

Узагальнюючи все вищеописане слід відзначити, що організація споживчого кредитування передбачає кілька етапів, які взаємопов'язані між собою. В процесі кредитування банк виявляє юридичну та економічну кредитоспроможність позичальника, після чого приймає рішення стосовно надання відповідної суми кредиту та укладення кредитної угоди стосовно надання споживчого кредиту фізичній особі. Після отримання кредиту позичальник сплачує суму кредиту та відсотки.

1.3. Методичні підходи до оцінки ефективності операцій комерційного банку по споживчому кредитуванню

Досліджування основних операцій реалізації банківського споживчого кредитування повинен завершуватись оцінюванням їх ефективності, тобто аналізом їх дохідності та рентабельності. Зазвичай, питома вага доходу від кредитної діяльності банку традиційно найбільша в загальній структурі доходів банку.

Оцінка ефективності операцій комерційного банку по споживчому кредитуванню, зокрема на першому етапі досліджуються показники ефективності операцій споживчого кредитування, а на другому етапі -

визначення факторів та причин, що вплинули на зміну абсолютного розміру прибутку від операцій кредитного споживання. Ефективність операцій споживчого кредитування комерційного банку аналізується за допомогою системи показників[1, с.175]:

- дохідність операцій споживчого кредитування;
- дохідність активів за рахунок операцій споживчого кредитування;
- питома вага доходів від здійснення операцій споживчого кредитування в загальній сумі доходів;
- рентабельність (прибутковість) споживчого кредитування;
- дохід операцій споживчого кредитування на одного працівника кредитного відділу.

Дохідність операцій споживчого кредитування може бути розрахована за допомогою показників, представлених в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Методика розрахунку ефективності (доходності) операцій споживчого кредитування комерційного банку

№	Показник
1.	Сума операцій споживчого кредитування
2.	Дохід від операцій споживчого кредитування
3.	Сума активів
4.	Процентні доходи банку в цілому
5.	Прибуток від операцій споживчого кредитування
6.	Чисельність працівників кредитних відділів (кредитування населення)
Розрахункові показники	
Дохідність операцій споживчого кредитування (р.2: р.1)	
Дохідність активів за рахунок операцій споживчого кредитування (р.2: р.3)	
Питома вага доходів від операцій споживчого кредитування (р.2: р.4)	
Рентабельність (прибутковість) операцій споживчого кредитування (р.5: р.1)	
Дохід операцій споживчого кредитування на 1 працівника кредитного відділу (р.2: р.6)	

Джерело: складено автором на основі [53, с.38]

Здійснимо економічне обґрунтування показників ефективності (доходності) операцій споживчого кредитування комерційного банку. Дохідність операцій споживчого кредитування розраховується діленням доходу від операцій споживчого кредитування на середню суму кредитних вкладень за досліджуваний період[1, с.177]:

$$K_{\text{дох}} = \frac{\text{Дохід від операцій споживчого кредитування}}{\text{Середня сума кредитних вкладень за період}} \quad (1.1)$$

Зазначений коефіцієнт є універсальним індикатором, що безпосередньо відображає ефективність вкладень у операції споживчого кредитування та демонструє, який обсяг доходу банк отримує з кожної гривні ресурсів, спрямованої саме на кредитні операції. Його використання дає змогу здійснювати порівняльний аналіз результативності різних напрямів банківської діяльності (операцій з цінними паперами, валютних операцій, лізингу тощо) і, відповідно, оптимізувати розподіл ресурсів, надаючи пріоритет найбільш дохідним видам операцій.

За умов ідеальної платіжної дисципліни позичальників, тобто повного та своєчасного виконання договірних зобов'язань із повернення основного боргу й процентів, значення цього коефіцієнта збігатиметься із середньозваженою процентною ставкою за кредитами [12, с.79].

Під час обчислення цього коефіцієнта в чисельнику використовують фактичну суму процентних доходів, отриманих банком за кредитами. З метою підвищення точності оцінювання зазначений показник може бути додатково скоригований на суму втрат від списання безнадійної заборгованості за відповідний аналізований період.

Дохідність активів за рахунок кредитних операцій визначається як відношення доходу від кредитних операцій до середньої величини активів і розраховується за формулою:

$$K_{\text{дох.акт}} = \frac{\text{Дохід від операцій споживчого кредитування}}{\text{Середня сума активів}} \quad (1.2)$$

Застосування цього коефіцієнта є менш поширеним порівняно з попереднім показником, однак він дає змогу оцінити внесок операцій споживчого кредитування у формування загальної дохідності активів банку. Варіацією зазначеного індикатора може бути коефіцієнт, у якому в знаменнику замість загальної суми активів використовується лише обсяг дохідних (прибуткових) активів. За умови високої частки кредитів у структурі активів значення цього показника, як правило, наближається до значення першого коефіцієнта – дохідності кредитних вкладень.

Питома вага (частка) доходів від операцій споживчого кредитування у загальній сумі доходів банку визначається як відношення доходу від кредитних операцій до сукупного доходу банку та обчислюється за формулою [14, с.108]:

$$K_{\text{дох.кр}} = \frac{\text{Дохід від операцій споживчого кредитування}}{\text{Доходи банку}} \quad (1.3)$$

Цей коефіцієнт відображає частку доходів, сформованих банком у результаті здійснення операцій споживчого кредитування, у загальному обсязі доходів від інших активних операцій банку.

Рентабельність операцій споживчого кредитування доцільно оцінювати за сукупністю взаємодоповнювальних показників. Зокрема, рентабельність операцій споживчого кредитування (P_i) визначається як відношення прибутку, отриманого за цими операціями, до витрат, пов'язаних із залученням ресурсів та забезпеченням діяльності кредитного підрозділу, і розраховується за формулою:

$$P_1 = \frac{\text{Процентні доходи від операцій споживчого кредитування} - (\text{Процентні витрати} + \text{Витрати кредитного відділу})}{(\text{Процентні витрати} + \text{Витрати кредитного відділу})} \quad (1.4)$$

Різновидом показника рентабельності також може виступати співвідношення процентних доходів від операцій споживчого кредитування до процентних витрат, пов'язаних із залученням ресурсів. Такий показник

характеризує ефективність процентної маржі за споживчими кредитами та розраховується за формулою:

$$P_2 = \frac{\text{Процентні доходи від операцій споживчого кредитування}}{\text{Процентні витрати на залучення ресурсів}} \quad (1.5)$$

Цей показник відображає результативність обраної банком політики щодо регулювання співвідношення між вартістю ресурсної бази (ціною залучення коштів) та ціною їх розміщення (дохідністю кредитних вкладень). Зростання значення коефіцієнта, як правило, свідчить про підвищення ефективності управління процентною маржею та загалом про належну якість банківського менеджменту.

Про ефективність процентної політики може свідчити і обернений (зворотний) показник – відношення процентних витрат на залучення ресурсів до процентних доходів від операцій споживчого кредитування, який розраховується за формулою:

$$B = \frac{\text{Процентні витрати на залучення ресурсів}}{\text{Доходи від операцій споживчого кредитування}} \quad (1.6)$$

Зменшення значення цього показника, безперечно, слід розглядати як позитивну тенденцію. Водночас його інтерпретація потребує доповнення аналізом абсолютної величини прибутку, оскільки надмірно жорстка процентна політика не повинна призводити до скорочення обсягів залучених ресурсів або зниження попиту на відносно дорогі споживчі кредити.

Прибутковість кредитних операцій визначається як відношення прибутку, отриманого від кредитних операцій, до середнього обсягу кредитних вкладень і розраховується за формулою:

$$П = \frac{\text{Прибуток від операцій споживчого кредитування}}{\text{Середні кредитні вкладення}} \quad (1.7)$$

Цей коефіцієнт відображає, який обсяг прибутку від кредитних операцій припадає на кожну гривню, вкладену в операції споживчого кредитування. Зростання прибутковості споживчого кредитування вищими темпами, ніж зростання дохідності кредитних операцій, зазвичай свідчить про підвищення

ефективності кредитних вкладень, зокрема за рахунок оптимізації витрат, зниження ризиків та поліпшення якості кредитного портфеля.

Для здійснення порівняльного аналізу результативності роботи працівників кредитних підрозділів різних банків або їх філій доцільно використовувати показник продуктивності праці, який визначається як відношення доходу від кредитних операцій до середньооблікової чисельності працівників кредитного відділу:

$$D_{\text{прац.}} = \frac{\text{Доходи від операцій споживчого кредитування}}{\text{Середньооблікова чисельність працівників кредитного відділу}} \quad (1.8)$$

Зазначений показник недоцільно застосовувати для порівняльного аналізу ефективності діяльності різних відділів і департаментів у межах одного банку, оскільки продуктивність праці персоналу окремих структурних підрозділів є, як правило, неспівставною. Вона значною мірою залежить не стільки від індивідуальних зусиль працівників, скільки від специфіки виконуваних операцій, рівня ділової активності банку та загальної ефективності обраних напрямів діяльності.

Наступним етапом аналізу операцій споживчого кредитування є виявлення факторів і причин, що зумовили зміну абсолютного розміру прибутку від кредитних операцій. На величину прибутку від операцій споживчого кредитування впливають такі основні чинники [33]: – обсяг наданих споживчих кредитів; – зміни у структурі кредитного портфеля споживчих позик; – рівень процентної ставки за споживчими кредитами (ціна кредиту); – рівень процентної ставки за депозитами та іншими залученими ресурсами (собівартість ресурсної бази).

Узагальнюючи результати дослідження необхідно відмітити, що споживчий кредит – це один із видів банківських кредитів, який має як цільовий і не цільовий характер та надається на здійснення операцій купівлі продажу. Кредити, що надаються на споживчі цілі, посідають специфічне, притаманне лише їм місце в системі кредитних відносин і в практиці

банківської діяльності представлені широкою сукупністю різновидів. Їх класифікація може здійснюватися за різними критеріями, зокрема: за видами кредиторів і позичальників, методами погашення, строками користування, характером кругообігу коштів, ступенем покриття кредитом вартості товарів і послуг, видами забезпечення, цільовим призначенням, способом сплати відсотків, укрупненими об'єктами кредитування тощо. Водночас кожен із зазначених видів має власні особливості щодо умов надання кредиту населенню, порядку його використання та механізмів погашення.

Ефективність операцій споживчого кредитування комерційного банку аналізується за допомогою системи показників: дохідність операцій споживчого кредитування; дохідність активів за рахунок операцій споживчого кредитування; питома вага доходів від здійснення операцій споживчого кредитування в загальній сумі доходів; рентабельність (прибутковість) споживчого кредитування; дохід операцій споживчого кредитування на одного працівника кредитного відділу.

Висновки до розділу 1

Резюмуючи результати дослідження представлені у першому розділі кваліфікаційної роботи слід відмітити наступне.

1. Споживчий кредит виступає однією з ключових форм банківського кредитування, яка забезпечує задоволення особистих потреб населення, водночас виконуючи соціально-економічну функцію, при цьому його сутність полягає у кредитуванні кінцевого споживання, що відрізняє його від позик, спрямованих на виробничу сферу. Класифікація споживчого кредиту є багатовимірною та охоплює різні критерії – від термінів користування і способів погашення до форми забезпечення та суб'єктів кредитних відносин. Важливим є й те, що сучасне споживче кредитування розвивається під впливом історичних, економічних і соціальних чинників, забезпечуючи

населенню доступ до життєво важливих благ і підвищуючи рівень платоспроможного попиту.

2. Процес надання та погашення споживчого кредиту має поетапний характер і включає оцінку правоздатності, кредитоспроможності клієнта, визначення умов кредитування та укладення договору. Ключовим етапом виступає аналіз платоспроможності позичальника, що дозволяє мінімізувати ризики банку та забезпечити своєчасне повернення позики. Погашення кредиту здійснюється здебільшого рівними частинами або за ануїтетною схемою, що підвищує передбачуваність розрахунків. Водночас поширення кредитних карток і розвиток револьверних кредитних ліній значно урізноманітнили практику споживчого кредитування. Ефективність процесу багато в чому залежить від наявності бюро кредитних історій та дієвих механізмів вирішення конфліктних ситуацій.

3. Ефективність операцій споживчого кредитування комерційних банків оцінюється комплексом показників, серед яких дохідність кредитних операцій, рентабельність, питома вага доходів від кредитування у загальному обсязі доходів банку, а також продуктивність праці працівників кредитних відділів. Представлені у дослідженні показники комплексної оцінки ефективності споживчого кредитування дозволяють здійснювати порівняльний аналіз різних напрямів діяльності банку та визначати вплив ключових чинників – обсягів кредитування, структури кредитного портфеля, процентної політики.

Методичні підходи акцентують увагу на взаємозв'язку дохідності та ризиків, що дає змогу оптимізувати управління ресурсами і сприяти підвищенню фінансової стійкості банківської установи.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ АТ «ОЩАДБАНК»)

2.1 Розвиток ринку споживчого кредитування в Україні в умовах воєнного стану та економічної турбулентності

Ринок споживчого кредитування в Україні зазнає суттєвих трансформацій під впливом воєнного стану та поглиблення економічної турбулентності. В умовах зростання фінансових ризиків, інфляційного тиску та зниження платоспроможності населення банки вимушені переглядати підходи до формування кредитного портфеля. Одночасно споживче кредитування залишається одним із ключових інструментів підтримки внутрішнього попиту та забезпечення ліквідності банківської системи. Важливим завданням стає пошук оптимального балансу між доступністю кредитів для населення та мінімізацією кредитних ризиків. Відповідно, аналіз сучасних тенденцій розвитку цього сегмента є необхідною передумовою для оцінки фінансової стабільності та перспектив відновлення економіки України.

У сучасних умовах війни та економічної нестабільності на функціонування ринку споживчого кредитування впливають усі наявні ризики в їх сукупності, проте ключовим викликом залишаються саме кредитні ризики, попри певну стабілізацію ситуації, зафіксовану НБУ [44]. Відповідно до Звіту про фінансову стабільність НБУ станом на червень 2025 року, спостерігається зростання активності фізичних осіб у використанні позикових ресурсів: співвідношення кредитів до витрат на споживчі потреби наближається до історичних максимумів. Водночас банківські установи, що спеціалізуються на незабезпеченому кредитуванні, продовжують розширювати клієнтську базу та збільшувати середні обсяги наданих кредитів [26].

Сучасний стан кредитної практики в Україні демонструє зростаючу затребуваність споживчих кредитів серед населення. У зв'язку з цим

доцільним є подальший аналіз динаміки кредитування домашніх господарств (рис. 2.1), а також дослідження змін у обсягах споживчих кредитів упродовж 2019-2024 рр.

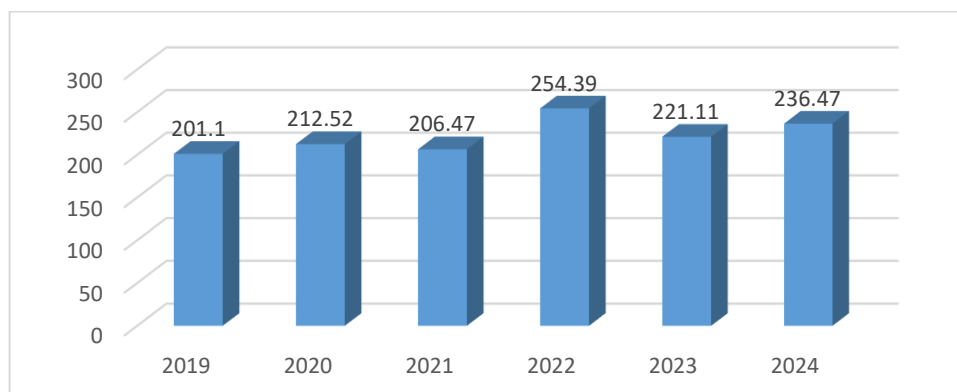

Рисунок 2.1. Кредити, надані домашнім господарствам за період 2019-2024 рр., млрд грн

Джерело: складено автором за даними [44]

Як видно з рис. 2.1, найбільший обсяг кредитів, наданих домашнім господарствам у досліджуваній період, зафіксовано у 2022 році. Надалі спостерігається певне зниження, зумовлене насамперед наслідками повномасштабного вторгнення рф. Водночас у 2024 році відбувається зростання обсягів кредитування населення порівняно з попереднім роком, що свідчить про скорочення реальних доходів домогосподарств. У подальшому доцільно проаналізувати динаміку кредитів, наданих домашнім господарствам у розрізі валют за 2019–2024 рр. (рис. 2.2).

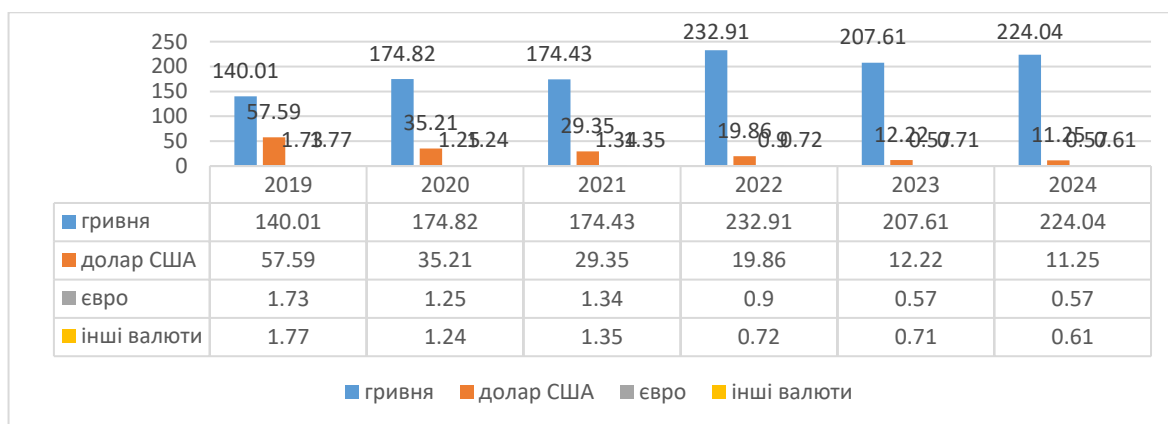

Рис. 2.2. Кредити, надані домашнім господарствам у розрізі валют за період 2019-2024 рр., млрд грн

Джерело: складено автором за даними [44]

З аналізу рис. 2.2 чітко простежується, що найбільша частка кредитів, наданих домашнім господарствам, припадає на кредити у національній валюті. Так, якщо у 2019 році їх обсяг становив 140,01 млрд грн, то у 2024 році він зріс до 224,04 млрд грн. Друге місце за обсягами займають кредити, надані у доларах США, однак починаючи з 2020 року спостерігається стійка тенденція до їх скорочення. Кредити в євро та інших іноземних валютах залишаються найменш поширеними серед населення, причому протягом усього досліджуваного періоду зафіксовано їх поступове зменшення. Подальший аналіз доцільно здійснити щодо динаміки обсягів кредитів, наданих домашнім господарствам за цільовим спрямуванням (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка обсягів кредитів, наданих домашнім господарствам за цільовим спрямуванням, млрд грн

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Усього наданих кредитів	201,10	212,52	206,47	254,39	221,11	236,47
Споживчі кредити	151,62	173,70	170,72	214,13	188,66	196,09
Кредити на нерухомість	44,47	32,17	28,92	28,56	21,34	26,52
Інші кредити	5,02	6,03	6,83	11,69	11,11	13,86

Джерело: складено автором за даними [62]

Згідно з табл. 2.1, у структурі кредитів, наданих домашнім господарствам за цільовим спрямуванням, упродовж 2019–2024 рр. домінують споживчі кредити. Зокрема, у 2019 році їхня частка становила 75,4%, тоді як у 2024 році вона зросла до 82,9%. Натомість спостерігається протилежна динаміка щодо кредитів на нерухомість: з 22,1% у 2019 році їхня частка скоротилася до 11,2% у 2024 році. Така тенденція пояснюється інфляційними та курсовими очікуваннями домогосподарств, а також зміною підходів банківських установ до кредитування нерухомості. Водночас кредити іншого цільового призначення демонструють зростання як у абсолютних, так і у відносних показниках.

Подальший аналіз (табл. 2.2) показує, що динаміка споживчих кредитів, наданих домашнім господарствам на термін до 1 року, характеризується стабільним зростанням. Так, у 2024 році їх обсяг досяг 127,35 млрд грн, що у

1,8 раза перевищує показник 2019 року.

Таблиця 2.2

Динаміка обсягів споживчих кредитів за строками погашення, млрд грн

Роки	Споживчі кредити			
	Усього	до 1 року	від 1 до 5 років	більше 5 років
2019	151,62	69,73	49,17	32,72
2020	173,70	89,16	59,85	24,69
2021	170,72	88,39	58,94	23,39
2022	214,13	114,52	76,76	22,85
2023	188,66	109,93	54,65	24,07
2024	196,09	127,35	44,87	23,87

Джерело: складено автором за даними [62]

Таким чином, можна зробити висновок, що найбільшим попитом серед населення користуються кредити зі строком погашення до одного року, оскільки вони зазвичай мають відносно невеликі суми та швидше повертаються. Найвищий обсяг кредитів зі строком від одного до п'яти років було зафіксовано у 2022 році, після чого спостерігається їх щорічне зниження. Кредити з терміном понад п'ять років також демонструють спадну динаміку, знижуються із 32,72 млрд грн у 2019 році до 23,87 млрд грн у 2024 році, визначаючи низьку впевненість населення у власних майбутніх фінансових можливостях та здатності погашати довгострокові зобов'язання [62].

Серед ключових чинників, що стримують розвиток ринку споживчого кредитування в Україні, доцільно виокремити: економічну нестабільність, зумовлену воєнним станом; високий рівень інфляції та зниження реальних доходів домогосподарств; коливання валютного курсу; посилення ризиків для кредиторів і позичальників у воєнних умовах; обмежений доступ учасників ринку до відповідної інфраструктури; ускладнене функціонування банківської системи в період війни [6; 18; 47, с.79-80]; а також недостатній рівень фінансової грамотності населення [64].

Відповідно, подальший розвиток ринку споживчого кредитування має ґрунтуватися на: розробці цільових програм підтримки кредитування; впровадженні механізмів державних гарантій; запровадженні програм із гнучкими умовами погашення; формуванні спеціальних пропозицій для різних

категорій клієнтів; удосконаленні банківських систем управління ризиками; розвитку ринкової інфраструктури; а також підвищенні фінансової грамотності населення шляхом реалізації освітніх програм.

2.2 Загальна характеристика організації процесу банківського споживчого кредитування на АТ «Ощадбанк»

Практичні аспекти організації банківського споживчого кредитування у комерційному банку здійснимо на прикладі комерційного банку АТ «Ощадбанк». Слід констатувати те, що комерційний банк АТ «Ощадбанк» у 2024 році розпочав реалізацію нової стратегічної програми розвитку на 2024–2028 роки, схваленої наглядовою радою. Дана стратегія визначає три ключові напрями діяльності: підвищення ефективності, модернізацію та забезпечення стійкості. Фактично вона є дорожньою картою, що окреслює траєкторію подальшого розвитку банку в умовах економічної та соціально-політичної турбулентності.

Фінансові результати діяльності за 2024 рік підтвердили високий рівень ефективності банку АТ «Ощадбанк». Прибуток до оподаткування становив понад 18,6 млрд грн, що є рекордним показником, тоді як чистий прибуток, незважаючи на підвищене податкове навантаження, досяг близько 8 млрд грн. Активи Ощадбанку зросли на 25% і склали 431 млрд грн, що вдвічі перевищує динаміку 2023 року. Операційний прибуток зріс на 20% у порівнянні з позаминулим роком і перевищив 14 млрд грн. Суттєве зростання продемонстрував кредитний портфель: його обсяг збільшився на 22 млрд грн (25%) та перевищив 111 млрд грн., що стало можливим завдяки активізації кредитування як корпоративного сектору (+15,9 млрд грн), так і фізичних осіб (+6,1 млрд грн). Важливим досягненням роздрібного напрямку стало перевищення позначки у 10 млрд грн в іпотечному портфелі, що зумовлено впровадженням власного продукту з плаваючою ставкою [43].

Особливе значення мав розвиток державної іпотечної програми «Оселя».

Протягом 2024 року комерційний банк АТ «Ощадбанк» видав понад 14,6 млрд грн кредитів, що на 65% більше порівняно з 2023 роком. Банк зберіг лідерство у цій програмі з часткою близько 40% як за кількістю, так і за сумою виданих позик. На первинному ринку ним акредитовано 23 забудовники, 28 житлових комплексів та 55 об'єктів будівництва. Загалом надано понад 3 тис. пільгових кредитів і започатковано вісім регіональних програм компенсації відсоткових ставок.

У сфері автокредитування АТ «Ощадбанк» також зберіг провідні позиції, досягнувши 38% ринкової частки. Протягом року видано понад 3,9 тис. кредитів на суму 3,6 млрд грн, що на 10% перевищує показник попереднього року. Водночас банк започаткував нові напрями кредитування у сфері енергоефективності та енергонезалежності, де частка ринку Ощаду наразі становить 60%. У рамках державної програми «Енергонезалежність домогосподарств» видано понад 700 кредитів на суму 235 млн грн, а загальний обсяг кредитування на енергогенеруюче обладнання перевищив 450 млн грн.

Довіра населення до банку АТ «Ощадбанк» підтверджується зростанням обсягів строкових депозитів. Кошти фізичних осіб зросли на 11,6% і досягли 210 млрд грн, з них строкові депозити – 90 млрд грн, а кошти до запитання – понад 120,7 млрд грн. Підтримка малого й середнього бізнесу залишається одним із ключових напрямів діяльності банку. У 2024 році підприємцям надано кредитів на суму 14,5 млрд грн, з яких 30% – у рамках партнерських програм зі зниженими ставками. Найбільшими отримувачами фінансування стали аграрний сектор (45,6%) та промисловість (27,7%). Водночас понад 300 проєктів у сфері енергонезалежності бізнесу профінансовано на понад 1 млрд грн, ще 630 проєктів перебувають на стадії реалізації [43].

Основними банками-конкурентами АТ «Ощадбанк» при наданні послуг преміального обслуговування є АТ «Приватбанк», АТ «ПУМБ», АТ «УкрСибБанк», АТ «Райф» АТ «ОТП Банк», АТ «Укрексімбанк», АТ «Креді Агріколь» та АТ «Укргазбанк».

Головними перевагами АТ «Ощадбанк» є – репутація, широка продуктова лінійка та спектр послуг, розгалужена мережа відділень з великою

кількістю спеціально облаштованих преміум-зон для обслуговування клієнтів в усіх регіонах країни (всього по Україні відкрито 68 преміум-зон та 1 преміум-центр) та високий рівень кваліфікації персональних менеджерів, що обслуговують преміум-клієнтів.

Рейтингова оцінка комерційного банку АТ «Ощадбанк» за даними міжнародних агенств у 2024 році представлено у табл.2.3.

Таблиця 2.3

Рейтингові оцінки Ощадбанку за даними міжнародних агентств (станом на 2024 рік)

Рейтингова категорія	Значення	Примітки / дата перегляду
Довгостроковий рейтинг за національною шкалою	AA(ukr)	Moody’s Investors Service, 06.03.2024; прогноз – стабільний
Довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті	CCC	Fitch Ratings, 23.09.2024
Довгостроковий рейтинг дефолту емітента в національній валюті	CCC+	Fitch Ratings, 23.09.2024
Короткостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті	C	Fitch Ratings, 23.09.2024
Підтримка держави	ns	Fitch Ratings, 23.09.2024
Рейтинг стійкості	ccc	Fitch Ratings, 23.09.2024
Базова оцінка кредитоспроможності (BCA)	ca	Moody’s, 06.03.2024
Рейтинг довгострокових депозитів у національній валюті	Caa3	Moody’s, 06.03.2024
Рейтинг довгострокових депозитів в іноземній валюті	Caa3	Moody’s, 06.03.2024
Довгостроковий рейтинг ризику контрагента	Caa3	Moody’s, 06.03.2024
Рейтинг довгострокових пріоритетних незабезпечених зобов’язань	Caa3	Moody’s, 06.03.2024
Рейтинг за національною шкалою	Caa2.ua	Moody’s, 06.03.2024

Джерело: складено автором за даними [44]

Організаційна структура АТ «Ощадбанк» (рис.2.3) формується на принципах централізації та вертикального підпорядкування, що забезпечує ефективний контроль, узгодженість управлінських рішень та оптимізацію процесів на всіх рівнях діяльності банку. Структура банку включає наступні основні елементи:

1. Центральний апарат банку виконує функції стратегічного планування,

розробки та впровадження банківської політики, управління ризиками, координації діяльності територіальних підрозділів та забезпечення відповідності нормативним вимогам. До його завдань належать: розробка стратегічних та тактичних планів розвитку банку; моніторинг фінансових результатів і ключових показників ефективності; управління ризиками (кредитними, ринковими, операційними, ліквідності); формування та контроль виконання нормативів капіталу та ліквідності; розробка продуктів та послуг, уніфікація стандартів обслуговування клієнтів.

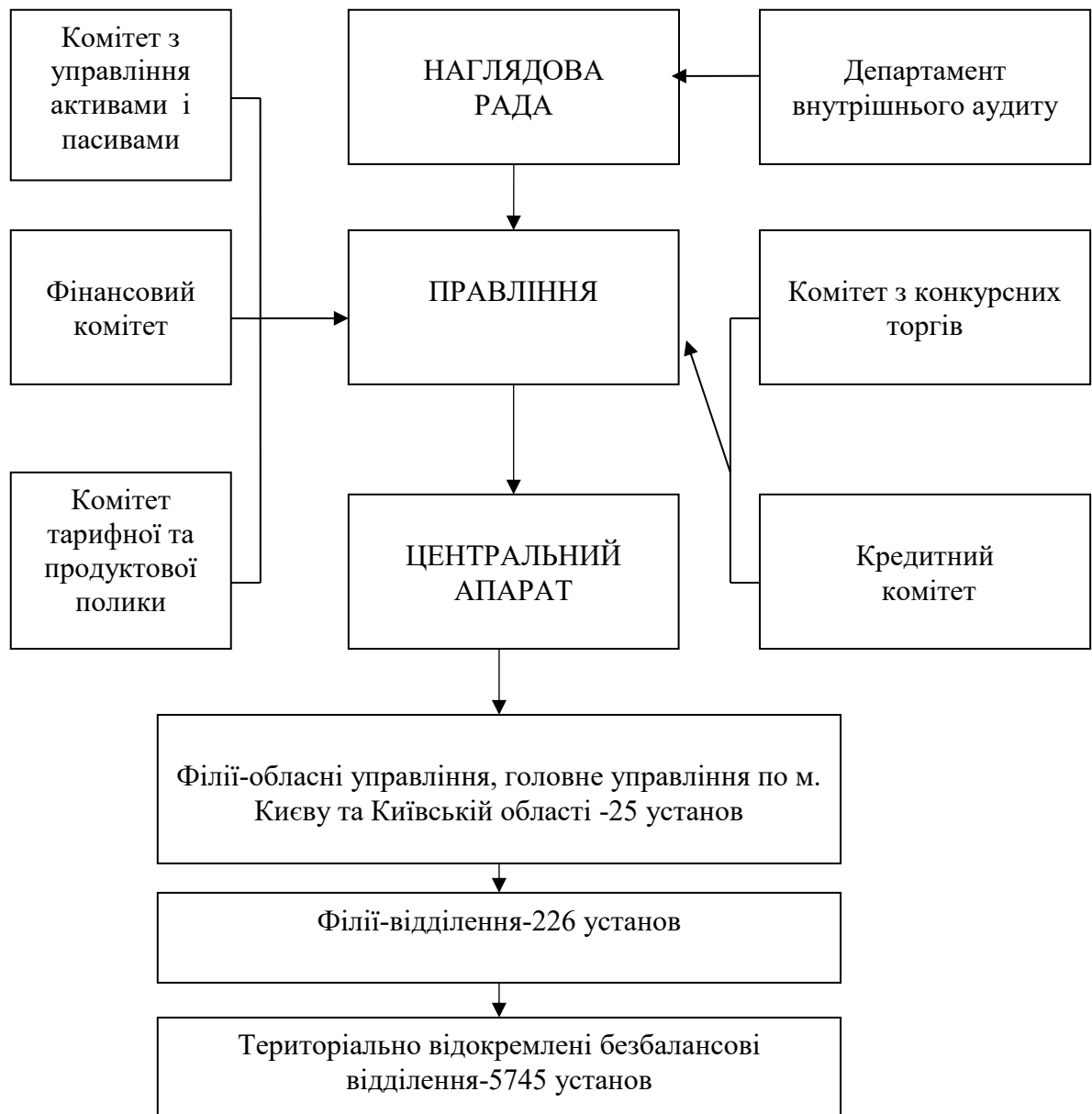

Рисунок 2.3. Організаційна структура АТ «Ощадбанк»

Джерело: складено автором за даними [43]

2. Філії банку, виділені на окремий баланс. До цього рівня належать обласні управління, Головне управління по м. Києву та Київській області, а також відділення банку. Основні функції філій полягають у реалізації кредитної та депозитної політики банку на регіональному рівні, наданні операційних послуг клієнтам, виконанні платіжних та розрахункових операцій, контролі за виконанням внутрішніх нормативів і стандартів банку. Філії також відповідають за управління персоналом регіону, підготовку звітності та реалізацію локальних соціальних і партнерських програм.

3. Територіально відокремлені безбалансові відділення (ТВБВ). ТВБВ виконують функції з обслуговування клієнтів без ведення самостійного балансу, що забезпечує зменшення адміністративних витрат та підвищення гнучкості банківської мережі. Основні обов'язки ТВБВ включають: надання роздрібних та корпоративних банківських послуг; залучення депозитів та обслуговування кредитів на місцевому рівні; забезпечення доступності фінансових послуг у населених пунктах із низькою щільністю населення; ведення локальної звітності та оперативного контролю за виконанням банківських стандартів.

4. Представництва. Представництва виконують функції зв'язку банку з регіональними та міжнародними партнерами, органами державної влади та місцевого самоврядування, а також здійснюють підтримку корпоративних клієнтів. Основні завдання представництв включають: координацію роботи з великими корпоративними клієнтами; інформаційну та консультативну підтримку бізнесу; розвиток партнерських програм та участь у державних ініціативах; представлення інтересів банку у взаємодії з органами влади та регуляторами.

З урахуванням загальнодержавних тенденцій розвитку банківського сектору, що характеризуються скороченням кількості балансових структур та одночасним збільшенням числа безбалансових установ на території України, пріоритетним напрямом розвитку мережі АТ «Ощадбанк» у 2024 році було визначено якісну трансформацію структури мережі. Зазначене передбачає

оптимізацію функціональної ролі відділень, розширення мережі ТББВ та підвищення ефективності управління територіальними підрозділами з метою забезпечення максимальної доступності фінансових послуг для населення та бізнесу при збереженні високого рівня контролю та управлінської ефективності.

Далі здійснимо дослідження основних показників комерційної діяльності АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр., результати дослідження представимо у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Основні показники комерційної діяльності АТ «Ощадбанк»
за період 2022-2024 рр.

Показник	Роки			Відхилення (+;-)	
	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	Відхилення 2024–2022	Відхилення 2024–2023
Активи	269189189	346473953	428513334	+82039381	+159324145
Грошові кошти та їх еквіваленти	28357170	65850018	68331662	+2481644	+39974492
Кредити, надані клієнтам	83215595	89109019	111082518	+21973499	+27866923
Інші фінансові активи	1249832	667567	502245	–165322	–747587
Інші нефінансові активи	3235637	3230175	5814393	+2584218	+2578756
Зобов'язання	247024912	317765085	393902454	+76137369	+146877542
Кошти банків	543326	366363	185582	–180781	–357744
Рахунки клієнтів	233940324	302972637	377177262	+74204625	+143236938
Забезпечення	1179977	939501	1284526	+345025	+104549
Власний капітал	22164277	28708868	34610880	+5902012	+12446603
Акціонерний капітал	49724980	49724980	49724980	0	0
Непокритий збиток	(29779680)	(23892086)	(17294605)	+6597481	+12485075
Процентні доходи	22543913	32593139	43955805	+11362666	+21411892
Процентні витрати	(7557921)	(13860769)	(19634212)	–5773443	–12076291
Чистий процентний дохід	14985992	18732370	24321593	+5589223	+9335601
Комісійний дохід	9386603	12025315	12930880	+905565	+3544277
Комісійні витрати	(3454371)	(5382718)	(6164063)	–781345	–2709692
Операційні доходи	15227874	24330431	37332276	+13001845	+22104402
Чистий прибуток	639803	5978260	7893179	+1914919	+7253376

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності банку АТ «Ощадбанк»

Аналіз динаміки основних показників комерційної діяльності АТ «Ощадбанк» у 2022-2024 рр. свідчить про суттєве зростання масштабів банківського бізнесу та поступове зміцнення фінансової стійкості установи. Загальні активи банку збільшилися з 269,2 млрд грн у 2022 р. до 428,5 млрд грн у 2024 р. (рис. 2.4), тобто на 59,3 %, що пояснюється як розширенням обсягів кредитних операцій (+27,9 млрд грн), так і значним приростом інвестиційного портфеля та грошових коштів. Основним фактором приросту ресурсної бази виступили кошти клієнтів, обсяг яких зріс із 233,9 млрд грн у 2022 р. до 377,2 млрд грн у 2024 р. (+143,2 млрд грн), засвідчуючи деяке підвищення довіри вкладників та активізацію операційного обслуговування корпоративних і роздрібних клієнтів.

Рисунок 2.4. Динаміка активів, зобов'язань та власного капіталу комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності банку АТ «Ощадбанк»

Власний капітал за досліджуваний період зріс на 12,4 млрд грн і досяг 34,6 млрд грн у 2024 р., даний факт обумовлений як позитивним фінансовим результатом діяльності, так і зменшенням непокритого збитку на 12,5 млрд грн. Така динаміка є показником поступової капіталізації банку та відновлення його внутрішньої фінансової стійкості.

Дохідна база банку за три роки зазнала позитивних зрушень: процентні доходи збільшилися майже вдвічі з 22,5 млрд грн у 2022 р. до 44,0 млрд грн у

2024 р., при цьому зумовлено як зростанням кредитного портфеля, так і підвищенням відсоткових ставок на ринку.

Разом із тим процентні витрати також істотно зросли (з 7,6 млрд грн у 2022 р. до 19,6 млрд грн у 2024 р.), при цьому пояснюється зростанням вартості залучених ресурсів, насамперед депозитів клієнтів, у період високої інфляційної та процентної волатильності. Незважаючи на це, чистий процентний дохід продемонстрував стабільну позитивну тенденцію, збільшившись на 9,3 млрд грн за 2022–2024 рр.

Окремо слід відзначити зростання операційних доходів майже у 2,5 раза (з 15,2 млрд грн у 2022 р. до 37,3 млрд грн у 2024 р.), що стало результатом диверсифікації доходів за рахунок розвитку комісійного бізнесу та операцій з іноземною валютою. Водночас зростання адміністративних витрат та витрат на персонал частково стримувало темпи фінансового результату, проте загальний ефект від операційної діяльності залишався позитивним.

У результаті чистий прибуток банку зріс із 639,8 млн грн у 2022 р. до 7,9 млрд грн у 2024 р. (рис.2.5) і свідчить про підвищення ефективності діяльності, відновлення якості кредитного портфеля та поступове зниження резервних навантажень. Така динаміка підтверджує, що у 2023-2024 рр. банк адаптував свою бізнес-модель до умов воєнної економіки та кризових викликів, забезпечивши збалансованість між ризиковими операціями та прибутковістю.

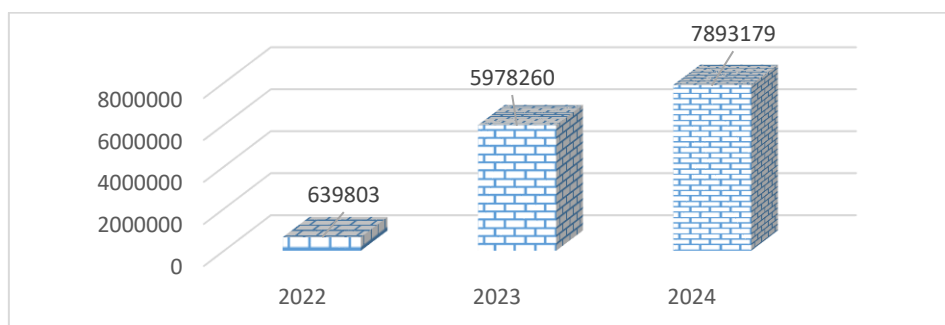

Рисунок 2.5. Динаміка чистого прибутку комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр.

Джерело: складено автором за даними фінансової звітності банку АТ «Ощадбанк»

Загалом досліджені показники засвідчують, що банк АТ «Ощадбанк» у 2022-2024 рр. характеризується тенденціями до нарощування активів, зміцнення капіталу, зростання кредитно-інвестиційної діяльності та підвищення фінансової результативності, що створює основу для подальшої стабілізації та розвитку в умовах макроекономічної невизначеності.

Процес споживчого кредитування в комерційному банку АТ «Ощадбанк» доцільно умовно структурувати на кілька послідовних етапів, кожен із яких формує відповідні якісні параметри споживчого кредиту та визначає рівень його ризиковості й дохідності (рис. 2.6).

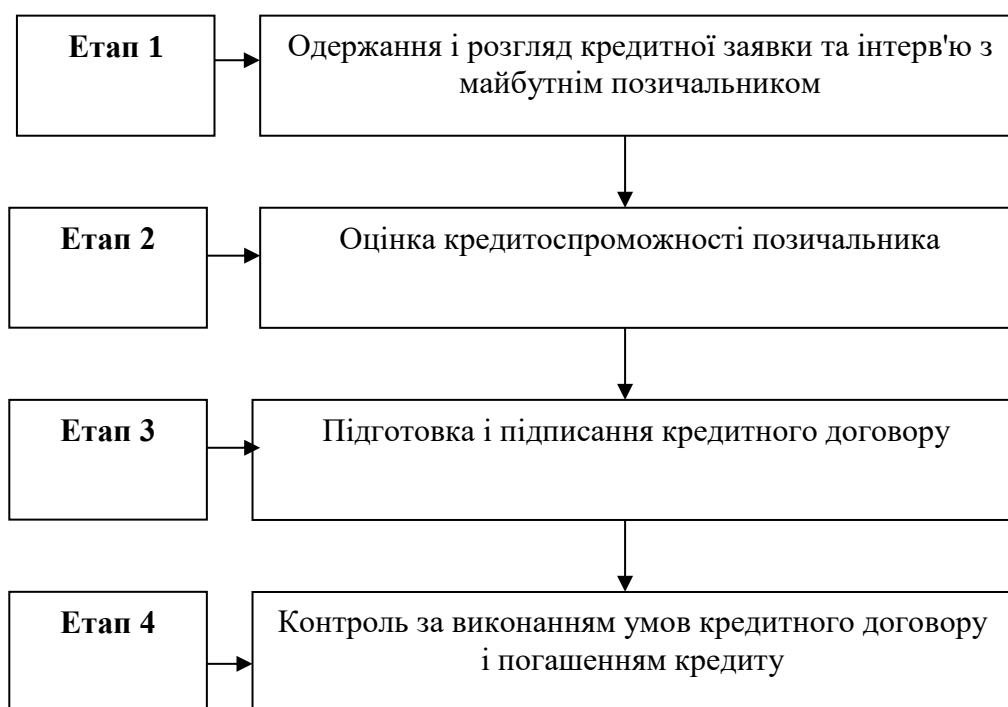

Рисунок 2.6. Етапи процесу споживчого кредитування населення через установи комерційного банку АТ «Ощадбанк»

Джерело: складено автором за даними [35]

Кожен етап передбачає сукупність процедур, притаманних саме йому. Водночас відповідні процедури реалізуються через виконання окремих фаз контрольно-аналітичної роботи комерційного банку АТ «Ощадбанк» (рис. 2.7). На першому етапі банківського споживчого кредитування кредитні відносини між АТ «Ощадбанк» і клієнтом ініціюються поданням позичальником та подальшим розглядом банком пакета документів фізичної

особи. Джерельну базу для оцінювання індивідуального позичальника можуть формувати відомості з місця роботи та з місця проживання, а також інші релевантні підтвердні дані.

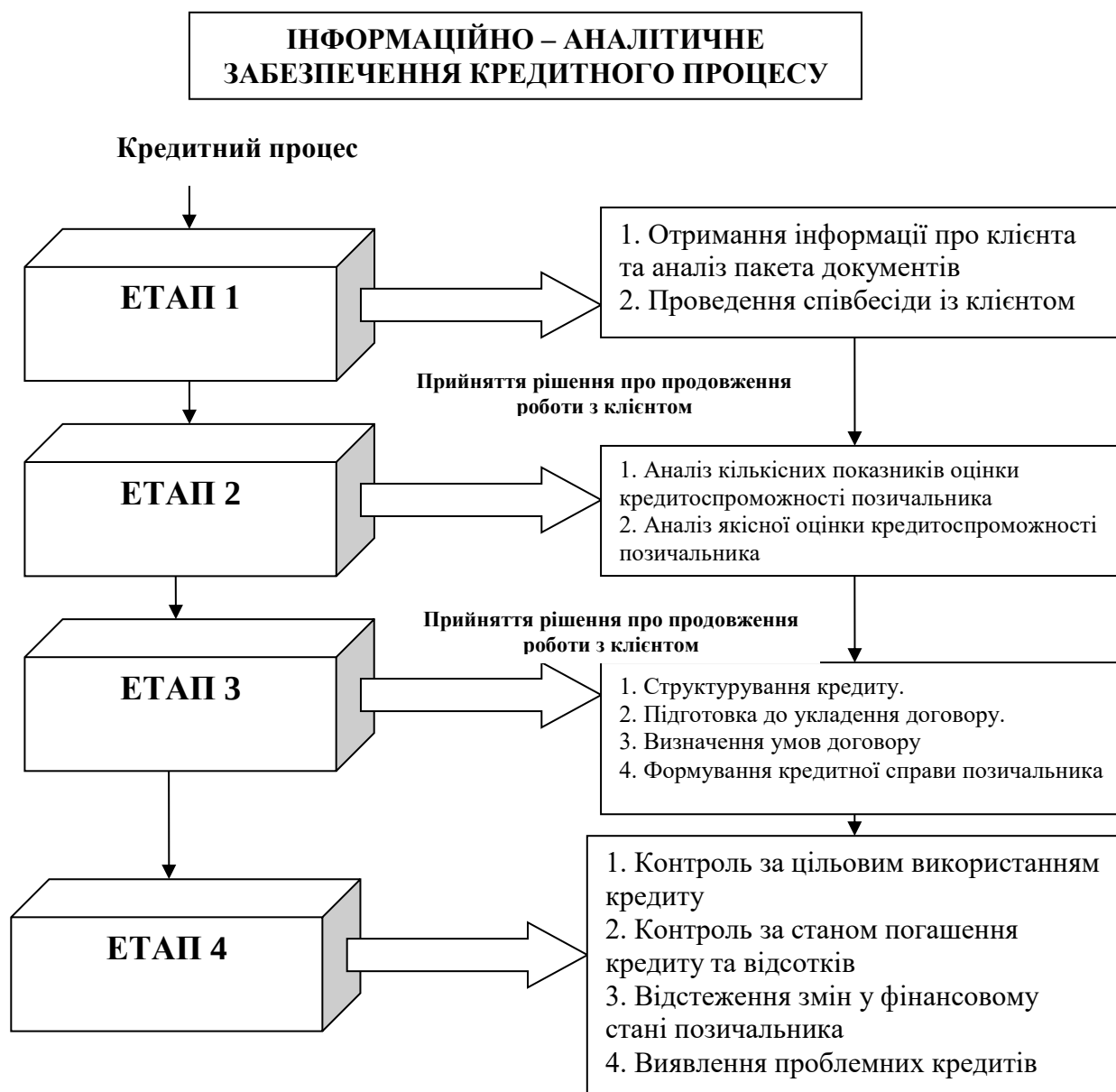

Рисунок 2.7. Інформаційно-аналітичне забезпечення кредитного процесу банку (кредитування населення) АТ «Ощадбанк»

Джерело: складено автором за даними [35]

Обов'язок підтвердження розмірів доходів і витрат покладається на клієнта АТ «Ощадбанк», який подає до банку відповідний пакет документів. Зокрема, надається паспорт, на підставі якого кредитний працівник встановлює термін проживання за останньою адресою, вік, сімейний стан та

наявність утриманців; довідка з місця роботи, у якій зазначаються середньомісячний розмір заробітної плати, суми прибуткового та інших податків, що сплачуються щомісячно, стаж роботи на підприємстві, а також обсяг обов'язкових регулярних відрахувань (аліменти, страхові внески тощо); документи щодо розрахунків за житлово-комунальні послуги, які дають змогу визначити середньомісячні витрати на утримання житла; а також документи, що підтверджують додаткові доходи, зокрема за банківськими вкладами та операціями з цінними паперами. Після подання та первинного аналізу документів проводиться інтерв'ю з потенційним позичальником, у ході якого працівник кредитного підрозділу уточнює окремі параметри кредитної заявки, зокрема строки погашення, можливість дострокового повернення кредиту та інші істотні умови кредитування.

На другому етапі здійснюється оцінювання кредитоспроможності позичальника - споживача кредиту. Для цього в АТ «Ощадбанк» формується перелік оціночних показників і встановлюються їх критеріальні (порогові) значення з урахуванням виду кредиту (на придбання або будівництво житла, придбання транспортних засобів, товарів тривалого користування, на інші потреби), його суми та строку, а також виду забезпечення (застави) за кредитом [35]. До основних форм забезпечення кредитних зобов'язань належать: а) застава (майна, майнових прав, цінних паперів тощо); б) гарантії (зокрема банківські або гарантії третьої особи, підтверджені її фінансовими ресурсами чи майном); в) інші види забезпечення (поручительство, страхове забезпечення тощо). Оцінювання забезпечення здійснюється з урахуванням виду майна/майнових прав або цінних паперів, що передаються в забезпечення, а також їх ліквідності та достатності для покриття потенційних ризиків. Після отримання позитивних результатів оцінювання позичальника розпочинається третій етап - оформлення кредитної угоди, що передбачає підготовку та підписання кредитного договору між АТ «Ощадбанк» і споживачем кредиту.

Для отримання споживчого кредиту фізична особа подає до банку пакет

документів, який, як правило, включає: кредитну заяву-анкету; паспорт громадянина України; довідку про присвоєння реєстраційного номера облікової картки платника податків (ідентифікаційного номера); довідку з місця роботи із зазначенням посади, нарахованого та фактично отриманого доходу за останній рік і відміткою про відсутність заборгованості із заробітної плати; виписку з трудової книжки щодо місця роботи за останні три роки або завірену кадровою службою копію трудової книжки; а також документи, що підтверджують інші доходи позичальника (за наявності доходів не за основним місцем роботи).

За потреби працівник кредитного відділу АТ «Ощадбанк» може запросити додаткові матеріали, зокрема: копію декларації про доходи, засвідчену ДПС України; документи про освіту; свідоцтво про шлюб; свідоцтва про народження дітей; документи, що підтверджують право власності на рухоме та нерухоме майно або інші види забезпечення (застави) тощо. Копії документів подаються разом з оригіналами, які після перевірки їх відповідності повертаються позичальнику.

Під час співбесіди працівник кредитного підрозділу ознайомлює клієнта з умовами кредитування та узгоджує форму надання кредиту (готівкою, шляхом оплати платіжних документів, безготівковим перерахуванням тощо).

В типовому договорі кредитування фізичних осіб АТ «Ощадбанк» відображаються наступні розділи[46]: предмет договору; об'єкт кредитування за договором; права та обов'язки сторін; Порядок надання/погашення кредиту та нарахування/сплати процентів; забезпечення виконання зобов'язання за договором; застереження позичальника щодо дійсності умов договору; застереження щодо статусу інформації; строк дії договору та умови його зміни; відповідальність сторін; інші умови договору; підписи, адреси та інші реквізити сторін. З метою контролю за дотриманням графіка погашення кредиту кредитним агентом АТ «Ощадбанк» формується кредитне досьє, у якому акумулюється повний комплект документації за кредитною угодою та ключові відомості про позичальника.

Таким чином, працівники кредитного відділу АТ «Ощадбанк» здійснюють постійний контроль за виконанням умов кредиту, обумовлених договором, або кредитний моніторинг. Положення про моніторинг управління кредитними ризиками при споживчому кредитуванні банку АТ «Ощадбанк» містить такі розділи: система розподілу повноважень, відповідальність за дотримання лімітів ризику, система внутрішнього контролю, внутрішній і зовнішній аудит. У банку АТ «Ощадбанк» задіяна певна організаційна структура, яка забезпечує безупинну роботу механізму управління кредитними ризиками. Система управління кредитними ризиками банку АТ «Ощадбанк» представлена на рисунку 2.8.

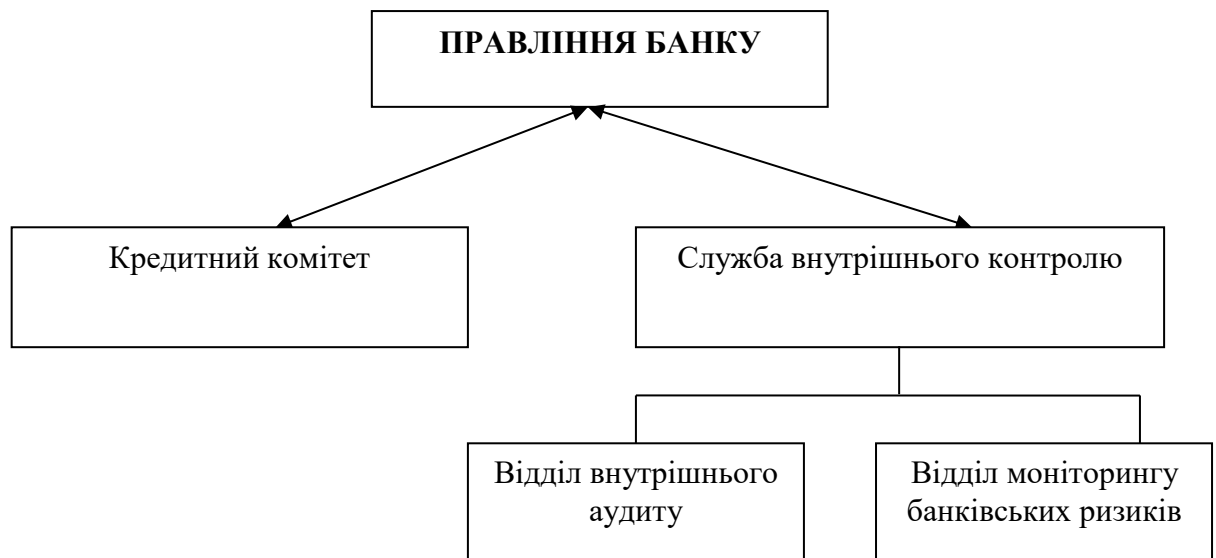

Рисунок 2.8. Система управління ризиками кредитування фізичних осіб у комерційному банку АТ «Ощадбанк»

Джерело: складено автором за даними [43]

Кінцева ціль діяльності даних структурних підрозділів - забезпечити погашення в термін основного боргу та сплату процентів.

Отже, кредитний процес в аналізованому банку охоплює послідовність взаємопов'язаних етапів: прийняття та розгляд кредитної заявки, проведення інтерв'ю з потенційним позичальником; оцінювання його кредитоспроможності; підготовку та укладення кредитного договору;

подальший контроль за дотриманням умов договору і своєчасністю погашення заборгованості. Кожен із зазначених етапів передбачає виконання специфічних процедур, притаманних саме відповідній стадії кредитування.

Після завершення строку дії договору позичальник АТ «Ощадбанк» зобов'язаний погасити основну суму боргу та сплатити нараховані проценти. Водночас за згодою сторін можливе продовження строку кредитування шляхом укладення додаткової угоди (пролонгації).

Аналізуючи особливості споживчого кредитування, слід відзначити що найбільш привабливим є карткове споживче кредитування у АТ «Ощадбанк» - «Моя кредитка», кредитну картку представлено на рис.2.9.

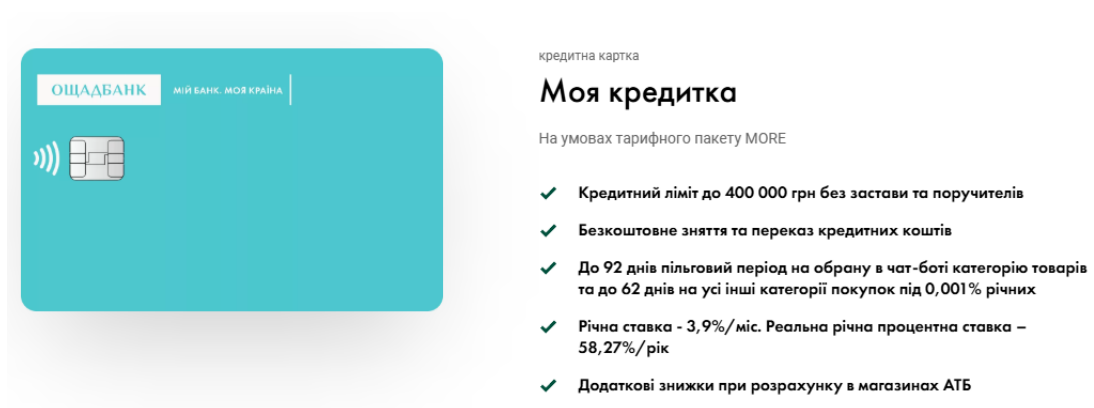

Рисунок 2.9. Кредитна картка споживчого кредитування

АТ «Ощадбанк» - «Моя кредитка»

Джерело: складено автором за даними [43]

Аналіз умов користування кредитною картою «Моя кредитка» на тарифному пакеті MORE свідчить про намагання банку поєднати гнучкість у користуванні кредитними ресурсами з конкурентними умовами для клієнтів роздрібного сегмента. Встановлений кредитний ліміт до 400 тис. грн без необхідності застави чи поручительства забезпечує високий рівень доступності даного продукту та підвищує його привабливість для широкого кола споживачів. Наявність безкоштовного зняття готівки та переказу кредитних коштів є суттєвою перевагою, що знижує додаткові витрати клієнта порівняно з традиційними банківськими картковими продуктами.

Особливістю пропозиції є тривалі пільгові періоди: до 92 днів на обрану категорію товарів та до 62 днів на інші покупки під символічну ставку 0,001% річних. Це сприяє формуванню лояльності клієнтів, оскільки фактично дозволяє користуватися кредитом без фінансового навантаження у короткостроковому періоді. Водночас реальна річна процентна ставка, що становить 58,27%, є відносно високою та відображає значний рівень ризику, який банк перекладає на позичальників у випадку прострочення або неповного погашення заборгованості у межах пільгового періоду.

Додатковим стимулом виступають знижки при розрахунках у мережі АТБ, що не лише формує синергію між банком і торговельною мережею, але й сприяє зростанню обсягів безготівкових операцій. Таким чином, дана кредитна картка поєднує маркетингові інструменти залучення клієнтів із підвищеним рівнем потенційних доходів для банку за рахунок високих ефективних ставок у довгостроковій перспективі.

Поряд із картковим кредитуванням споживачі можуть отримати кредит на купівлю авто за програмою «Ощаддрайв», що представлено на рис.2.10.

Термін кредиту, рік	внесок 20%	внесок 30%	внесок 40%	внесок 50%	внесок 60%	внесок 70%	Разова комісія банку, %
1 рік	6.49%	5.49%	3.99%	2.99%	0.01% *	0.01%	2.5%
2 роки	10.49%	9.49%	8.49%	6.49%	3.99%	0.01%	1.5%
3 роки	11.49%	10.99%	9.49%	7.99%	5.49%	1.49%	1.5%
4-5 років	14.49%	13.49%	12.49%	10.99%	8.99%	5.49%	1.5%
6-7 років	15.49%	14.49%	13.49%	11.99%	9.99%	6.99%	1.5%

Рисунок 2.10. Особливості програми споживчого кредитування «Ощаддрайв»

Джерело: складено автором за даними [43]

Аналіз кредитного продукту «Ощадрайв» свідчить про його спрямованість на фінансування купівлі транспортних засобів із використанням класичної моделі цільового кредитування. Встановлений строк погашення від 1 до 7 років забезпечує гнучкість для позичальників, дозволяючи адаптувати графік виплат до власних фінансових можливостей. Основним забезпеченням виступає сам транспортний засіб, що придбавається за рахунок кредитних коштів, що відповідає загальноприйнятій банківській практиці та знижує кредитні ризики для установи.

Діапазон процентної ставки від 0,01% до 15,49% річних свідчить про застосування диференційованого підходу, який залежить від умов кредитування, терміну та фінансової надійності клієнта. Попри наявність низьких рекламних ставок, фактична вартість кредиту для більшості позичальників буде формуватися ближче до верхньої межі, що відображає баланс між привабливістю продукту та управлінням ризиками банку.

Додатковим чинником витрат є разова комісія за надання кредиту в межах 1,5–2,99% від суми, яка підвищує реальну вартість позики. Умовою обов'язкового власного внеску від 20% вартості транспортного засобу банк мінімізує кредитний ризик та водночас стимулює відповідальність позичальника, що знижує ймовірність дефолту.

Сума кредиту, яка варіюється від 100 тис. до 10 млн грн, дозволяє задовольнити потреби як роздрібних клієнтів, так і малого бізнесу, створюючи універсальність даного продукту. У сукупності такі умови поєднують доступність для позичальників із високим рівнем захищеності інтересів банку, що робить кредитний продукт конкурентоспроможним на ринку цільового споживчого фінансування. Окремо існують програми споживчого кредитування «Вживаних авто», на електромобілі, кредити на енергоефективність та придбання обладнання альтернативних джерел енергії, державна програма «еОселя» для купівлі житла.

Окремі програми споживчого кредитування, які реалізуються АТ «Ощадбанк», відображають диверсифікацію кредитного портфеля та

орієнтацію на різні сегменти клієнтів. Зокрема, програма «Вживані авто» (рис.2.11) передбачає фінансування придбання транспортних засобів вторинного ринку з помірними вимогами до забезпечення та оптимальними строками погашення. Кредити на електромобілі мають пільгові умови, спрямовані на стимулювання попиту на екологічний транспорт, що відповідає світовим тенденціям «зеленої економіки».

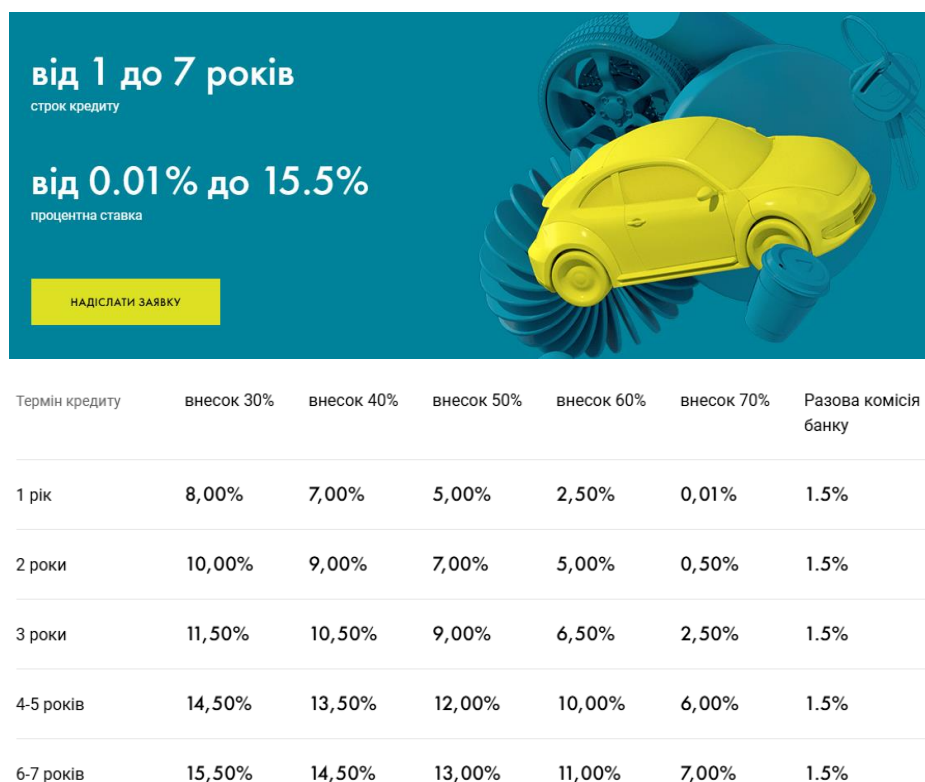

Рисунок 2.11 Особливості програми споживчого кредитування
«Вживані авто»

Джерело: складено автором за даними [43]

Продукти на енергоефективність та придбання обладнання альтернативних джерел енергії зорієнтовані на підтримку заходів із зниження енергоспоживання та розвитку відновлюваної енергетики, що особливо актуально в умовах енергетичної нестабільності. Водночас державна програма «Оселя» (рис.2.12) забезпечує доступне іпотечне кредитування для придбання житла під пільгові ставки, сприяючи підвищенню рівня соціальної забезпеченості населення та реалізації державної житлової політики.

Процентна ставка (базова)	7% річних *протягом перших 10 років з дати укладення Договору про споживчий кредит); 10% річних (починаючи з першого календарного дня одинадцятого року дії Договору про споживчий кредит і до кінця строку його дії
Реальна річна процентна ставка	8,72%* *орієнтовна реальна процентна ставка розрахована за Базовою процентною ставкою для суми кредиту - 2 000 000,00 грн, строку кредитування - 240 міс, та власному внеску 20% з урахуванням вартості додаткових та/або супутніх послуг третіх осіб
Строк кредитування	до 20 років (240 місяців) до 10 років (для Позичальників віком до 25 років (включно))
Перший внесок	від 10% (для Позичальників віком до 25 років (включно)), від 20% (у разі придбання житла на вторинному ринку**); від 30% (у разі придбання житла на первинному ринку)
Максимальна сума кредиту	6 млн. грн.
Нормативна площа житла	в залежності від складу сім'ї позичальника для сім'ї з однієї особи (одинокі особа), становить не більш як: 52,5 кв. метра загальної площі квартири або майнових прав на житло, 62,5 кв метра загальної площі житлового будинку, та додатково 21 кв. метр - на кожного наступного члена сім'ї
Разова комісія за надання/обслуговування кредиту	1% від суми кредиту
За відкриття рахунку	200 грн додаткові витрати клієнта пов'язані з оформленням кредиту
За переказ коштів на рахунок продавця	750 грн додаткові витрати клієнта пов'язані з оформленням кредиту
Страховання предмета іпотеки	до 0,25% на рік від вартості предмета іпотеки

Рисунок 2.12. Особливості реалізації споживчого кредитування програми «еОселя»

Джерело: складено автором за даними [43]

Процентна політика банку передбачає встановлення базової процентної ставки на рівні 7 % річних протягом перших десяти років з моменту укладення договору про споживчий кредит. Починаючи з першого календарного дня одинадцятого року дії договору і до завершення його строку застосовується ставка у розмірі 10% річних. Водночас орієнтовна реальна річна процентна ставка становить 8,72%, що розрахована для суми кредиту у розмірі 2 000 000,00 грн, строку кредитування 240 місяців та власного внеску позичальника на рівні 20 %, з урахуванням вартості супутніх послуг третіх осіб.

Строк кредитування встановлюється до 20 років (240 місяців), а для позичальників віком до 25 років включно – до 10 років. Перший внесок залежить від віку позичальника та ринку придбання житла і становить: від 10

% – для осіб віком до 25 років включно; від 20 % – у разі придбання житла на вторинному ринку; від 30 % – у разі придбання житла на первинному ринку.

Максимальна сума кредиту визначена у розмірі 6 млн грн.

Нормативна площа житла залежить від складу сім'ї позичальника. Для сім'ї з однієї особи (одиначої особи) вона не перевищує 52,5 кв. м загальної площі квартири (або майнових прав на житло) чи 62,5 кв. м загальної площі житлового будинку. На кожного наступного члена сім'ї передбачено додатково 21 кв. м. Разова комісія за надання та обслуговування кредиту встановлена на рівні 1 % від суми кредиту. Супутні витрати позичальника включають: оплату за відкриття рахунку – 200 грн; оплату за переказ коштів на рахунок продавця – 750 грн; страхування предмета іпотеки – до 0,25 % на рік від вартості предмета іпотеки.

Таким чином, зазначені програми не лише розширюють доступ населення до фінансових ресурсів, але й виконують стратегічну функцію підтримки сталого розвитку та модернізації економіки України.

2.3 Оцінка обсягів, структури та ефективності споживчого кредитування у досліджуваному банку

Оцінка обсягів, структури та ефективності споживчого кредитування у комерційному банку є важливим напрямом дослідження, оскільки дана сфера безпосередньо впливає на фінансову стійкість установи та рівень задоволення потреб клієнтів.

Споживчі кредити формують значну частку кредитного портфеля банку, забезпечуючи стабільні процентні доходи та сприяючи розвитку роздрібного сегмента. Вивчення динаміки й структури цих позик дозволяє визначити ключові тенденції, ризики та перспективи подальшого зростання банківських послуг у контексті сучасних економічних умов.

Спершу проаналізуємо кредитний портфель комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр., результати аналізу представимо у табл.2.5.

Таблиця 2.5

Кредитний портфель комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр.

Категорія кредитів	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	Відхилення 2023–2022	Відхилення 2024–2023
Кредити, оцінювані за амортизованою вартістю	82734176	88720959	110602654	5986783	21881695
Кредити корпоративним суб'єктам господарювання (до резерву)	81210567	86831357	103120129	5620790	16288772
Резерв під очікувані кредитні збитки	(19793660)	(19930693)	(18702579)	-137033	1228114
Кредити корпоративним суб'єктам господарювання (після резерву)	61416907	66900664	84417550	5483757	17516886
Кредити органам влади та місцевого самоврядування (до резерву)	10094679	7059913	5244746	-3034766	-1815167
Резерв під очікувані кредитні збитки	(253599)	(200727)	(137916)	52872	62811
Кредити органам влади та місцевого самоврядування (після резерву)	9841080	6859186	5106830	-2981894	-1752356
Іпотечні кредити (фізичні особи, до резерву)	3683923	7036575	11343233	3352652	4306658
Резерв під очікувані кредитні збитки	(772268)	(789269)	(769738)	-17001	19531
Іпотечні кредити (після резерву)	2911655	6247306	10573495	3335651	4326189
Інші кредити фізичних осіб (до резерву)	12646782	12486568	14316686	-160214	1830118
Резерв під очікувані кредитні збитки	(4083791)	(3773366)	(3811907)	310425	-38541
Інші кредити фізичних осіб (після резерву)	8562991	8713202	10504779	150211	1791577
Кредити, оцінювані за справедливою вартістю через прибуток або збиток	481419	388060	479864	-93359	91804
Кредити корпоративним суб'єктам господарювання	481419	388060	479864	-93359	91804

Джерело: складено автором за даними звітності комерційного банку АТ «Ощадбанк»

Аналіз даних кредитного портфелю АТ «Ощадбанк» за період 2022–2024 років свідчить про стійку тенденцію до його розширення та структурної трансформації в період невизначеності та економічної турбулентності.

Загальні кредити, надані клієнтам і оцінювані за амортизованою вартістю, збільшилися з 82,7 млрд грн на кінець 2022 року до 88,7 млрд грн у 2023 році та до 110,6 млрд грн у 2024 році, визначаючи при цьому деяку активізацію кредитної діяльності банку та зростання його ролі у фінансуванні економічних суб'єктів.

У структурі кредитного портфелю найбільшу частку становлять кредити корпоративним суб'єктам господарювання. Обсяг цих кредитів (після врахування резервів під очікувані кредитні збитки) зріс із 61,4 млрд грн у 2022 році до 66,9 млрд грн у 2023 році та до 84,4 млрд грн у 2024 році, засвідчуючи пріоритетність банку у фінансуванні корпоративного сектору, зокрема великих та середніх підприємств, що забезпечує стабільне джерело доходу та формування якісного кредитного портфелю.

Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування демонструють зменшення обсягів у 2023-2024 роках. Так, обсяг кредитів після резервів знизився з 9,8 млрд грн у 2022 році до 6,9 млрд грн у 2023 році та до 5,1 млрд грн у 2024 році. Представлена динаміка була пов'язана з обмеженою потребою органів влади у залученні кредитних ресурсів або переорієнтацією банку на більш прибуткові сегменти.

Роздрібний сегмент кредитування, зокрема іпотечні кредити, демонструє активне зростання. Обсяг іпотечних кредитів фізичним особам (після резервів) зріс із 2,9 млрд грн у 2022 році до 6,2 млрд грн у 2023 році та до 10,6 млрд грн у 2024 році і свідчить про успішну реалізацію банком програм іпотечного кредитування та підтримку роздрібного попиту на довгострокові позики.

Інші кредити фізичних осіб також показують позитивну динаміку, хоча їх зростання менш виражене, при цьому засвідчуючи стабільне, але більш консервативне кредитування фізичних осіб.

Кредити, оцінювані за справедливою вартістю через прибуток або збиток, мають незначну питому вагу в загальному портфелі. Після незначного зниження у 2023 році обсяг цих кредитів зріс у 2024 році до рівня 2022 року, що свідчить про підтримку банком активності у сегменті корпоративних позик із ринковою оцінкою ризику.

Загалом можна виділити такі особливості кредитного портфелю комерційного банку АТ «Ощадбанк»:

- переважання корпоративного сегмента з постійним зростанням кредитів юридичним особам;
- активізація роздрібного кредитування, насамперед іпотечного, що підвищує диверсифікацію доходів банку;
- зменшення обсягів кредитування державних та муніципальних структур, що свідчить про зміну пріоритетів у структурі портфеля;
- стабільна вага кредитів, оцінюваних за справедливою вартістю, що забезпечує управління ризиками та підтримку прибутковості.

Таким чином, кредитна політика досліджуваного банку спрямована на збалансоване поєднання корпоративного та роздрібного кредитування з акцентом на ефективність і диверсифікацію портфеля, що відповідає сучасним тенденціям розвитку банківського сектору України.

Здійснено аналіз кредитування фізичних осіб та споживчого кредитування у комерційному банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр. (табл 2.6).

Аналіз кредитного портфелю фізичних осіб АТ «Ощадбанк» за 2022-2024 роки свідчить про активне зростання обсягів як іпотечного, так і споживчого кредитування. Загальний обсяг кредитів фізичним особам (після врахування резервів під очікувані кредитні збитки) збільшився з 11,47 млрд грн на кінець 2022 року до 14,96 млрд грн у 2023 році, а у 2024 році досяг 21,08 млрд грн, що свідчить про значну активізацію банку у роздрібному сегменті.

Іпотечні кредити демонструють найдинамічніше зростання серед усіх категорій роздрібного кредитування. Їх обсяг (після резервів) зріс із 2,91 млрд

грн у 2022 році до 6,25 млрд грн у 2023 році та до 10,57 млрд грн у 2024 році. Така динаміка свідчить про успішну реалізацію банком програм іпотечного кредитування, зокрема запуск власних продуктів із плаваючою ставкою та активну участь у державних програмах на кшталт «ЄОселя».

Зростання іпотечних кредитів підкреслює прагнення банку підтримувати довгостроковий попит на житлові кредити та розширювати базу клієнтів фізичних осіб.

Таблиця 2.6

Аналіз кредитування фізичних осіб та споживчого кредитування у комерційному банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр.

Категорія кредитів	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	Відхилення 2023-2022	Відхилення 2024-2023
Іпотечні кредити	3683923	7036575	11343233	3352652	4306658
Кредити з використанням платіжних карток	5558342	4821323	6130914	-737019	1309591
Автокредити	4209385	4765739	4833447	556354	67708
Споживчі кредити, забезпечені нерухомістю та гарантіями	1344085	1322058	1251082	-22027	-70976
Інші споживчі кредити	1534970	1577448	2101243	42478	523795
Всього інших кредитів (до резерву)	12646782	12486568	14316686	-160214	1830118
Резерв під очікувані кредитні збитки	(4856059)	(4562635)	(4581645)	293424	-19010
Всього кредитів фізичним особам (після резерву)	11474646	14960508	21078274	3485862	6117766

Джерело: складено автором за даними звітності комерційного банку АТ «Ощадбанк»

Споживчі кредити та інші позики також демонструють позитивну динаміку, хоча темпи зростання різняться за окремими продуктами. Структуру споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» представимо на рис.2.13.

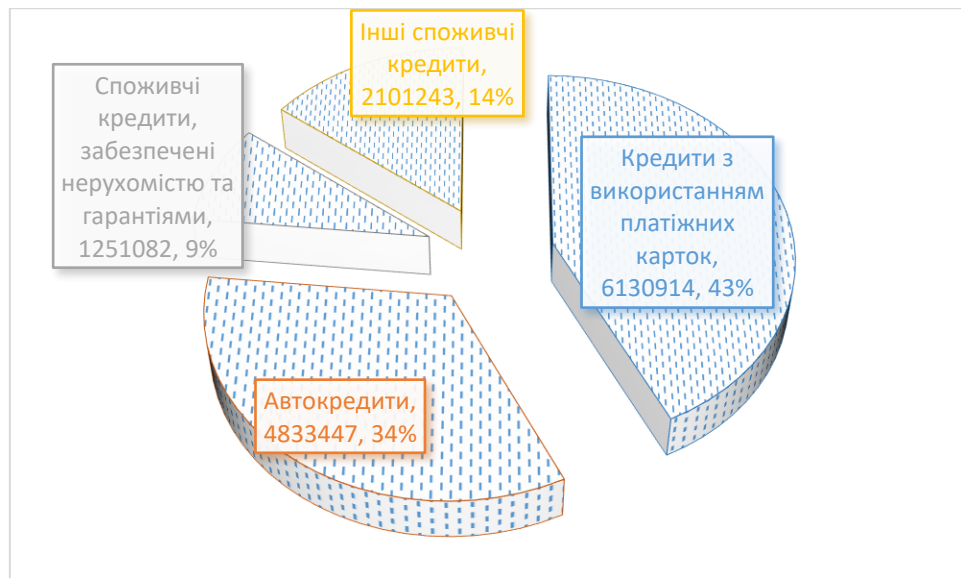

Рисунок 2.13. Структура споживчих кредитів комерційного банку
АТ «Ощадбанк» у 2024 році

Джерело: складено автором за даними звітності комерційного банку АТ «Ощадбанк»

Найбільш активне збільшення спостерігається у категоріях «Інші споживчі кредити» та «Кредити з використанням платіжних карток», що відображає зростання попиту на короткострокове та споживче кредитування. Зокрема, обсяг «Інших споживчих кредитів» зріс з 1,53 млрд грн у 2022 році до 2,10 млрд грн у 2024 році, а кредити за платіжними картками після незначного зниження у 2023 році знову зросли до 6,13 млрд грн у 2024 році, що свідчить про ефективність банку у використанні сучасних платіжних інструментів та кредитних карток для залучення клієнтів.

Автокредити показують відносно стабільний приріст протягом трьох років: із 4,21 млрд грн у 2022 році до 4,83 млрд грн у 2024 році. Незважаючи на помірне зростання, даний сегмент залишається значущим для диверсифікації портфеля та підтримки споживчого попиту на фінансування придбання транспортних засобів. Динаміку споживчого кредитування у комерційному банку АТ «Ощадбанк» представимо на рис. 2.14.

Кредити, забезпечені нерухомістю та гарантіями, навпаки, демонструють незначне зниження, що може свідчити про скорочення попиту або обережну кредитну політику банку у цьому напрямі.

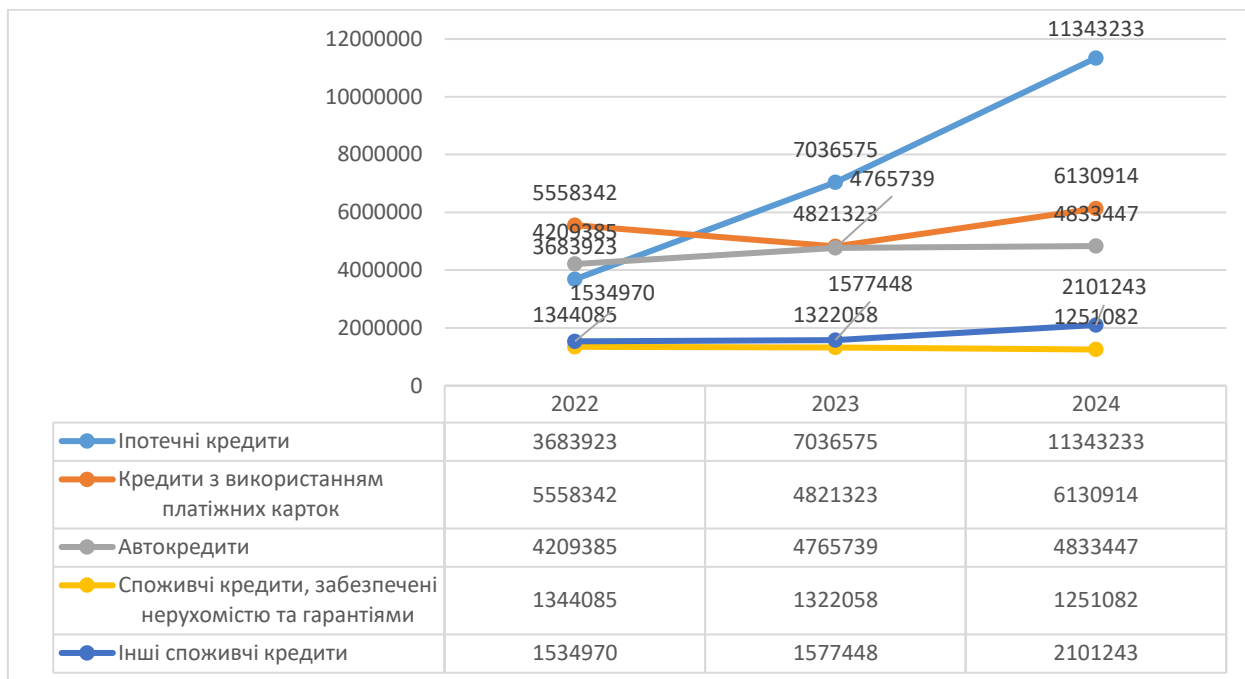

Рисунок 2.14. Динаміка споживчого кредитування комерційного банку
АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр.

Джерело: складено автором за даними звітності комерційного банку АТ «Ощадбанк»

Зменшення резервів під очікувані кредитні збитки з 4,85 млрд грн у 2022 році до 4,58 млрд грн у 2024 році, при одночасному зростанні загального обсягу кредитів, свідчить про поліпшення якості портфеля та ефективність управління кредитними ризиками у роздрібному сегменті.

Особливості кредитного портфеля фізичних осіб АТ «Ощадбанк»:

- акцент на споживчому кредитуванні, включаючи при цьому кредити за платіжними картками, автокредити та інші споживчі позики, із стабільним зростанням обсягів у 2024 році;
- швидке зростання іпотечних кредитів, що підкреслює стратегічну спрямованість банку на підтримку житлового кредитування та довгострокового фінансування фізичних осіб;
- диверсифікація роздрібного портфеля за продуктами, що дозволяє банку знижувати ризики та забезпечувати стійке джерело доходів;
- позитивна динаміка якості портфеля, відображена у зменшенні

резервів під очікувані кредитні збитки на фоні зростання кредитного обсягу.

– стабільність сегмента автокредитування, який підтримує збалансованість портфеля та охоплює різні потреби споживачів.

В цілому, кредитна політика банку АТ «Ощадбанк» у сегменті фізичних осіб спрямована на активне зростання споживчих кредитів, підтримку іпотечного кредитування, диверсифікацію портфеля та ефективне управління ризиками, що відповідає сучасним тенденціям розвитку роздрібного банківського сектору України.

Досліджуючи періоди на які надаються споживчі кредити комерційним банком АТ «Ощадбанк» представимо у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Період споживчого кредитування у комерційному банку АТ
«Ощадбанк» за період 2022-2024 рр.

Період кредитування	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	Відхилення 2023-2022	Відхилення 2024-2023
1-30 днів	4215389	4563427	5124852	348038	561425
31-90 днів	2987452	3165884	3622174	178432	456290
91-120 днів	1524618	1312459	1487325	-212159	174866
121-150 днів	874195	759446	702188	-114749	-57258
Більше 150 днів	3146128	2686352	2379147	-459776	-307205
Всього	12646782	12486568	14316686	-160214	1830118

Джерело: складено автором за даними звітності комерційного банку АТ «Ощадбанк»

У процесі дослідження періодизації споживчих кредитів, наданих АТ «Ощадбанк» у 2022-2024 рр., виявлено стійку тенденцію до зростання загального обсягу портфеля з 12646782 тис. грн у 2022 р. до 12486568 тис. грн у 2023 р. та 14316686 тис. грн у 2024 р., що у відносному вимірі відображає скорочення на 160214 тис. грн (-1,3%) у 2023 р. порівняно з 2022 р. та подальше істотне зростання на 1 830 118 тис. грн (+14,7%) у 2024 р. відносно 2023 р.

У структурі споживчого кредитування найбільшу частку стабільно займають короткострокові кредити з періодом до 30 днів. Їх обсяг зріс із 4215389 тис. грн у 2022 р. до 4563427 тис. грн у 2023 р. та 5124852 тис. грн у 2024 р. (+561425 тис. грн; +12,3% порівняно з 2023 р.). Даний аспект свідчить про високий попит на

короткострокові продукти – кредити з використанням платіжних карток та інші позики з невеликим строком погашення.

У категорії кредитів зі строком 31-90 днів спостерігається аналогічна позитивна динаміка: зростання з 2987452 тис. грн у 2022 р. до 3162884 тис. грн у 2023 р. (+178432 тис. грн; +6,0%), а у 2024 р. до рівня 3622174 тис. грн (+456290 тис. грн; +14,4%). Це відображає розширення сегмента середньострокових кредитів та їх популярність серед позичальників.

Кредити з періодом 91-120 днів продемонстрували спад у 2023 р. до 1 312 459 тис. грн (-212159 тис. грн; -13,9%), проте у 2024 р. їх обсяг зріс до 1 487 325 тис. грн (+174866 тис. грн; +13,3%). Представлена динаміка змін вказує на поступове зростання зацікавленості в середньострокових кредитах.

У сегменті кредитів на 121-150 днів простежується скорочення: із 874 195 тис. грн у 2022 р. до 759446 тис. грн у 2023 р. (-114749 тис. грн; -13,1%) та 702 188 тис. грн у 2024 р. (-57258 тис. грн; -7,5%). Це підтверджує тенденцію до зменшення попиту на кредити із тривалішими строками.

Найбільш виразним є зниження обсягів кредитів зі строком понад 150 днів: з 3146128 тис. грн у 2022 р. до 2686352 тис. грн у 2023 р. (-459776 тис. грн; -14,6%), а у 2024 р. до 2379147 тис. грн (-307205 тис. грн; -11,4%), засвідчуючи небажання населення брати на себе довгострокові фінансові зобов'язання в умовах воєнної економіки та високих ризиків.

Отже, структура споживчого кредитування в АТ «Ощадбанк» у 2022-2024 рр. характеризується зростанням частки коротко- та середньострокових кредитів (до 90 днів) і скороченням довгострокових позик (понад 150 днів), відповідно дана динаміка підтверджує орієнтацію позичальників на швидке використання та погашення кредитних ресурсів у ситуації підвищеної економічної невизначеності.

Отже, узагальнюючи результати, можна зробити висновок, що кредитний портфель банку АТ «Ощадбанк» у сфері споживчого кредитування характеризується такими рисами:

- стабільне зростання обсягів короткострокових кредитів (1–30 днів), що пояснюється зростаючим попитом населення на швидкі позики та кредити через

платіжні картки;

- поступове нарощення сегмента середньострокових позик (31-90 та 91-120 днів), що вказує на збільшення боргового навантаження домогосподарств;
- скорочення обсягів у категорії 121-150 днів та контрольоване зменшення частки кредитів понад 150 днів у структурі портфеля, обумовлюючи поліпшення системи управління проблемною заборгованістю;
- загалом позитивна тенденція полягає у збільшенні обсягу кредитування на 1,67 млрд грн у 2024 р. порівняно з 2022 р., вказуючи при цьому на посилення позицій банку у роздрібному сегменті, незважаючи на високий рівень ризиків.

В узагальненні здійснено оцінку ефективності споживчого кредитування у комерційному банку АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр., результати дослідження представимо у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка ефективності споживчого кредитування у комерційному банку
АТ «Ощадбанк» за період 2022-2024 рр.

Показник	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	Відхилення 2023–2022	Відхилення 2024–2023
Всього кредитів	82734176	88720959	110602654	5986783	21881695
Всього споживчих кредитів	12646782	12486568	14316686	–160214	1830118
Резерв під очікуванні збитки	4856059	4562635	4581645	–293424	19010
Питома вага споживчих кредитів	15,29	14,07	12,94	–1,21	–1,13
Дохід від операцій споживчого кредитування	1997017	2272985	2547502	–24032	274517
Витрати від операцій споживчого кредитування	885274	874059	1002168	–11215	128109
Прибуток від споживчого кредитування	1111743	1398926	1545334	–12817	146408
% резерву	5,87	5,14	4,14	–0,73	–1,00
Рентабельність споживчого кредитування, %	8,79%	11,20%	10,79%	2,41%	-0,41%

Джерело: складено автором за даними звітності комерційного банку АТ «Ощадбанк»

За період 2022-2024 рр. кредитний портфель АТ «Ощадбанк» демонстрував стійку тенденцію до зростання: його обсяг збільшився з 82,7 млрд грн у 2022 р. до 110,6 млрд грн у 2024 р., стимулюючи при цьому активізацію кредитної діяльності установи. Водночас динаміка споживчих кредитів мала менш виражений характер: у 2023 р. відбулося їх скорочення на 160,2 млн грн, однак у 2024 р. обсяг знову зріс і досяг 14,3 млрд грн. Попри це, питома вага споживчих кредитів у загальному кредитному портфелі зменшилася з 15,29% у 2022 р. до 12,94% у 2024 р., обумовлюючи та визначаючи більш інтенсивне зростання корпоративного сегмента.

Позитивним фактором є скорочення резервів під очікувані збитки: з 4,86 млрд грн у 2022 р. до 4,58 млрд грн у 2024 р. У відносному вираженні частка резервів у кредитному портфелі зменшилася з 5,87% до 4,14%, засвідчуючи при цьому деяке підвищення якості кредитних активів та вдосконалення системи управління ризиками.

Фінансові результати споживчого кредитування залишаються стабільно позитивними. Дохід від цих операцій зріс із 1,99 млрд грн у 2022 р. до 2,55 млрд грн у 2024 р., водночас витрати збільшилися з 885 млн грн до 1,0 млрд грн., а прибуток банку зріс із 1,11 млрд грн у 2022 р. до 1,55 млрд грн у 2024 р., що свідчить про збереження високої прибутковості напряму.

Рентабельність споживчого кредитування характеризується коливаннями, зокрема у 2022 р. вона становила 8,79%, у 2023 р. піднялася до 11,2%, а у 2024 р. дещо знизилася до 10,79%, що вказує на збереження достатньо високого рівня ефективності кредитних операцій при незначних коливаннях результативності, обумовлених динамікою витрат та доходів.

Отже, аналіз показує, що банк АТ «Ощадбанк» у досліджуваний період нарощував обсяг кредитування, водночас утримуючи позитивні результати від споживчого сегмента, який залишається важливим, хоча і менш динамічним порівняно з іншими видами кредитування і, відповідно, підтверджує здатність банку забезпечувати стабільне зростання прибутковості за рахунок оптимізації ризиків та ефективного управління кредитним портфелем.

Висновки до розділу 2

Резюмуючи результати дослідження представлені у другому розділі кваліфікаційної роботи слід відмітити наступне.

1. У сучасних умовах воєнного стану та економічної нестабільності ринок споживчого кредитування в Україні зазнає трансформацій, зберігаючи ключову роль у підтримці внутрішнього попиту та ліквідності банківської системи.

Незважаючи на зниження довгострокового кредитування та падіння доходів населення, обсяг споживчих позик у 2024 р. становив 236,47 млрд грн, або 82,9% від загального кредитного портфеля домогосподарств. Домінування короткострокових кредитів свідчить про орієнтацію населення на задоволення поточних потреб та уникнення довгострокових зобов'язань у кризових умовах.

2. Організація процесу кредитування в АТ «Ощадбанк» характеризується комплексністю процедур, спрямованих на управління ризиками, моніторинг фінансового стану позичальників та контроль виконання зобов'язань. Це забезпечило зростання прибутку до оподаткування до 18,6 млрд грн і чистого прибутку до 8 млрд грн у 2024 р., а також нарощування активів до 428,5 млрд грн і кредитного портфеля до 111,1 млрд грн. Важливим досягненням стало формування понад 10 млрд грн іпотечного портфеля та активна участь у державній програмі «ЄОселя», обумовлюючи та визначаючи ефективність диверсифікованої кредитної політики.

3. Аналіз діяльності АТ «Ощадбанк» у 2022–2024 рр. показав зростання кредитів фізичним особам з 11,47 млрд грн до 21,08 млрд грн і чистого процентного доходу з 14,9 млрд грн до 24,3 млрд грн. Водночас рентабельність залишалася високою, хоча частка споживчого сегмента у загальному портфелі поступово зменшувалася через переорієнтацію банку на збалансований розвиток корпоративного та роздрібного бізнесу, підтверджуючи ефективність реалізації кредитної політики банку, спрямованої на мінімізацію ризиків і підтримання фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ

3.1 Проблеми та перспективи реалізації банківського споживчого кредитування в Україні в умовах воєнного стану та економічної турбулентності

В умовах воєнного стану та посилення економічної турбулентності банківське споживче кредитування в Україні постає як суперечливий елемент фінансової системи: з одного боку, воно залишається важливим інструментом підтримки внутрішнього попиту та забезпечення платоспроможності домогосподарств, з іншого – пов'язане з високими ризиками неповернення кредитів і зниженням фінансової стабільності банківського сектору. Актуальність дослідження даної проблематики зумовлена необхідністю пошуку ефективних механізмів балансування між потребами населення у доступі до кредитних ресурсів та інтересами комерційних банків щодо мінімізації кредитних ризиків.

Водночас перспективи розвитку цього сегмента кредитного ринку визначаються рівнем державної підтримки фінансової системи, здатністю банків впроваджувати інноваційні інструменти управління ризиками, а також поступовим відновленням довіри споживачів до фінансово-кредитних установ.

Для більш глибокого дослідження впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на реалізацію банківського споживчого кредитування в Україні здійснимо PESTEL- та SWOT-аналіз, результати дослідження представимо у табл. 3.1. та на рис.3.1. Результати аналізу вказують на те, що політичні чинники отримали сукупний бал у 22 свідчить про значний вплив політичної ситуації на ринок споживчого кредитування, при цьому найнижчу оцінку отримав чинник воєнного

стану та політичної нестабільності (3 бали), зумовлюючи високі ризики для банків і знижує інвестиційну привабливість країни.

Таблиця 3.1

PESTEL – аналіз функціонування та розвитку ринку споживчого кредитування в Україні

Політичні чинники	Бальна оцінка (0–10)	Економічні чинники	Бальна оцінка (0–10)	Соціальні чинники	Бальна оцінка (0–10)
Воєнний стан та політична нестабільність	3	Високий рівень інфляції та знецінення доходів населення	4	Зниження рівня доходів та платоспроможності населення	4
Державні програми підтримки банківського сектору	6	Зростання рівня безробіття та трудової міграції	4	Підвищення залежності домогосподарств від кредитів	6
Євроінтеграційний курс та співпраця з міжнародними фінансовими інституціями	7	Обмеженість інвестиційних ресурсів у банків	5	Зростання попиту на онлайн-кредитування	7
Регуляторна політика НБУ щодо стабілізації фінансового ринку	6	Валютні ризики та девальваційні очікування	4	Зміна фінансової культури та розвиток фінансової грамотності	6
Всього	22	Всього	17	Всього	23
Технологічні чинники	Бальна оцінка (0–10)	Правові чинники	Бальна оцінка (0–10)	Екологічні чинники	Бальна оцінка (0–10)
Цифровізація банківських послуг та мобільного кредитування	8	Законодавче врегулювання захисту прав споживачів фінансових послуг	7	Екологічні ризики, що впливають на фінансову стабільність (відбудова, кліматичні виклики)	4
Використання big data та скорингових моделей для оцінки кредитоспроможності	7	Норми щодо відповідальності за прострочення та банкрутство фізичних осіб	6	Вимоги до “зеленого” фінансування та сталого розвитку	5
Розвиток фінтех-сектору та небанківських кредитних установ	7	Посилення регуляторних вимог до банків (Базель III, міжнародні стандарти)	6	Орієнтація на міжнародні ESG-стандарти	5
Кіберзагрози та потреба у захисті даних клієнтів	5	Гармонізація законодавства з нормами ЄС у сфері кредитування	7	Мінімальний прямий вплив на ринок кредитування	3
Всього	27	Всього	26	Всього	17

Джерело: самостійна розробка автора

Водночас євроінтеграційний курс та співпраця з міжнародними фінансовими інституціями (7 балів) виступають компенсаторним фактором, відкриваючи доступ до фінансових ресурсів та досвіду реформування ринку. Державні програми підтримки банків (6 балів) і регуляторна політика НБУ (6 балів) забезпечують певну стабільність системи, однак їх ефективність обмежена масштабом економічних та безпекових викликів. Отже, політична група чинників має подвійний характер впливу: високі ризики співіснують із можливостями структурної модернізації фінансового сектору.

Економічна група чинників отримала найнижчу сумарну оцінку – 17 балів, що вказує на її критичний вплив і стримуючий ефект на розвиток споживчого кредитування. Основними негативними детермінантами є високий рівень інфляції та знецінення доходів (4 бали), зростання безробіття та трудової міграції (4 бали), валютні ризики (4 бали).

Представлені фактори безпосередньо знижують платоспроможність населення та збільшують ризики неповернення кредитів. Частковою компенсуючою детермінантою є обмеженість інвестиційних ресурсів у банків (5 балів), яка стимулює пошук альтернативних каналів фінансування та ефективніший відбір позичальників. У цілому, саме економічні фактори виступають основною причиною слабкої динаміки розвитку ринку споживчого кредитування.

Група соціальних чинників отримала 23 бали і демонструє помірно позитивний вплив соціального середовища на розвиток ринку. Хоча зниження рівня доходів та платоспроможності населення (4 бали) залишається серйозною проблемою, водночас зростає залежність домогосподарств від кредитів (6 балів), формуючи при цьому стійкий попит на кредитні продукти. Високі оцінки отримали чинники зростання попиту на онлайн-кредитування (7 балів) та поступове підвищення фінансової грамотності населення (6 балів). Зазначене засвідчує про зрушення у поведінці споживачів: попри кризові умови, українці активно користуються цифровими кредитними сервісами, що стимулює банки до розвитку онлайн-продуктів.

Технологічні чинники отримали найвищий підсумковий бал серед усіх груп - 27, підтверджуючи при цьому ключову роль і значення технологій у трансформації кредитного ринку. Провідними драйверами розвитку є цифровізація банківських послуг (8 балів), активне використання big data та скорингових моделей (7 балів), а також розвиток фінтех-сектору (7 балів), відповідно дані фактори підвищують ефективність оцінки кредитоспроможності та знижують транзакційні витрати. Водночас загрозою залишаються кіберризики (5 балів), що потребують значних інвестицій у безпеку даних. У цілому технологічні чинники формують основний потенціал для подальшого зростання ринку навіть у кризових умовах.

Правові умови набрали 26 балів, що відображає високий рівень регуляторного впливу та поступову гармонізацію законодавства з європейськими стандартами. Найбільшу вагу мають захист прав споживачів (7 балів) та гармонізація з нормами ЄС (7 балів), що сприяють зростанню довіри до фінансових установ.

Водночас вимоги щодо відповідальності за прострочення (6 балів) та посилення міжнародних стандартів (6 балів) підвищують навантаження на банки, змушуючи їх посилювати систему ризик-менеджменту.

В цілому, правове середовище стає більш передбачуваним і захисним для споживача, проте підвищує витрати фінансових інститутів.

Екологічні чинники отримали загальний бал у 17, при цьому засвідчує обмежений, але поступово зростаючий вплив екологічних чинників. Найнижчий показник має фактор «мінімальний прямий вплив на ринок кредитування» (3 бали), адже традиційно екологія мало пов'язана із банківською сферою.

Однак зростає роль «зеленого» фінансування (5 балів) та ESG-орієнтації (5 балів), стимулюючи українські комерційні банки впроваджувати нові продукти й адаптуватися до міжнародних практик. Водночас екологічні ризики відбудови та кліматичних змін (4 бали) виступають новим напрямом для врахування у кредитній політиці. Таким чином, екологічні фактори поки

що мають вторинне значення, але їхня роль посилюватиметься у довгостроковій перспективі.

Результати PESTEL-аналізу засвідчують той факт, що розвиток ринку споживчого кредитування в Україні відбувається під впливом суперечливих факторів, які поєднують значні ризики та перспективні можливості. Найбільш стримуючими є економічні (17 балів) та екологічні (17 балів) чинники, які відображають макроекономічну нестабільність, високу інфляцію, валютні ризики та недостатню інтеграцію принципів сталого розвитку у фінансову сферу.

Політичні (22 бали) та соціальні (23 бали) фактори демонструють подвійний вплив: воєнний стан та зниження доходів населення зменшують обсяги кредитування, водночас євроінтеграційний курс, підтримка міжнародних фінансових інституцій та зростання попиту на цифрові послуги створюють потенціал для зростання.

Найсильнішими драйверами розвитку виступають технологічні (27 балів) та правові (26 балів) чинники, котрі зумовлюють цифровізацію кредитних процесів, поширення фінтех-сервісів, підвищення якості захисту прав споживачів і гармонізацію регуляторного середовища з європейськими стандартами.

Отже, ринок споживчого кредитування в умовах воєнного стану та економічної турбулентності характеризується високою чутливістю до політичних та економічних ризиків, проте має значний потенціал для трансформації й подальшого розвитку за рахунок цифрових інновацій, правових реформ та інтеграції у європейський фінансовий простір.

Для комплексної характеристики умов функціонування ринку споживчого кредитування важливим є не лише виявлення зовнішніх факторів впливу, що було здійснено за допомогою PESTEL-аналізу, але й оцінювання внутрішнього середовища комерційних банків, яке визначає їхню здатність адаптуватися до викликів та використовувати наявні можливості.

У цьому контексті доцільним є проведення SWOT-аналізу (рис.3.1),

який дозволяє ідентифікувати сильні та слабкі сторони банківських установ у сфері споживчого кредитування, а також окреслити можливості й загрози подальшого розвитку цього сегмента фінансового ринку. Такий підхід забезпечує цілісне уявлення про стратегічні перспективи комерційних банків та формує основу для обґрунтування управлінських рішень у кризових умовах.

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Розвинена банківська мережа та широка клієнтська база 2. Наявність цифрових і мобільних платформ для кредитування 3. Підвищення фінансової грамотності населення та популяризація онлайн-сервісів 4. Доступ до міжнародних фінансових ресурсів і технологій	1. Високий рівень прострочених кредитів у портфелі банків 2. Обмежена фінансова грамотність частини населення 3. Залежність від макроекономічної стабільності та доходів населення 4. Недостатня диверсифікація кредитних продуктів
Можливості	Загрози
1. Розвиток фінтех-сектору та впровадження інноваційних кредитних продуктів 2. Зростання попиту на онлайн- і дистанційні кредитні сервіси 3. Підтримка держави та міжнародних фінансових організацій 4. Гармонізація законодавства з нормами ЄС та впровадження ESG-стандартів	1. Воєнний стан та політична нестабільність 2. Економічна турбулентність, інфляція, девальвація гривні 3. Зростання конкуренції з боку небанківських кредитних установ 4. Кіберризики та загрози безпеці персональних даних

Рисунок 3.1. Результати SWOT-аналізу функціонування та розвитку ринку споживчого кредитування в Україні

Джерело: самостійна розробка автора

Проведений на рисунку 3.1. SWOT-аналіз дозволяє комплексно оцінити внутрішні можливості та обмеження українських комерційних банків у сфері споживчого кредитування, а також зовнішні фактори, що формують потенціал та ризики розвитку ринку. До основних сильних сторін належать розвинена

банківська мережа, цифрові платформи, підвищення фінансової грамотності населення та доступ до міжнародних фінансових ресурсів, що забезпечує банкам конкурентні переваги та можливості для інноваційного розвитку. Слабкі сторони зумовлені високим рівнем прострочених кредитів, залежністю від макроекономічної стабільності, недостатньою диверсифікацією продуктів та обмеженою фінансовою грамотністю частини населення, що обмежує ефективність кредитної політики.

Серед можливостей розвитку визначальними є зростання фінтех-сектору, підвищення попиту на онлайн-кредити, державна та міжнародна підтримка, а також гармонізація законодавства з європейськими стандартами та впровадження ESG-принципів. Водночас, ринок споживчого кредитування в Україні піддається значним зовнішнім загрозам, серед яких воєнний стан, економічна турбулентність, посилення конкуренції з боку небанківських кредитних установ та кіберризиків.

У цілому, SWOT-аналіз свідчить, що українські банки мають значний потенціал для розвитку споживчого кредитування завдяки технологічним та регуляторним перевагам, проте успіх їх реалізації буде значною мірою визначатися здатністю ефективно управляти внутрішніми слабкостями та адаптуватися до зовнішніх ризиків.

На жаль, сьогодні слід констатувати те, що в умовах воєнного стану, через війну із РФ, порушуються не лише сталі господарські взаємозв'язки у сфері виробництва та торгівлі, а й виникають суттєві дисбаланси на ринку споживчого кредитування. Такі порушення призводять до підвищення фінансових ризиків для ключових учасників ринку як для кредиторів, так і для позичальників, впливаючи на ліквідність банківських установ, платоспроможність домогосподарств та загальну стабільність фінансової системи.

Внаслідок цього формується підвищена потреба у застосуванні адаптивних механізмів управління ризиками, інтеграції сучасних цифрових

інструментів оцінки кредитоспроможності та регуляторних заходів, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків кризових явищ (рис. 3.2).

Рисунок 3.2. Ключові проблеми реалізації операцій споживчого кредитування в Україні в умовах війни та політико-економічної невизначеності

Джерело: складено автором на основі [50]

Слід констатувати те, що в умовах воєнного стану та високої політико-економічної невизначеності ринок споживчого кредитування в Україні піддається підвищеному ризику, який проявляється як для кредиторів, так і для

позичальників.

З позиції кредиторів ключовими є ризики зростання кредитних витрат, при цьому обумовлене необхідністю формування додаткових резервів для покриття потенційних прострочених позик, та ризики зниження платоспроможності населення унаслідок інфляційних процесів, девальвації національної валюти та втрати робочих місць. Операційні ризики виникають через перебої у роботі банківських систем і переведення персоналу на дистанційний режим, тоді як ризики ліквідності зумовлені скороченням депозитного ресурсу та нестабільністю грошових потоків. Додатково зростають витрати на забезпечення інформаційної безпеки та кіберзахисту, а репутаційні ризики пов'язані з потенційним зниженням довіри клієнтів до банківських установ.

З боку позичальників спостерігаються проблеми неповного або несвоєчасного отримання кредитних ресурсів через посилені кредитні вимоги та обмеження банків, а також ризики несвоєчасного повернення кредитів у зв'язку зі зниженням доходів та економічною невизначеністю. Значне погіршення фінансового стану населення призводить до обмеження можливостей для рефінансування позик, непрозорості операцій та ускладнення доступу до повної інформації про кредитні продукти. Крім того, ризики втрати доступу до банківської інфраструктури та погіршення кредитної історії можуть мати довгострокові наслідки для фінансової поведінки позичальників.

Відповідно, сучасні воєнні та економічні виклики створюють комплекс взаємопов'язаних ризиків на ринку споживчого кредитування в Україні, що підвищує рівень невизначеності та потребує впровадження адаптивних моделей управління ризиками, цифрових технологій оцінки кредитоспроможності та активної участі державних і міжнародних інституцій у стабілізації фінансового середовища.

Для нівелювання досліджуваних ризиків реалізації операцій споживчого кредитування в Україні в умовах війни та політико-економічної

невизначеності у таблиці 3.2. представимо ряд заходів впливу.

Таблиця 3.2

Пропоновані заходи нівелювання впливу проблем на операції
споживчого кредитування в Україні

Проблеми споживчого кредитування	Заходи уникнення ризиків
Із сторони кредитора	
Ризик зростання кредитних витрат	Оптимізація кредитної політики, впровадження скорингових моделей для оцінки платоспроможності клієнтів
Ризик зниження платоспроможності населення	Диверсифікація кредитних портфелів, програми підтримки клієнтів у кризові періоди
Операційні ризики	Автоматизація процесів, контроль внутрішніх процедур, впровадження стандартів управління ризиками
Ризики ліквідності	Формування резервних фондів, ефективне управління грошовими потоками
Ризики зростання витрат на інформацію та безпеку	Інтеграція цифрових технологій, систем кіберзахисту та централізованих аналітичних платформ
Репутаційні ризики	Прозора комунікація з клієнтами, підвищення якості обслуговування, захист персональних даних
Із сторони позичальника	
Ризик неотримання кредиту	Гнучкі програми кредитування, альтернативні механізми доступу до фінансових ресурсів
Ризик несвоєчасного повернення кредиту	Індивідуалізоване планування графіків погашення, консультації з фінансового планування
Ризик зниження доходів від операцій кредитування	Диверсифікація продуктів, розвиток дистанційних сервісів
Непрозорість операцій та обмеження інформації	Регулярне інформування клієнтів, онлайн-доступ до особистого кабінету
Ризик втрати доступу до банківської інфраструктури	Розвиток дистанційних сервісів та мобільних додатків
Ризик погіршення кредитної історії	Моніторинг платежів, програми реструктуризації заборгованості

Джерело: самостійна розробка автора

Запропоновані заходи нівелювання проблем споживчого кредитування спрямовані на підвищення стабільності та ефективності операцій споживчого кредитування в Україні.

Для кредиторів основну увагу приділено оптимізації кредитної політики, диверсифікації портфелів, управлінню ліквідністю, автоматизації процесів та забезпеченню інформаційної та кібербезпеки, адже це дозволяє дещо зменшити кредитні, операційні та репутаційні ризики.

Для позичальників ключовими є заходи, спрямовані на підвищення доступності кредитних ресурсів, індивідуалізоване планування погашення, розвиток дистанційних сервісів та підвищення прозорості операцій, що знижує ймовірність несвоєчасного погашення, втрати доступу до банківської інфраструктури та погіршення кредитної історії.

Реалізація таких комплексних заходів створює умови для стабільного функціонування ринку споживчого кредитування навіть в умовах економічної турбулентності та політичної нестабільності.

3.2 Розробка та обґрунтування економічної ефективності нових банківських продуктів споживчого кредитування

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності банківського кредитування банком АТ «Ощадбанк» є розробка та впровадження нових кредитних продуктів для фізичних осіб, що сприятиме розширенню кредитного портфеля та підвищенню конкурентоспроможності банку.

Розробка та впровадження нових банківських продуктів споживчого кредитування є одним із ключових напрямів підвищення конкурентоспроможності комерційних банків та оптимізації управління кредитними ризиками в умовах сучасної економічної турбулентності.

У контексті динамічних змін макроекономічного середовища, високої конкуренції на ринку фінансових послуг та зростання вимог споживачів до гнучкості та індивідуалізації кредитних продуктів особливого значення

набуває системний підхід до розробки нових програм кредитування, що дозволяє забезпечити баланс між дохідністю банку та доступністю кредитних ресурсів для населення. Пропонується наступні нові різновиди банківського споживчого кредитування банком АТ «Ощадбанк» представлені на рис.3.3.

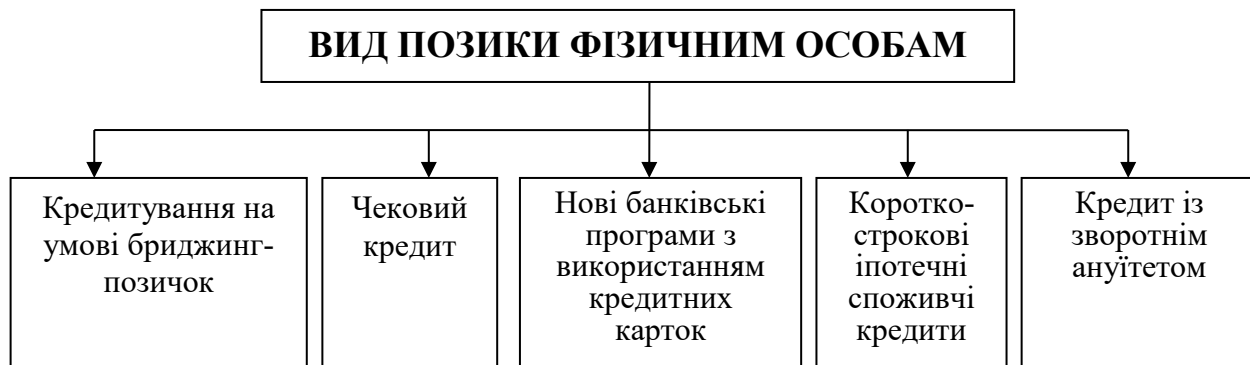

Рисунок 3.3. Запровадження нових різновидів банківського споживчого кредитування банком АТ «Ощадбанк»

Джерело: самостійна розробка автора

Деталізуємо запропоновані можливі програми споживчого кредитування у комерційному банку АТ «Ощадбанк», результати деталізації представимо у табл. 3.3. Детальний аналіз програм споживчого кредитування, впроваджених комерційним банком АТ «Ощадбанк», демонструє різні підходи до управління кредитними ризиками та задоволення потреб клієнтів.

Програма бриджинг-позичок дозволяє клієнтам оперативно покривати тимчасові фінансові розриви, забезпечуючи гнучкість використання коштів на короткий термін, при цьому наявність застави у вигляді нерухомості або ліквідних активів суттєво знижує ризики для банку, хоча залишаються потенційні ризики неповернення у разі значного погіршення фінансового стану позичальника.

Чековий кредит спрямований на забезпечення фінансових потреб клієнтів через відкриття окремого чекового рахунку, при цьому нарахування відсотків здійснюється лише на фактично використану суму, що оптимізує витрати позичальника та підвищує контроль банку; водночас короткі строки погашення та необхідність постійного моніторингу створюють певне адміністративне навантаження [39, с.120].

Таблиця 3.3

Пропоновані програми банківського споживчого кредитування в банку АТ «Ощадбанк»

Програма кредитування	Різновид	Специфіка та умови	Ставки кредитування, % річних	Терміни кредитування	Відповідальність позичальника	Об'єкти кредитування
Бриджинг-позички	Короткострокові кредити для покриття фінансових розривів	Забезпечення нерухомістю або ліквідними активами; швидке покриття потреб до надходження доходів	15-20	3–12 місяців	Погашення основного боргу та відсотків у встановлені строки; банк має право стягнення за рахунок застави	Короткострокові фінансові потреби клієнтів
Чековий кредит	Поточний кредит на окремому рахунку	Ліміт залежно від доходів; відсотки нараховуються тільки на використану суму	18-22	До 12 місяців	Своєчасне погашення кредиту і відсотків; штрафи за прострочення	Поточні витрати, купівля товарів і послуг
Кредитні картки	Короткострокові кредити через картковий рахунок	Гнучкий кредитний ліміт; щомісячне часткове або повне погашення	22-28	Безстроково (за умови підтримки позитивного балансу)	Виконання умов договору; несвоєчасне погашення призводить до штрафів	Покупки, оплата послуг, готівка
Короткострокові іпотечні кредити	Кредити на придбання або ремонт нерухомості	Забезпечення іпотекою; часткові або ануїтетні платежі	12-16	1-5 років	Погашення кредиту та відсотків; право банку звернення на заставу у разі прострочення	Житлова нерухомість, ремонт, модернізація житла
Кредит із зворотнім ануїтетом	Довгострокові кредити для літніх домовласників	Погашення основного боргу частково або наприкінці терміну; регулярні ануїтетні платежі	10-14	10-20 років (або до моменту переходу прав на нерухомість)	Підтримання нерухомості; банк має право вимоги повернення боргу у межах вартості застави	Житлова нерухомість літніх домогосподарств

Джерело: запропоновано автором

Використання кредитних карток забезпечує високий рівень гнучкості в проведенні фінансових операцій, дозволяє клієнтам самостійно керувати кредитним лімітом та надає банку можливість отримувати відсотковий дохід на фактично використану суму; проте значними недоліками є підвищений ризик прострочення платежів та потенційна зловживальна поведінка позичальників через недостатній контроль над обсягом витрат.

Короткострокові іпотечні кредити надають клієнтам можливість отримати кошти на придбання житлової нерухомості або на проведення ремонтних робіт за умови застави, що зменшує кредитний ризик для банку та дозволяє позичальнику залучати значні фінансові ресурси на обмежений період; водночас обмеженням є необхідність забезпечення застави та відносно високі відсоткові ставки.

Кредит із зворотнім ануїтетом, орієнтований на літніх домовласників, передбачає погашення частини або всієї суми кредиту наприкінці строку під заставу нерухомості, роблячи його низькоризиковим довгостроковим інструментом для досліджуваного банку і водночас забезпечує позичальнику регулярний дохід; обмеженням є тривалий строк кредитування та вузька цільова аудиторія [33].

Усі зазначені програми демонструють баланс між потребами клієнтів у гнучкому фінансуванні та управлінням ризиками банку, що є ключовим для підвищення ефективності споживчого кредитування в умовах сучасного економічного середовища.

В узагальнені сформуємо таблицю переваг та недоліків використання пропонованих програм (табл.3.4).

Використання різних програм споживчого кредитування в діяльності комерційного банку АТ «Ощадбанк» має як суттєві переваги, так і певні недоліки, які слід враховувати при їх запровадженні та розвитку. Серед основних переваг слід відзначити можливість оперативного фінансування клієнтів, що дозволяє задовольняти їх короткострокові потреби, підвищує лояльність клієнтської бази та сприяє розширенню обсягів кредитного

портфеля банку. Застосування застави або забезпечення кредиту ліквідними активами знижує кредитні ризики та підвищує фінансову безпеку банку, а інтеграція цифрових технологій і дистанційних сервісів сприяє підвищенню ефективності процесів управління кредитами та оптимізації витрат на обслуговування клієнтів.

Таблиця 3.4

**Переваги та недоліки використання пропонуванних програм
банківського споживчого кредитування в банку АТ «Ощадбанк»**

Програма кредитування	Переваги	Недоліки
Бриджинг-позички	Швидке покриття фінансових розривів; підвищення лояльності клієнтів; зменшення ризику для банку за рахунок застави	Високий ризик неповернення при погіршенні фінансового стану клієнта; обмежена аудиторія
Чековий кредит	Гнучкість використання коштів; нарахування відсотків тільки на використану суму; контроль банку	Необхідність постійного моніторингу; короткі строки погашення; навантаження на клієнта
Кредитні картки	Висока гнучкість для клієнта; можливість самостійного управління лімітом; стабільний дохід банку	Ризик прострочення платежів; потенційна зловживальна поведінка; складність контролю витрат
Короткострокові іпотечні кредити	Доступ до житла або ремонту; знижений ризик для банку через заставу	Потреба у заставі; високі відсоткові ставки; обмежена цільова аудиторія
Кредит із зворотнім ануїтетом	Низькоризиковий довгостроковий інструмент; регулярний дохід для позичальника	Тривалий термін кредитування; обмежена цільова аудиторія

Джерело: самостійна розробка автора

Разом із тим, програми споживчого кредитування мають і низку недоліків. До них належать високий ризик прострочених платежів, особливо за продуктами з гнучкими умовами погашення, необхідність значного контролю та моніторингу діяльності позичальників, а також адміністративне навантаження на банк при управлінні великою кількістю короткострокових або високоризикових кредитів. При цьому, деякі програми, наприклад,

кредити з довгостроковим ануїтетом або під заставу нерухомості, мають обмежену цільову аудиторію та потребують ретельного оцінювання платоспроможності клієнтів, що ускладнює процес їх масштабного впровадження.

Таким чином, ефективність програм споживчого кредитування безпосередньо залежить від поєднання заходів щодо мінімізації ризиків, адекватного регулювання умов кредитування та вдосконалення процедур контролю та моніторингу.

В контексті дослідження ефективності реалізації програм споживчого кредитування представимо прогнозний портфель споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» за 2024-2026 (прогноз) рр. (табл. 3.5).

Прогнозний портфель споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» на період 2024-2026 рр. демонструє загальну тенденцію зростання обсягів кредитування, що відображає позитивну динаміку розвитку банківських продуктів і розширення спектру фінансових послуг для населення.

Загальний обсяг споживчих кредитів прогнозовано збільшиться з 14316686 тис. грн у 2024 році до 17934740 тис. грн у 2026 році, при цьому приріст показник становив 25,27% відносно 2024 року. Таке зростання обумовлене переорієнтацією банку на нові програми кредитування, що дозволяють ефективніше залучати клієнтів і розширювати клієнтську базу.

Водночас спостерігається зменшення обсягу діючих програм споживчого кредитування з 14316686 тис. грн до 10500000 тис. грн, визначаючи поступове виведення застарілих продуктів із ринку та їх заміну більш сучасними та адаптованими під потреби клієнтів програмами.

Нові продукти, такі як кредитування на умові бриджинг-позичок, чековий кредит, кредитні картки, короткострокові іпотечні кредити та кредити із зворотнім ануїтетом, демонструють значне зростання обсягів, при цьому підтверджує їх привабливість та ефективність для реалізації стратегічних цілей банку.

Таблиця 3.5

Прогнозний портфель споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» (з урахуванням пропонованих нових банківських продуктів) за період 2024-2026 (прогноз) рр.

Показник	Роки			Абсолютне відхилення, тис.грн.		Відносне відхилення, %	
	2024 (факт)	2025 (прогноз)	2026 (прогноз)	2025/ 2024	2026/ 2024	2025/ 2024	2026/ 2024
Всього споживчих кредитів, тис.грн.	14316686	15821350	17934740	1504664	3618054	10,51%	25,27%
Діючі програми споживчого кредитування	14316686	9500000	10500000	-4816686	-3816686	-33,64%	-26,66%
Нові програми споживчого кредитування, в тому числі:							
Кредитування на умові бриджинг- позичок	*	1250000	1425000	*	*	*	*
Чековий кредит	*	350000	485000	*	*	*	*
Нові банківські програми з використанням кредитних карток	*	2395000	3575000	*	*	*	*
Короткострокові іпотечні споживчі кредити	*	5906350	6209740	*	*	*	*
Кредит із зворотнім ануїтетом	*	1420000	1740000	*	*	*	*

Джерело: запропоновано автором з урахуванням прогнозованих тенденцій на банківському ринку України

Таким чином, аналіз прогнозного портфеля свідчить про трансформацію структури кредитного портфеля АТ «Ощадбанк», де основний акцент робиться на впровадженні нових інноваційних програм, які сприяють підвищенню доходності банку, оптимізації ризиків та підвищенню конкурентоспроможності на ринку споживчого кредитування в Україні.

Спрогнозуємо також і доходність та операційні показники від реалізації інноваційних програм споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2024-2026 (прогноз) рр., результати дослідження представимо у табл. 3.6.

Таблиця 3.6

Доходність та операційні показники від реалізації нових програм споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2024-2026 (прогноз) рр.

Показник	Роки			Абсолютне відхилення (+;-)	
	2024 (факт)	2025 (прогноз)	2026 (прогноз)	2025/ 2024	2026/ 2024
Всього споживчі кредити, тис.грн.	14316686	15821350	17934740	1504664	3618054
Середній відсоток по програмах споживчого кредитування, %	31,6	30,5	30	-1,1	-1,6
Середня прибутковість програм споживчого кредитування, %	12,5	13,2	14	0,7	1,5
Обсяг залучених нових клієнтів, осіб	25214	31100	37450	5886	12236
Кількість виданих нових кредитів, од.	152522	177450	212350	24928	59828
Середній термін кредиту, міс.	24	22	21	-2	-3
Частка прострочених кредитів, %	8%	7,20%	7%	-0,80%	-1,00%
Розмір зобов'язань за кредитами, тис.грн.	1145334,9	1139137	1255432	-6197,68	110096,9

Джерело: запропоновано автором із урахуванням основних тенденцій споживчого кредитування на банківському ринку України

«Ощадбанк» на період 2024-2026 рр. демонструє позитивну динаміку зростання обсягу кредитів та доходності банку. Загальний обсяг споживчих кредитів зростає з 14316686 тис. грн у 2024 році до 17934740 тис. грн у 2026 році (рис.3.4), відповідаючи при цьому абсолютному приросту 3617054 тис. грн або 25,27 %, засвідчуючи ефективне залучення клієнтів та активізацію кредитної діяльності банку в умовах сучасного ринку.

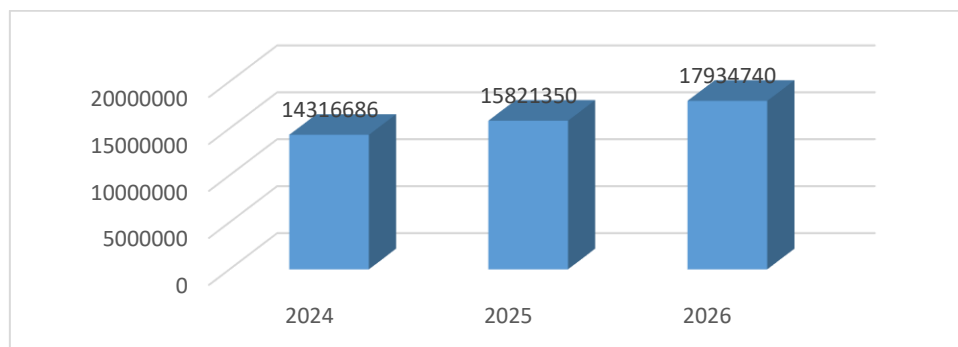

Рисунок 3.4. Динаміка обсягу виданих кредитів від реалізації нових програм споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2024-2026 (прогноз) рр.

Джерело: запропоновано автором із урахуванням основних тенденцій споживчого кредитування на банківському ринку України

Середній відсоток за кредитами демонструє невелике зниження з 31,6 % до 30 % у 2026 році і пояснюється даний аспект необхідністю зниження ставок для підвищення конкурентоспроможності та залучення нових клієнтів. Водночас середня прибутковість програм підвищується з 12,5% до 14%, відзначаючи ефективність управління кредитним портфелем і оптимізацію структури продуктів, спрямовану на максимізацію доходів банку.

Обсяг залучених нових клієнтів зростає з 25200 осіб у 2024 році до 37450 осіб у 2026 році, що разом із збільшенням кількості виданих нових кредитів (з 152500 до 212350 одиниць) підтверджує високу ефективність маркетингових та продуктово-інноваційних заходів банку. Одночасно середній термін кредиту скорочується з 24 до 21 місяця, відповідно дозволяє зменшити ризик прострочень та прискорити оберт капіталу, підвищуючи ліквідність банку.

Частка прострочених кредитів знижується з 8 % до 7 % (рис.3.5), що відображає посилення системи моніторингу позичальників, впровадження ефективних скорингових моделей та поліпшення контролю за виконанням зобов'язань клієнтами. Зобов'язання за кредитами демонструють незначну зміну, характеризуючи збалансованість портфеля та ефективне управління ризиками ліквідності.

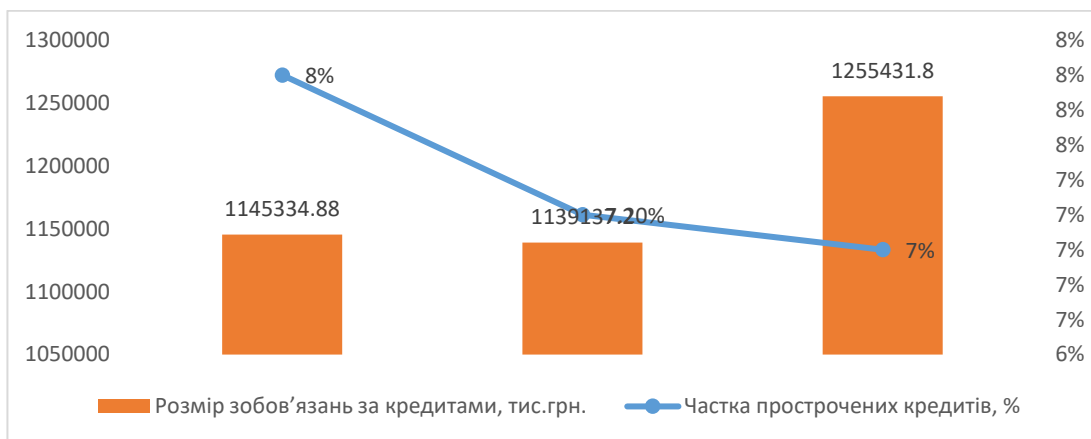

Рисунок 3.5. Частка прострочених кредитів та розмір зобов'язань за кредитами від реалізації нових програм споживчого кредитування комерційного банку АТ «Ощадбанк» за період 2024-2026 (прогноз) рр.

Джерело: запропоновано автором із урахуванням основних тенденцій споживчого кредитування на банківському ринку України

Таким чином, прогнозний портфель споживчого кредитування АТ «Ощадбанк» забезпечує комплексне підвищення доходності банку при одночасному зниженні кредитних ризиків, покращенні якості портфеля та оптимізації строковості кредитних продуктів. Відхилення від базових показників (зниження середньої ставки та скорочення термінів кредитування) пояснюються адаптацією банку до конкурентного середовища та прагненням підвищити залучення клієнтської бази без збільшення ризикового навантаження.

Такий портфель сприяє формуванню стійкої та ефективної системи споживчого кредитування, здатної витримувати макроекономічні коливання та зміни попиту населення.

3.3 Шляхи мінімізації ризиків комерційного банку АТ «Ощадбанк» в процесі споживчого кредитування

У сучасних умовах забезпечення фінансової стабільності банку вимагає комплексного підходу до ідентифікації, оцінки та контролю ризиків, що охоплюють кредитні, операційні, ліквідні, репутаційні та технологічні аспекти діяльності. Особливу увагу необхідно приділяти впровадженню сучасних цифрових технологій, аналітичних скорингових моделей та систем управління ризиками, що дозволяють своєчасно виявляти потенційно проблемні кредити та оптимізувати структуру кредитного портфеля.

Важливим є також підвищення фінансової грамотності клієнтів та забезпечення прозорості кредитних продуктів, що сприяє зменшенню ризиків несвоєчасного повернення позик і формує довіру до банківської установи. Додатковим напрямом мінімізації ризиків виступає диверсифікація кредитних продуктів та впровадження гнучких програм обслуговування клієнтів, які дозволяють адаптуватися до змін макроекономічного та соціального середовища. У комплексі такі заходи створюють передумови для стабільного розвитку АТ «Ощадбанк» у сфері споживчого кредитування та підвищення його конкурентоспроможності на національному фінансовому ринку.

Для ефективного зменшення ризиків у сфері банківського споживчого кредитування на рівні АТ «Ощадбанк» запроваджено комплексний механізм управління, що включає систему взаємопов'язаних інструментів і підходів. До ключових інструментів належать формування філософії та місії банку щодо управління ризиками, стратегічне планування бажаного стану кредитних позицій, що відкриваються, а також розробка загальної кредитної стратегії, яка передбачає концептуальне уявлення банку про майбутній стан управління ризиковими позиціями з урахуванням їх поведінкових характеристик. Важливим елементом цього механізму є кредитна політика, спрямована на реалізацію стратегічних цілей і завдань банку у сфері контролю кредитних ризиків та забезпечення стабільності кредитного портфеля. Найбільш

ефективним підходом до управління ризиками споживчого кредитування визнано визначення базових ризикових кредитних стратегій та спрямування діяльності АТ «Ощадбанк» відповідно до обраного напрямку розвитку, що дозволяє досягати цілеспрямованого і контрольованого результату [65]. Управління ризиками в цьому контексті доцільно представити як послідовний механізм етапів, що відображають логіку та структуру банківських заходів у сфері контролю ризиків споживчого кредитування (рис. 3.6).

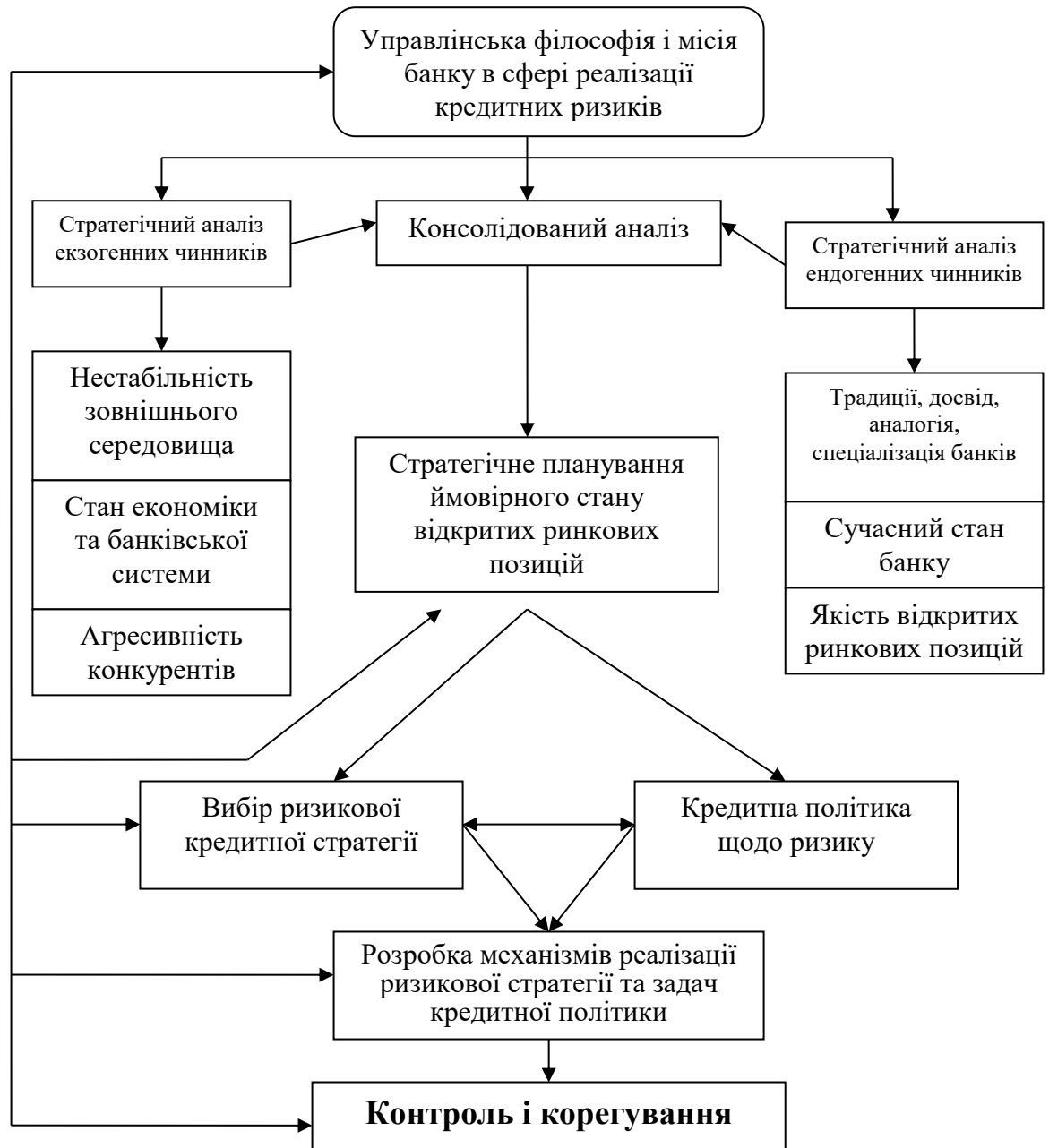

Рисунок 3.6. Процес управління ризиками при споживчому кредитуванні ризиками АТ «Ощадбанк»

Джерело: самостійна розробка автора

До ключових етапів процесу управління ризиками споживчого кредитування в АТ «Ощадбанк» належать визначення філософії та місії банку у сфері управління кредитними ризиками; проведення консолідованого аналізу екзогенних і ендогенних факторів, які впливають на систему кредитних ризиків; стратегічне планування бажаного стану ризикових позицій, що відкриваються; вибір відповідної ризикової кредитної стратегії та розробка відповідних розділів кредитної політики банку у частині кредитних ризиків; створення механізмів реалізації обраної стратегії та завдань кредитної політики; а також здійснення контролю та коригування процесів управління.

Водночас альтернативний підхід до управління кредитними ризиками в умовах фінансових криз може розглядатися як послідовний процес проходження низки взаємопов'язаних етапів, що забезпечують адаптивність банку до змін макроекономічного середовища та підвищують ефективність реалізації стратегічних цілей у сфері споживчого кредитування, і який наочно представлений на рисунку 3.7.

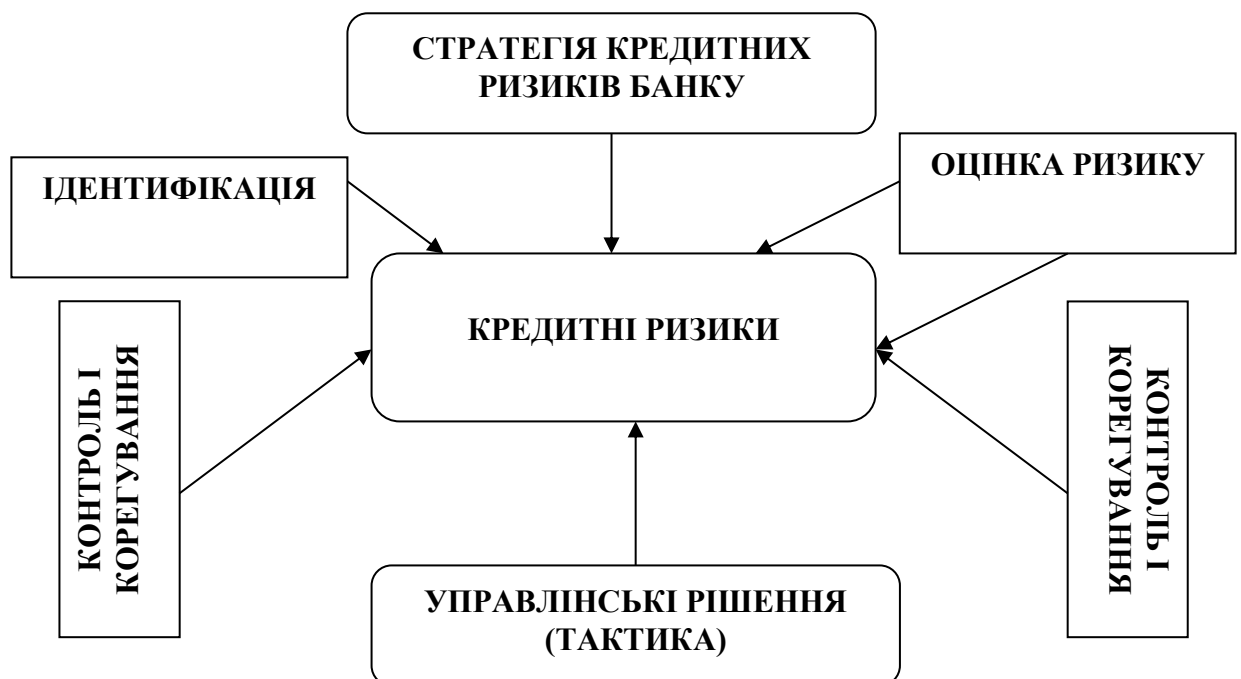

Рисунок 3.7. Процес управління ризиками при споживчому кредитуванні комерційного банку АТ «Ощадбанк» в умовах фінансових криз

Джерело: самостійна розробка автора

Отож, процес управління ризиками при споживчому кредитуванні в АТ «Ощадбанк» в умовах фінансових криз передбачає виконання низки взаємопов'язаних етапів, серед яких вироблення стратегії управління кредитними ризиками, ідентифікація та розпізнавання потенційних ризиків, оцінка можливих наслідків їх настання, прийняття управлінських рішень щодо впливу на ризики та здійснення контролю й коригування процесів управління. Особлива увага приділяється початковому етапу, на якому визначаються пріоритетні ризикові стратегії та формується загальна концепція банку у сфері кредитних ризиків, що закладає основу для подальшого управління.

Кредитна політика АТ «Ощадбанк» передбачає створення механізмів реалізації обраної ризикової стратегії, що включають формування системи внутрішніх кредитних рейтингів, вдосконалення регламентів і процедур, у тому числі з урахуванням централізації та децентралізації прийняття рішень, встановлення лімітів (портфельних, концентраційних, галузевих, максимального розміру на одного позичальника та максимальної тривалості кредиту), моніторинг поведінкових характеристик відкритих ризикових позицій та оперативне коригування негативних відхилень у їхньому розвитку.

Реалізація цих заходів дозволяє забезпечити комплексний контроль кредитних ризиків, зменшити ймовірність фінансових втрат та підвищити стабільність функціонування банку в умовах економічної нестабільності.

На основі проведеного аналітичного дослідження потенційних кредитних ризиків та відповідно до річної стратегії розвитку формуються плани діяльності АТ «Ощадбанк», встановлюються кількісні ліміти ризику для ключових бізнес-процесів і окремих продуктів банку. Політики та процедури управління кредитними ризиками при споживчому кредитуванні передбачають розробку загальної «Політики управління ризиками» та створення «Положення про моніторинг кредитних ризиків».

Останнє включає такі структурні розділи, як система розподілу повноважень, визначення відповідальності за дотримання лімітів ризику, організація внутрішнього контролю та проведення внутрішнього й

зовнішнього аудиту. В АТ «Ощадбанк» функціонує спеціальна організаційна структура, що забезпечує безперервну та скоординовану роботу механізму управління кредитними ризиками, гарантує контроль за дотриманням встановлених процедур та ефективно реагування на відхилення. Схематично систему управління кредитними ризиками банку представлено на рисунку 3.8, що відображає послідовність основних функціональних компонентів та взаємозв'язки між ними.

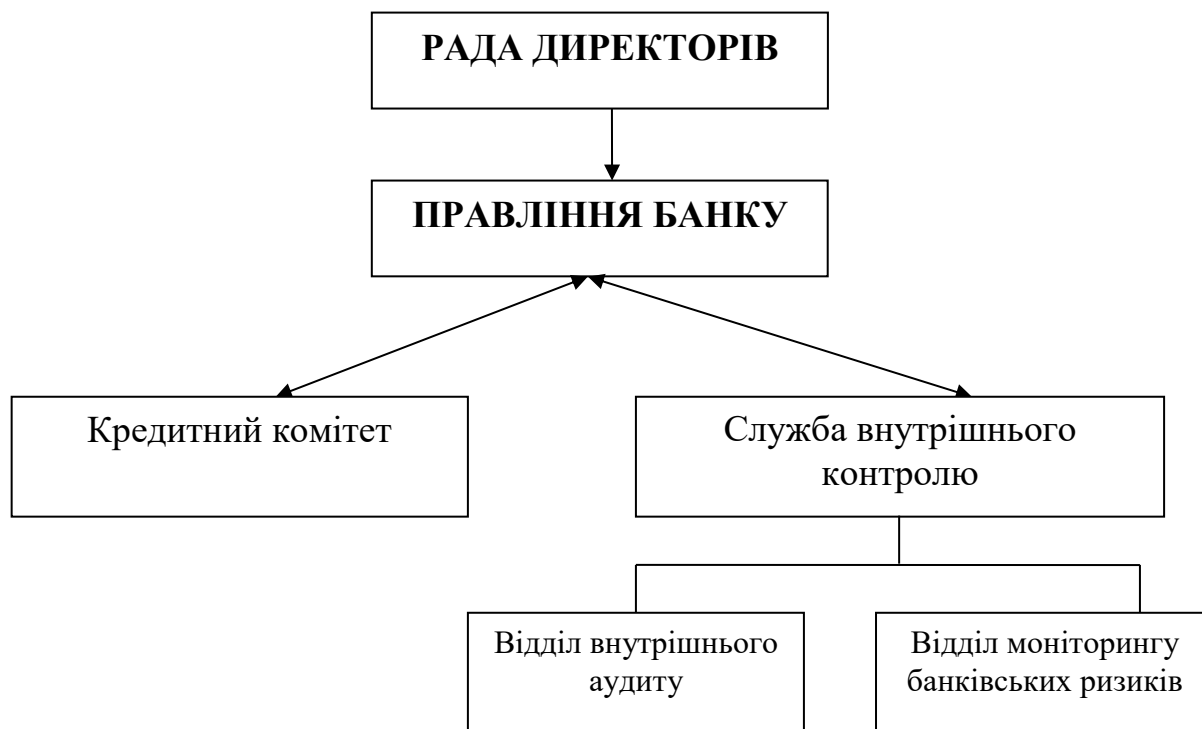

Рисунок 3.8. Система управління банківськими ризиками (в тому числі ризиками споживчого кредитування) банку АТ «Ощадбанк»

Джерело: самостійна розробка автора

У структурі АТ «Ощадбанк» організація управління кредитними ризиками має дещо спрощену форму і включає раду директорів як наглядовий орган, правління банку, кредитний комітет та службу внутрішнього контролю. Рада директорів, виступаючи представницьким органом, відповідає за встановлення загального рівня прийнятних ризиків та делегує повноваження й відповідальність щодо управління ризиками відповідним виконавчим підрозділам, здійснюючи при цьому оцінку рівня прийнятих ризиків

щоквартально. Правління банку, як виконавчий орган, відповідає за реалізацію розробленої стратегії та тактики управління ризиками, організацію посадової ієрархії контролю, а також встановлення допустимих лімітів ризиків.

Кредитний комітет розглядає обґрунтованість проведення операцій зі споживчого кредитування, отримуючи висновки від відповідних служб, що займаються ідентифікацією та оцінкою кредитних ризиків. Служба внутрішнього контролю забезпечує ефективне функціонування системи внутрішнього контролю в сфері управління кредитними ризиками, підзвітна раді директорів і надає їй звіти не рідше одного разу на квартал. До складу служби внутрішнього контролю входять відділ внутрішнього аудиту та відділ моніторингу банківських ризиків, що відповідають за незалежну оцінку ефективності управлінських рішень та контроль за дотриманням встановлених процедур. Завершуючи аналіз стратегії управління кредитними ризиками в АТ «Ощадбанк», слід підкреслити, що ефективне управління споживчим кредитуванням передбачає оцінку кредитоспроможності позичальника не лише на етапі прийняття рішення про видачу кредиту, а й протягом всього циклу погашення відсотків та основного боргу [10, с.6-7].

У практичній діяльності банку кредитоспроможність позичальника традиційно розглядається як один із ключових критеріїв доцільності встановлення кредитних відносин з клієнтом, оскільки саме цей показник визначає рівень індивідуального ризику та впливає на загальну стабільність кредитного портфеля.

Як показано на рисунку 3.9, в механізмі оцінки доцільності видачі споживчого кредиту ключову роль відіграє аналіз фінансового стану позичальника, що дозволяє формувати обґрунтовані рішення та мінімізувати ризики на рівні окремого клієнта.

Враховуючи існуючі механізми управління кредитними ризиками, характерні для АТ «Ощадбанк», важливим напрямом розвитку є вдосконалення процедур споживчого кредитування, створення ефективної кредитної системи та підвищення результативності управління ризиками.

Особливу увагу слід приділяти заходам, спрямованим на мінімізацію кредитного ризику при взаємодії банку з фізичними особами-клієнтами, що дозволяє підвищити надійність та стабільність банківської діяльності в умовах сучасного економічного середовища.

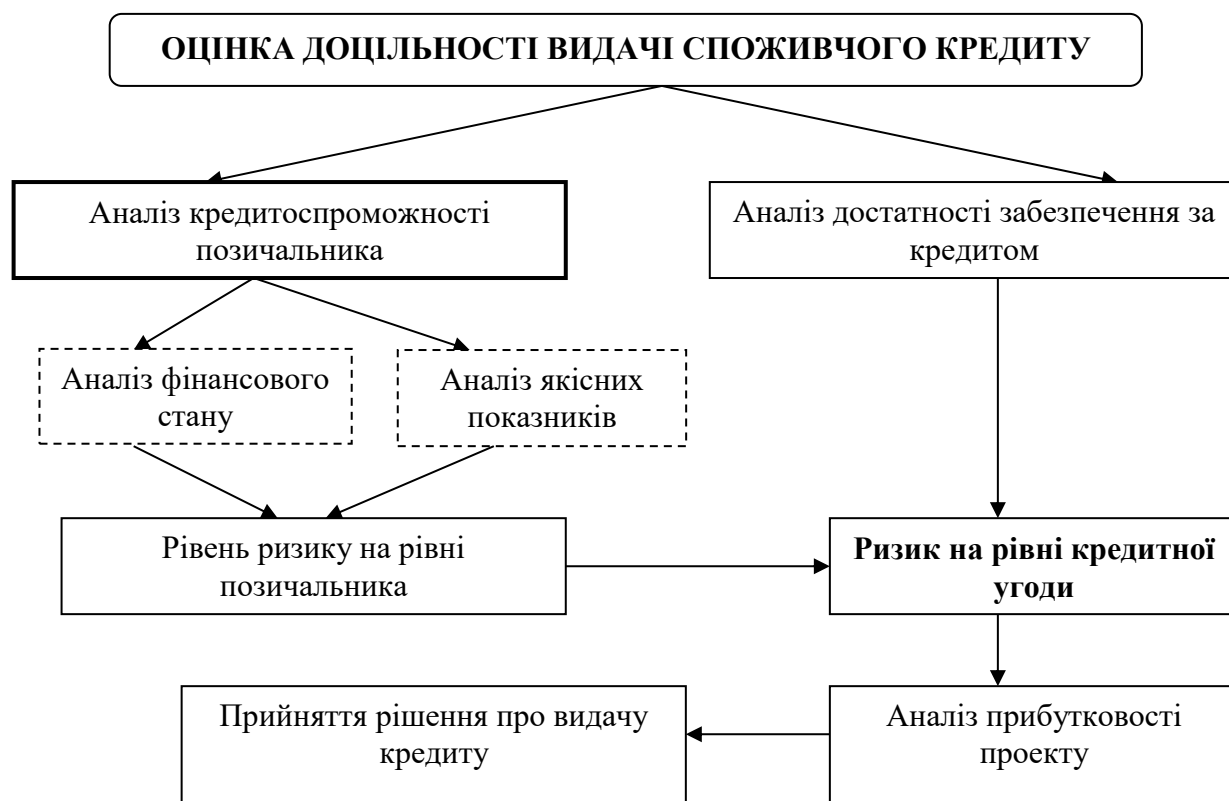

Рисунок 3.9. Механізм оцінки доцільності видачі споживчого кредиту комерційним банком АТ «Ощадбанк»

Джерело: самостійна розробка автора

Передусім, до основних заходів підвищення ефективності споживчого кредитування в АТ «Ощадбанк» слід віднести запровадження та повноцінне функціонування бюро кредитних історій, а також розробку уніфікованих методик оцінки кредитоспроможності фізичних осіб, що забезпечують всебічний аналіз діяльності клієнтів і на превентивному рівні сприяють зниженню ризику співпраці з ненадійними позичальниками. Значну роль відіграє також діяльність високопрофесійних юридичних служб, здатних ефективно оцінювати правові аспекти взаємодії банку з клієнтами та, за потреби, реалізовувати права банку в судовому порядку.

На сучасному етапі банк АТ «Ощадбанк» вже значною мірою забезпечив наявність необхідних програмних продуктів для споживчого кредитування, проте потребує подальшого розвитку та впровадження нових програмних рішень, що сприятиме нарощенню кредитного портфеля, підвищенню безпеки банку, оптимізації документообігу, прискоренню прийняття рішень та зменшенню адміністративного навантаження на персонал філій і центрального офісу. Важливим є також забезпечення можливості перевірки наявності заборгованості позичальника та здійснення погашення кредиту та відсотків у будь-якому відділенні банку, що підвищує зручність для клієнтів та зменшує ризики шахрайських дій.

Основними напрямками підвищення ефективності споживчого кредитування слід вважати принципову зміну функцій підрозділів банку: у центральному офісі мають бути зосереджені організація та координація діяльності установ, стандартизація та уніфікація кредитних продуктів, розробка і впровадження методології кредитування, апробація нових продуктів і їх інтеграція в систему банку, для чого необхідно створення спеціального відділу моніторингу та розвитку. Додатково важливим є забезпечення оперативного продажу роздрібних кредитів шляхом делегування відділенням повноважень щодо прийняття рішень, підписання кредитних договорів, формування баз даних та підготовки платіжних документів, що особливо актуально для короткострокових кредитів із невеликими сумами.

Основною стратегією розвитку споживчого кредитування слід вважати орієнтацію на доступні короткострокові кредити для населення з середнім рівнем доходів, що є найбільш популярними та менш ризикованими для банку, дозволяючи нарощувати клієнтську базу та підвищувати прибутковість за рахунок обсягів виданих позик, водночас стимулюючи довгострокове кредитування шляхом надання певних гарантій і зниження щомісячних платежів для позичальників [4, с.195].

На мікрорівні, для АТ «Ощадбанк», доцільно розробити комплексний механізм мінімізації ризиків та підвищення ефективності банківського

кредитування населення. У діяльності банку основними факторами виникнення простроченої заборгованості є: тривале стягнення виданих кредитів через нецільове використання коштів та відсутність у позичальників майна, на яке можна звернути стягнення; затримки з прийняттям судами рішень про примусове стягнення заборгованості; збільшення розміру платежів за позиками; а також тривалі затримки заробітної плати та зниження реальних доходів громадян.

Зростання простроченої заборгованості змушує банк посилювати контроль за наданням короткострокових позик на нагальні потреби. Додатковим викликом є низький рівень процентних ставок на ринку кредитування населення. Для популяризації споживчого кредитування АТ «Ощадбанк» був змушений знизити середні ставки з 23,6% до 21,5% через високу конкуренцію. Проведення акцій і зниження процентних ставок дозволило банку залучити клієнтів, проте це відбилося на рівні доходів від депозитних вкладів.

У межах підвищення ефективності управління кредитуванням населення необхідним є поліпшення структури кредитного портфеля шляхом зменшення розривів між чутливими активами та зобов'язаннями відповідної строковості, що сприятиме стабілізації фінансових результатів банку.

Для мінімізації кредитних ризиків рекомендується посилити внутрішній банківський нагляд та аудит, удосконалити моніторинг кредитних операцій, запровадити страхові механізми та використовувати похідні фінансові інструменти. Застосування методів структурного балансування та менеджменту ризику при здійсненні споживчих кредитних операцій дозволяє оптимізувати процеси кредитування та забезпечити виважене управління кредитним ризиком [15, с.115].

Таким чином, комерційний банк АТ «Ощадбанк» повинен здійснювати комплексні, своєчасні та чітко структуровані заходи, спрямовані на подолання проблем, пов'язаних із скороченням частки кредитування населення, що в сучасних економічних умовах має високий потенціал розвитку. Впровадження

високої технологічності, удосконалення сервісу, підвищення економічної та операційної ефективності, розвиток програм кредитування, система управління ризиками та різні види страхування (фінансові ризики, страхування заставленого майна, страхування відповідальності працівників банку, страхування позичальника від нещасного випадку тощо) сприятимуть відновленню та стабілізації банківського споживчого кредитування населення в Україні.

Висновки до розділу 3

Резюмуючи результати дослідження представлені у третьому розділі кваліфікаційної роботи слід відмітити наступне.

1. У сучасних умовах воєнного стану та економічної нестабільності банківське споживче кредитування в Україні підтримує внутрішній попит та платоспроможність домогосподарств, але створює високі кредитні ризики для банків. PESTEL-аналіз показав, що ключовими драйверами розвитку є технологічні та правові чинники, тоді як економічні та соціальні фактори стримують ринок. SWOT-аналіз засвідчив, що потенціал банків високий, проте успіх залежить від ефективного управління ризиками та адаптації до зовнішніх загроз.

2. Розробка нових споживчих продуктів (бриджинг-позички, кредитні картки, короткострокові кредити) дозволяє АТ «Ощадбанк» оптимізувати управління ризиками, підвищити лояльність клієнтів і ефективність кредитних процесів. Прогнозний портфель на 2024–2026 рр. передбачає зростання обсягу кредитів на 25 %, підвищення прибутковості до 14 % та зниження прострочень.

3. Основні заходи нівелювання ризиків включають підвищення технологічності та сервісу, розвиток програм кредитування, ефективне управління ризиками та страхування, що сприятиме стабілізації та відновленню банківського споживчого кредитування населення в Україні.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ У КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ АТ «ОЩАДБАНК»

4.1. Охорона праці у комерційному банку АТ «Ощадбанк»

Охорона праці у комерційному банку АТ «Ощадбанк» починається з організації управління охороною праці. Керівник банку створює в кожному структурному підрозділі і на робочому місці умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.

Штат служби охорони праці АТ «Ощадбанк» складається з одного працівника (інженера з охорони праці), відповідального за безпеку трудової діяльності та за сумісництвом заступника начальника відділення.

Відповідальність за розроблення положень, типових інструкцій та інших нормативних документів з питань охорони праці та своєчасного доведення їх до відома працівників покладається на працівника, відповідального за безпеку праці та профспілковий комітет [3, с. 83].

Досліджуючи фінансування заходів охорони праці у комерційному банку АТ «Ощадбанк» необхідно відмітити, що на дані заходи спрямовується 0,5% від фонду оплати праці банківської установи (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Стан та динаміка фінансового забезпечення заходів охорони у АТ
«Ощадбанк» за період 2022–2024 рр., тис.грн.

Показник	2022	2023	2024
Фонд оплати праці, тис грн	4619929	5833830	7199680
Сума фінансування заходів охорони праці 0,5% від ФОП, тис грн	23099,65	29169,15	35998,4
Відхилення фінансування заходів охорони праці, тис грн	-	6069,51	6829,25

Примітка: складено автором на основі даних річного звіту АТ «Ощадбанк»

Досліджуючи обсяги фінансування заходів з охорони праці у АТ «Ощадбанк» необхідно відмітити динаміку до зростання загального обсягу фінансування, зокрема якщо у базовому періоді 2022 р. показник становив 23,01 млн грн, то у звітному 2025 р. складає 36 млн грн, відповідний показник зростає за останні два роки на 6,83 млн грн.

За працівниками, які втратили працездатність у зв'язку з нещасним випадком у зв'язку із професійним захворюванням, зберігаються місце роботи та середня заробітна плата на весь період до відновлення працездатності або до встановлення стійкої втрати професійної працездатності. У разі неможливості виконання поточних попередніх робіт проводяться його навчання і перекваліфікація, а також працевлаштування відповідно до медичних рекомендацій.

Розслідування профзахворювань проводиться із наступним наданням висновків профспілковим комітетом комерційного банку АТ «Ощадбанк». У АТ «Ощадбанк» ведуть облік випадків травматизму із тимчасовою втратою працездатності, причому за останній рік таких зафіксовано не було.

Нормативно-правові акти банку відповідають необхідному переліку, враховуючи специфіку умов праці установи та відсутність видів робіт із підвищеною небезпекою. Варто відмітити, що для більш наочного уявлення укладачам Колективного договору слід конкретизувати список протипожежного інвентаря, засобів механізації, автоматизації та іншого обладнання. Куточок охорони праці у відділенні банку представлений копіями документів, які складають нормативно-правову базу забезпечення безпеки праці та знаходиться на другому поверсі у кабінеті, що займає сектор роздрібного обслуговування малого та середнього бізнесу [67, с. 109].

Особлива увага приділяється забезпеченню протипожежної безпеки – на кожному поверсі вивішені план евакуації на випадок надзвичайної ситуації. При влаштуванні на роботу потенційний співробітник прослуховує інструктаж з охорони праці та підписує заяву про ознайомлення з охороною праці комерційного банку АТ «Ощадбанк». Щорічний планово-попереджувальний

ремонт системи протипожежного захисту включає в себе роботи, при яких проводиться повна ревізія та наладка всіх приладів, вузлів, і блоків системи, незалежно від їх технічного стану.

4.2. Проведення аналізу можливих воєнних та техногенних загроз, тенденції їх проявів та прогноз їх розвитку на підприємстві

Проведення аналізу можливих воєнних та техногенних загроз на підприємстві є одним із ключових елементів системи управління безпекою та забезпечення стійкості його функціонування в умовах воєнного стану й зростаючої невизначеності зовнішнього середовища. Такий аналіз спрямований на своєчасне виявлення потенційно небезпечних факторів, оцінювання ймовірності їх реалізації та визначення масштабів можливих негативних наслідків для персоналу, матеріальних ресурсів і виробничо-господарських процесів.

У сучасних умовах воєнні загрози набувають системного характеру та виходять за межі безпосереднього фізичного ураження об'єктів, охоплюючи економічні, логістичні, інформаційні та організаційні аспекти діяльності підприємства.

До основних воєнних загроз належать ризики ракетних і артилерійських обстрілів, удари безпілотних літальних апаратів, мінування територій, руйнування транспортної та енергетичної інфраструктури, а також імовірність вторинних уражень унаслідок пожеж і вибухів. Особливу небезпеку становлять перебої в електро-, газо- та водопостачанні, які можуть призвести до зупинки виробничих процесів і виникнення аварійних ситуацій. Водночас воєнні дії створюють умови для зростання соціальної напруги, кадрових ризиків і психологічного навантаження на персонал, що опосередковано впливає на рівень техногенної безпеки [67, с.85].

Техногенні загрози, у свою чергу, формуються внаслідок зношеності основних фондів, відмов технологічного обладнання, порушень регламентів експлуатації, помилок персоналу та впливу зовнішніх дестабілізуючих чинників. У воєнних умовах імовірність техногенних аварій суттєво зростає через обмеженість ресурсів для обслуговування обладнання, складність постачання запасних частин і зниження рівня контролю за технологічними процесами. Значну роль відіграє і фактор кіберзагроз, які можуть спричинити збої в роботі автоматизованих систем управління, обліку та безпеки.

Аналіз тенденцій прояву воєнних і техногенних загроз свідчить про їхню взаємопов'язаність та взаємопосилення. Воєнні впливи дедалі частіше виступають тригером техногенних надзвичайних ситуацій, зокрема пожеж, вибухів і аварій на інженерних мережах [3, с.112].

Простежується тенденція до зростання частоти локальних надзвичайних ситуацій, які, однак, можуть мати значні кумулятивні наслідки для діяльності підприємства. У таких умовах традиційні підходи до оцінювання ризиків потребують адаптації та доповнення інструментами сценарного й ситуаційного аналізу.

Прогноз розвитку воєнних і техногенних загроз на підприємстві має базуватися на комплексному підході, що поєднує аналіз статистичних даних, експертні оцінки, результати моніторингу безпекового середовища та моделювання можливих сценаріїв розвитку подій.

Важливим є врахування територіального розміщення підприємства, його близькості до об'єктів критичної інфраструктури, транспортних вузлів і потенційно небезпечних зон. Прогнозування дозволяє визначити найбільш імовірні сценарії розвитку надзвичайних ситуацій, оцінити їхній вплив на ключові бізнес-процеси та сформулювати пріоритети превентивних і реагувальних заходів.

Результати проведеного аналізу та прогнозу створюють інформаційну основу для вдосконалення планів цивільного захисту підприємства,

оптимізації системи управління ризиками та підвищення готовності персоналу до дій у надзвичайних умовах [38, с.105].

Систематичний моніторинг воєнних і техногенних загроз дає змогу своєчасно коригувати управлінські рішення з урахуванням змін безпекового середовища. У підсумку науково обґрунтований аналіз загроз і прогноз їх розвитку виступає ключовим чинником забезпечення безпеки, стійкості та адаптивності підприємства в умовах воєнного стану та тривалої нестабільності.

Висновки до розділу 4

Резюмуючи результати дослідження представлені у четвертому розділі кваліфікаційної роботи слід відмітити наступне.

1. Згідно з Законом України «Про охорону праці» в АТ «Ощадбанк» створено службу з охорони праці, яка підпорядкована безпосередньо керівнику. Згідно статті 23 Закону, функції цієї служби виконує інженер з охорони праці, який пройшов перевірку знань з охорони праці. Досліджуючи фінансування заходів охорони праці в АТ «Ощадбанк» слід відмітити, що на дані заходи спрямовується 0,5% від загального фонду оплати праці комерційного банку нарахованого у попередньому періоді.

2. Проведений аналіз можливих воєнних та техногенних загроз засвідчує, що сучасне підприємство функціонує в умовах підвищеної небезпеки та високого рівня невизначеності, що вимагає системного підходу до управління ризиками безпеки.

Воєнні загрози мають багатовимірний характер і проявляються не лише у прямому фізичному ураженні об'єктів, а й у порушенні логістичних, енергетичних, інформаційних та кадрових процесів, що суттєво впливає на безперервність діяльності підприємства. Техногенні загрози, посилені впливом воєнних чинників, характеризуються зростанням імовірності аварій,

пожеж, відмов технологічного обладнання та помилок персоналу, що потребує підвищеної уваги до стану виробничої інфраструктури.

Аналіз тенденцій прояву загроз підтверджує їх взаємозалежність і схильність до кумулятивного ефекту, коли локальні події здатні трансформуватися у масштабні надзвичайні ситуації. Прогнозування розвитку воєнних і техногенних загроз на основі сценарного та ситуаційного підходів дозволяє завчасно ідентифікувати найбільш критичні ризики для підприємства. Отримані результати є підґрунтям для вдосконалення планів цивільного захисту, системи превентивних заходів і механізмів оперативного реагування.

У цілому науково обґрунтований аналіз і прогноз загроз сприяють підвищенню рівня безпеки, стійкості та адаптивності підприємства в умовах воєнного стану.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи основні результати представленого наукового дослідження слід відзначити наступне:

1. Споживчий кредит є невід'ємним елементом сучасної фінансової системи, спрямованим на задоволення особистих потреб населення та підтримку його життєвого рівня. Він виконує не лише економічну, але й соціальну функцію, забезпечуючи доступ домогосподарств до необхідних благ та стимулюючи розвиток внутрішнього ринку.

Аналіз сутності та класифікації споживчого кредиту показав, що ця форма кредитування має різні організаційні моделі, які відрізняються за строками, методами погашення, формами забезпечення, типами кредиторів і позичальників. Така багатоманітність зумовлює гнучкість кредитної системи та дає змогу адаптувати її до потреб різних соціальних груп.

2. Вивчення особливостей процесу надання та погашення банківських споживчих кредитів засвідчило, що ключовим чинником ефективності є ретельна оцінка кредитоспроможності позичальника. Це дозволяє мінімізувати ризики неповернення позик та забезпечити стабільність фінансової діяльності банку. Водночас розвиток новітніх кредитних інструментів, зокрема банківських карток і револьверних ліній, розширює можливості кредитування, але потребує посилення контролю й моніторингу.

3. Методичні підходи до оцінки ефективності операцій споживчого кредитування базуються на використанні системи показників дохідності, рентабельності та продуктивності. Їх застосування дозволяє оцінити не лише абсолютні результати кредитної діяльності, а й виявити фактори, що впливають на зміну прибутковості та стійкості банківських установ.

Отже, споживче кредитування виступає важливим інструментом розвитку банківської системи та економіки загалом, а його ефективність залежить від збалансованості між соціальною спрямованістю кредитування,

інтересами позичальників та необхідністю дотримання фінансової безпеки банківських установ в умовах економічної нестабільності.

4. Ринок споживчого кредитування в Україні в умовах воєнного стану та економічної турбулентності зазнав суттєвих трансформацій. Незважаючи на зростання фінансових ризиків, інфляційний тиск та падіння платоспроможності домогосподарств, цей сегмент зберігає провідне значення для підтримки внутрішнього попиту й ліквідності банківської системи. У 2022 році зафіксовано найбільший обсяг кредитів, наданих домогосподарствам, – 254,39 млрд грн, після чого відбулося скорочення, проте у 2024 році обсяг знову зріс до 236,47 млрд грн. Переважна частка кредитів припадає на споживчі позики – 82,9% у 2024 році проти 75,4% у 2019 році, тоді як кредити на нерухомість зменшилися з 22,1% до 11,2%. Найбільший попит мають короткострокові кредити до 1 року, обсяг яких зріс із 69,73 млрд грн у 2019 році до 127,35 млрд грн у 2024 році. Це свідчить про орієнтацію населення на задоволення поточних потреб та уникнення довгострокових зобов'язань у нестабільних умовах.

Аналіз динаміки кредитів свідчить про переважання кредитів у національній валюті та скорочення частки довгострокових позик, що відображає невпевненість населення у майбутніх фінансових можливостях. Водночас споживчі кредити залишаються ключовим інструментом забезпечення поточних потреб домогосподарств і стимулювання економічної активності.

5. Організація процесу банківського споживчого кредитування в АТ «Ощадбанк» відзначається комплексністю та чіткою регламентацією етапів, що включають оцінку кредитоспроможності позичальника, укладення договору, контроль за виконанням зобов'язань та моніторинг фінансового стану клієнта. У результаті впровадження структурованої системи управління ризиками банк забезпечує якість кредитного портфеля, мінімізує рівень проблемної заборгованості та підвищує ефективність кредитних операцій. Це

свідчить про здатність установи адаптуватися до умов макроекономічної невизначеності та зберігати фінансову стійкість.

Аналізуючи діяльність комерційного банку АТ «Ощадбанк» відзначено те, що у 2024 році прибуток до оподаткування перевищив 18,6 млрд грн, а чистий прибуток становив близько 8 млрд грн. Активи банку зросли до 428,5 млрд грн (+59,3% порівняно з 2022 роком), тоді як кредитний портфель збільшився до 111,1 млрд грн, зокрема за рахунок корпоративного сектору (+15,9 млрд грн) та фізичних осіб (+6,1 млрд грн). Важливим результатом стало перевищення позначки у 10 млрд грн іпотечного портфеля, а також зростання обсягів у рамках державної програми «єОселя», де у 2024 році видано кредитів на 14,6 млрд грн. Такі показники підтверджують ефективність організації кредитного процесу, націленого на диверсифікацію продуктів та управління ризиками.

6. Оцінка обсягів, структури та ефективності споживчого кредитування в АТ «Ощадбанк» засвідчила позитивну динаміку у 2022–2024 рр. Загальний обсяг кредитів фізичним особам зріс із 11,47 млрд грн до 21,08 млрд грн, у тому числі за платіжними картками до 6,13 млрд грн. Чистий процентний дохід банку підвищився з 14,9 млрд грн у 2022 р. до 24,3 млрд грн у 2024 р., а чистий прибуток збільшився із 639,8 млн грн до 7,9 млрд грн.

В цілому, споживчий сегмент продовжував приносити стабільний прибуток, а рентабельність залишалася на достатньо високому рівні, незважаючи на коливання. Водночас відбувалося поступове зменшення питомої ваги споживчих кредитів у загальному портфелі банку, що зумовлено як переглядом кредитної політики, так і зростанням ризиків довгострокового кредитування.

Загалом результати свідчать про ефективне управління кредитним портфелем, оптимізацію витрат і доходів та підтримання стабільної фінансової результативності банку. Це підтверджує ефективність реалізованої кредитної політики, орієнтованої на збалансоване поєднання корпоративного та роздрібного сегментів і підвищення фінансової стійкості банку.

7. У сучасних умовах воєнного стану та економічної нестабільності банківське споживче кредитування в Україні характеризується суперечливим впливом на фінансову систему: з одного боку, воно підтримує внутрішній попит і забезпечує платоспроможність домогосподарств, з іншого – створює високі кредитні ризики для банків.

PESTEL-аналіз засвідчив, що найбільший стримуючий вплив на розвиток ринку мають економічні (17 балів) та екологічні чинники (17 балів), що відображає високу інфляцію, валютні ризики та недостатню інтеграцію принципів сталого розвитку у фінансову сферу. Політичні (22 бали) та соціальні фактори (23 бали) демонструють подвійний вплив: воєнний стан та зниження доходів населення обмежують кредитування, водночас підтримка міжнародних фінансових інституцій і зростання попиту на цифрові сервіси створюють потенціал для розвитку. Найсильнішими драйверами виступають технологічні (27 балів) та правові чинники (26 балів), які забезпечують цифровізацію кредитних процесів, розвиток фінтех-сектору та підвищення якості захисту прав споживачів.

SWOT-аналіз підтвердив, що українські банки мають значний потенціал для розвитку споживчого кредитування завдяки технологічним і регуляторним перевагам, але успіх реалізації залежить від здатності ефективно управляти внутрішніми слабкостями та адаптуватися до зовнішніх ризиків. Запропоновані заходи нівелювання ризиків, серед яких оптимізація кредитної політики, диверсифікація портфелів, розвиток дистанційних сервісів та кібербезпеки, створюють основу для стабільного функціонування ринку навіть у кризових умовах.

8. Одним із ключових напрямів підвищення ефективності кредитування АТ «Ощадбанк» є розробка та впровадження нових споживчих продуктів, що дозволяють оптимізувати управління кредитними ризиками та розширювати клієнтську базу.

Серед запропонованих продуктів виділяються: бриджинг-позички, чекові кредити, кредитні картки, короткострокові іпотечні кредити та кредити

із зворотнім ануїтетом. Кожна програма забезпечує баланс між потребами клієнтів у гнучкому фінансуванні та управлінням ризиками банку, знижуючи кредитні ризики через заставу або скорингові моделі та підвищуючи ефективність процесів кредитування. Аналіз переваг і недоліків програм показав, що вони сприяють оперативному фінансуванню клієнтів, підвищують лояльність, оптимізують витрати банку та дозволяють залучати нових клієнтів, водночас потребують контролю за простроченнями та ретельного моніторингу.

Прогнозний портфель споживчого кредитування на 2024–2026 рр. демонструє загальне зростання обсягу кредитів на 25,27 %, водночас спостерігається поступова заміна застарілих програм на інноваційні. Параметри доходності та операційних показників свідчать про ефективність впровадження нових продуктів: середня прибутковість програм підвищується з 12,5 % до 14 %, кількість залучених клієнтів зростає майже на 50 %, а частка прострочених кредитів знижується. Таким чином, розробка та впровадження інноваційних продуктів споживчого кредитування створює умови для підвищення конкурентоспроможності банку, оптимізації ризиків та стабільного розвитку кредитного ринку в умовах економічної турбулентності.

9. Для нівелювання ризиків споживчого кредитування комерційний банк АТ «Ощадбанк» повинен здійснювати комплексні, своєчасні та чітко структуровані заходи, спрямовані на подолання проблем, пов'язаних із скороченням частки кредитування населення, що в сучасних економічних умовах має високий потенціал розвитку.

Впровадження високої технологічності, удосконалення сервісу, підвищення економічної та операційної ефективності, розвиток програм кредитування, система управління ризиками та різні види страхування (фінансові ризики, страхування заставленого майна, страхування відповідальності працівників банку, страхування позичальника від нещасного випадку тощо) сприятимуть відновленню та стабілізації банківського споживчого кредитування населення в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрова М.М., Кірейцев Г.Г., Маслова С.О. Гроші. Фінанси. Кредит.: В 2-х частинах. Ч. I: Навчально-методичний посібник. Житомир: ЖІТІ, 2012. 224 с.
2. Артем'єва О.О., Бестюк А.М. Вплив кредитних ризиків на розвиток банківської системи України в умовах трансформаційних процесів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 37. С. 62 -67.
3. Березуцький В. В. та ін. Безпека людини у сучасних умовах : монографія. Харків : ФОП Мезіна В. В., 2018. 208 с.
4. Благун І. І. Банківська система України в умовах турбулентності фінансового ринку: теорія, методологія, практика : монографія. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2020. 364 с.
5. Блащук-Дев'яткіна Н., Беднарчук В., Млінцова А. Споживче кредитування в Україні. *Молодий вчений*. 2020. № 4 (80). С. 282–285.
6. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. 2023. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovo_ekonomichni_naslidki.html (дата звернення: 22.08.2025).
7. Боронос В. Г., Влізько О. О. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України. *Вісник СумДУ. Серія Економіка*. 2019. № 1. С. 182–187.
8. Бублик Л. Я. Сучасний стан споживчого ринку як передумова реалізації державної політики регулювання споживчого кредитування. *Економіка і держава*. 2017. № 12. С. 120–124.
9. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 2 (27). С. 152-159.
10. Бузу В. А. Еволюція управління кредитними ризиками. *Матеріали семінару «Проблеми аналізу та управління ризиками в діяльності кредитної*

організації». К., 2018. 24 с.

11. Вовк В.Я. , Хмеленко О.В. Кредитування і контроль: Навч. посібник К.: Знання, 2008. 463 с.

12. Вовкова В. В., Власенко О. С. Підвищення якості кредитного портфеля як чинник мінімізації кредитного ризику банку. *Економіка і організація управління*. 2021. №2(42). С. 76-85.

13. Вовчак О.Д., Антонюк О.І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. *Європейські перспективи*. 2016. № 2. С. 148–157.

14. Волкова Н. І., Статкевич Г. В. Розвиток споживчого кредитування в кризових умовах. *Економіка та держава*. 2021. № 11. С. 106–111.

15. Гаврилко Т.О. Споживче кредитування в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Том 30 (69). № 5. С. 110-116.

16. Гернего Ю. О. «Кредит» у контексті класичних теорій та економічної думки сучасності. *Фінанси, облік і аудит: зб. наук. праць*. 2013. Вип. 1 (21). С. 29–40.

17. Глушченко О. В. Банківське кредитування в Україні та його моделювання методами системної динаміки. *Економіка та суспільство*. 2022. № 14. С. 45–50.

18. Гордієнко О. Банки відмовляються від масових кредитних канікул, що діяли від початку війни. URL: <https://forbes.ua/inside/groshi-zamist-kanikul-ukrainskipidpriemtsi-zhadayut-novikh-kreditiv-a-ne-vidstrochok-za-starimi-27052022-6273>. (дата звернення: 02.09.2025).

19. Дехтяр Н. А., Мезинко В. А. Споживче кредитування в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 19–20 листопада 2020 р. Суми: Сумський державний університет*, 2020. С. 41–44.

20. Добрик Л.О., Кононов А.В., Гагіна Є.В. Актуальні аспекти

споживчого кредитування в Україні. *Ефективна економіка*. 2013. № 2. С. 21–25.

21. Довгань Ж. М. Менеджмент у банку : підручн. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2017. 512 с.

22. Доценко О.І. Сучасні тенденції розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Економіка та суспільство*. 2018. №14. С. 792-798.

23. Дубина М.В. Наукові підходи до систематизації та класифікації кредитів. *Фінансові дослідження*. 2017. № 2 (2). С. 12–20.

24. Дубина М.В. Роль кредитної системи у забезпеченні фінансової безпеки держави. Стратегія та механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки: колективна монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. В. П. Ільчука. Чернігів: ЧНТУ, 2017. С. 39–59.

25. Дуброва Н.П., Лепеха А.В. Теоретичні аспекти споживчого та іпотечного кредитування. *Молодий вчений*. 2017. № 1 (41). С. 582–585.

26. Звіт про фінансову стабільність, червень 2025 року. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report> (дата звернення: 03.09.2025).

27. Коваленко О. І. Проблемні аспекти правового регулювання кредитних договорів в Україні. *Юридичний вісник*. 2021. № 5. С. 34–39.

28. Костюк В. А., Сович І.В. Тенденції розвитку споживчого кредитування в Україні. *Інфраструктура ринку. Гроші, фінанси, кредит*. 2016. №2. С. 283-287.

29. Костюк В.А., Скоринська М.О. Розвиток споживчого кредитування в банківській сфері України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 547–552.

30. Кружелєв М. О., Нечипоренко А. В. Розвиток ринку споживчого кредитування в умовах воєнного стану. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. №2(14). С.156-165.

31. Кужелєв М. О., Стабіас С. М. Діяльність небанківських фінансових установ в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2023. №58. С. 100–105

32. Кужелєв М.О., Специфіка розвитку ринку споживчого кредитування в умовах воєнного стану. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2025. №1(18). С.123-127.
33. Кузнєцова К. Ефективність банківського кредитування в Україні. URL: <https://naub.oa.edu.ua/efektyvnist-bankivskoho-kredytuvannya-v-ukrajini/> (дата звернення: 17.08.2025).
34. Кучер К. Теоретичні основи та оцінка споживчого кредитування в банках України. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 14. С. 45–52.
35. Кучер Н. О., Юрчишена Л. В. Теоретичні основи та оцінка споживчого кредитування в банках України. URL: <https://jvestnik-sss.donpu.edu.ua/article/view/12846/12751> (дата звернення: 01.09.2025).
36. Людковська Ю.Ю., Абдуллаєва А.Є. Оцінка сучасних тенденцій банківського кредитування в Україні протягом 2018–2023 років. *Економіка та суспільство*. 2023. №56. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3058/2979> (дата звернення: 01.09.2025).
37. Мелехтя В.Ю., Зінченко А.В. Роль кредитних операцій у діяльності комерційного банку. *Подільський науковий вісник*. 2020. № 3. С. 16–21.
38. Михайлюк В. О., Халмурадов Б. Д. Цивільна безпека : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 158 с.
39. Мороз С.В., Мейш В.О. Основні аспекти кредитування на сучасному етапі. *Економічні науки*. 2020. № 5. С. 116–125.
40. Мурашківська І. А., Вербівський Р. П. Розвиток споживчого кредитування в Україні в умовах макроекономічної нестабільності. *Технологічні інновації та їхній вплив на сучасний світ : матеріали Міжнародної науково-технічної конференції / Міжнародний центр технологічних інновацій (Харків, 18 січня 2024 р)*. Research Europe, 2024. С.51-54.

41. Нечипоренко А.В. Діяльність банківських установ на фінансовому ринку України. *Економічний вісник університету*. 2023. №58. С. 46–53.
42. Нікольчук Ю. Перспективи розвитку споживчого кредитування в Україні в сучасних умовах. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. №2. С. 115–120.
43. Офіційний сайт АТ «Ощадбанк». URL: <https://www.oschadbank.ua/finansova-zvitnist> (дата звернення: 03.09.2025).
44. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 03.09.2025).
45. Охрименко І.Б. Необхідність та напрями удосконалення регулювання споживчого кредиту в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 16(2). С. 46–50.
46. Перепелиця А., Крупка А.Я. Особливості споживчого кредитування в умовах війни. *Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 20 травня 2025 р.* ФОП Паляниця В.А., 2025. С.10-12.
47. Перепелиця А., Крупка А.Я. Споживче кредитування в умовах війни. *Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 25 листопада 2024 р.* О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2024. С.78-80.
48. Петрова О. В. Реформа житлового кредитування: що передбачається. Finance.ua. URL: <https://news.finance.ua/ua/reforma-zhytlovoho-kredytuvannya-shho-peredbachayet-sya> (дата звернення до ресурсу 01.09.2025 року)
49. Петровський О. В. Розвиток споживчого кредитування в Україні: аналіз за допомогою методології системної динаміки. *Проблеми економіки*. 2023. № 4 (58). С. 182-190.
50. Петроцький О. Розвиток споживчого кредитування в Україні в

умовах фінансової нестабільності. URL:
<https://uacademic.info/en/document/0825U001331> (дата звернення: 15.08.2025).

51. Письменний В.В., Романюк М. Сучасний стан кредитування фізичних осіб в Україні. *Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 16 травня 2024 р.* / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2024. С.67-70.

52. Письменний В.В., Романюк М. Чинники впливу на кредитний ризик. *Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах»: зб. тез доповідей, 25 листопада 2024 р.* / за заг. ред. О.В. Панухник. Тернопіль : ФОП Паляниця В.А., 2024. С.86-89.

53. Погребняк В.Я. Визначення поняття споживчого кредиту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2015. № 16. С. 37–39.

54. Погрішук Г., Волощук Р. Кредитоспроможність позичальника: зміст і критерії оцінки. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону.* 2022. Вип 17. Т.1. С.190-204.

55. Показники діяльності банків. Банківська статистика. URL:
<http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivs-ka-statystyka> (дата звернення: 28.08.2025).

56. Прилуцький А. М., Пахалюк Л. В. Споживче кредитування в Україні та його особливості. *Ефективна економіка.* 2019. № 11. С. 1–7.

57. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 року No 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> (дата звернення: 02.09.2025).

58. Продан В. Л. Кредитоспроможність позичальника як фактор ризику кредитування. URL: <https://econvisnyk.dstu.dp.ua/article/view/332741> (дата звернення: 19.08.2025).

59. Садчикова І. Теоретичні засади обґрунтування сутності поняття «кредитний ринок». *Науковий вісник Полісся*. 2021. № 2 (23). С. 105–121.

60. Семко В. В. Сфера кредитування за законодавством України та ЄС щодо захисту прав споживачів. *Вісник права*. 2024. № 4. С. 48–55.

61. Споживче кредитування в Україні: правові гарантії та поточна практика. URL: <https://www.ibr-ua.info/ua/spozhyvche-kredytuvannia-v-uk> (дата звернення: 28.08.2025).

62. Споживче кредитування в Україні: тенденції 2018-2024 року. URL: <https://finclub.net/projects/kruglye-stoly/spozhyvche-kredytuvannia-v-ukraini-tendentsi-2024-roku.html> (дата звернення: 24.08.2025).

63. Споживче кредитування вийшло на довоєнний рівень. URL: <https://finclub.net/news/spozhyvche-kredytuvannia-vyishlo-na-dovoiennyi-riven.html> (дата звернення: 22.08.2025).

64. Споживчий кредит в Україні: що це таке і як його отримати. URL: <https://sgroshi.com.ua/ua/blog/spozivcij-kredit-v-ukraini-so-ce-take-ta-ak-jogo-otrimati/> (дата звернення: 23.08.2025).

65. Споживчий кредит: що варто знати про споживчий кредит? URL : <https://ideabank.ua/uk/experts/spozhyvchyu-kredyt-shcho-varto-znaty-pro-spozhyvche-kredytuvannya> (дата звернення: 23.08.2025).

66. Статистика фінансового сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>. (дата звернення: 02.09.2025).

67. Стручок В.С. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. 156 с.

68. Тарасевич Н. В. Актуальні аспекти формування системи ризик-менеджменту в банках України. *Modern Economics*. 2020. № 21. С. 213-218.

69. Тарасевич Н. В., Біла Н. Ю. Проблемні питання споживчого кредитування в Україні. *Економіка, фінанси, банківська справа та освіта: сучасні виклики та інновації: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-*

практичної Інтернет-конференції (Одеса 26-27 травня 2022 р.). Одеса: ОНЕУ, 2022. С.33-36.

70. Тарасенко А. В. Споживче кредитування в Україні: теоретичні аспекти та практичні проблеми. *Вісник економіки*. 2021. № 3. С. 78–84.

71. Тарасенко А. В., Пентелейчук М.Г., Колотило Л.Л. Теоретичні аспекти трактування сутності споживчого кредитування. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2025. №1. С. 396-406.

72. Фомін Г. Ф. Правове регулювання кредитних відносин. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2021. № 2 (53). С. 272-277.

73. Шавурська Л. М., Сулима М. В. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського кредитування в Україні. *Наукові записки. Серія: Економіка*. 2023. № 9. С. 112–118.

74. Щур Р. І., Мацьків В. В., Плєць І. І. Особливості функціонування небанківських фінансових установ в умовах воєнного стану. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2022. Т. 27. Вип. 4 (94). С.46-49.

75. Bank Lending in Ukraine: Current Status and Challenges. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-65203-5_58 (дата звернення: 23.08.2025).

76. Consumer Lending in Ukraine: Estimation of the Equilibrium Level. URL: <https://journal.bank.gov.ua/en/article/2020/249/01> (дата звернення: 01.09.2025).

77. Consumer loans in Ukraine. URL: https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/user/setLocale/en_US?source=%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fview%2F1925 (дата звернення: 19.08.2025).

78. World Bank. Ukraine Financial Sector Assessment. Washington, 2021. 150 p.

ДОДАТКИ

Соціально-економічне значення споживчого кредитування

Джерело: складено автором на основі [45, с.47]

Методика розрахунку платоспроможності позичальника
- фізичної особи

1. Коефіцієнт РТІ (Payment-to-income Ratio) - платіж до доходу, який розраховується за формулою:

$$PTI = \frac{ПК_{щ}}{Д_{щ}},$$

де $ПК_{щ}$ - сума щомісячних платежів за кредитом, яка містить суму внеску за основним боргом, відсотки і комісію за кредитом та інші платежі відповідно до умов кредитного договору;

$Д_{щ}$ - сума щомісячних доходів фізичної особи, яка визначається на підставі розміру заробітної плати за вирахуванням податків, розміру допомоги на дітей, розміру пенсії та інших доходів.

2. Коефіцієнт ОТІ (Obligations-to-Income Ratio) - зобов'язання до доходу, який розраховується за формулою:

$$OTI = \frac{П_{щ}}{Д_{щ}},$$

де $П_{щ}$ - сума всіх щомісячних платежів позичальника, яка складається з поточних витрат фізичної особи, внесків за страхуванням, квартирної плати та інших витрат.

3. Коефіцієнт платоспроможності позичальника - фізичної особи ($КП_{фо}$) визначається за формулою:

$$КП_{фо} = \frac{Д_{щ}}{ПК_{щ} + П_{щ}},$$

Значення коефіцієнта платоспроможності має бути більше за 1.

Джерело: складено автором на основі [58]

Фінансова звітність комерційного банку АТ «Ощадбанк»

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2024 РОКУ
(у тисячах гривень)

	Примітки	31 грудня 2024 року	31 грудня 2023 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	11	68 331 662	65 850 018
Кредити, надані клієнтам	12	111 082 518	89 109 019
Інвестиції в цінні папери	13	227 657 969	173 447 680
Інвестиції в дочірні та асоційовані підприємства	15	24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	14	559 117	542 598
Передплата з податку на прибуток		392	62 772
Відстрочені активи з податку на прибуток	9	–	865 374
Основні засоби	16	11 368 683	10 208 797
Нематеріальні активи	16	3 171 555	2 465 153
Інші фінансові активи	17	502 245	667 567
Інші нефінансові активи	17	5 814 393	3 230 175
Всього активів		428 513 334	346 473 953
Зобов'язання та власний капітал			
Зобов'язання:			
Кошти банків	18	185 582	366 363
Рахунки клієнтів	19	377 177 262	302 972 637
Забезпечення	21	1 284 526	939 501
Інші фінансові зобов'язання	21	484 932	536 174
Інші нефінансові зобов'язання	21	2 285 710	1 448 621
Кредиторська заборгованість за податком на прибуток		2 131 312	2 953 480
Інші запозичені кошти	20	9 990 393	8 297 493
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	9	362 737	–
Субординований борг	22	–	250 816
Всього зобов'язань		393 902 454	317 765 085
Власний капітал:			
Акціонерний капітал	23	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 871 339	1 985 382
Резерв переоцінки за борговими фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		–	9 730
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		309 166	880 862
Непокритий збиток		(17 294 605)	(23 892 086)
Всього власного капіталу		34 610 880	28 708 868
Всього зобов'язань та власного капіталу		428 513 334	346 473 953

Від імені Правління:

Сергій НАУМОВ
Голова Правління

07 квітня року

Марія ДЕМКОВИЧ
Головний бухгалтер

07 квітня 2025 року

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД (ПРОДОВЖЕННЯ)
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2024 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2024 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2023 року
Чистий прибуток/(збиток)		7 893 179	5 978 260
Інші сукупні доходи/(витрати)			
<i>Статті, які в подальшому не будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків</i>			
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки інструментів капіталу, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	9	(211 595)	196 261
Чиста зміна резерву переоцінки будівель за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	9	23 636	613 175
<i>Статті, які в подальшому будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків, після оподаткування:</i>			
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій в цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	9	(7 416)	(51 164)
Чиста сума резерву переоцінки інвестицій в цінні папери, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, перекласифікована в прибутки і збитки		(2 314)	—
Інші сукупні доходи/(витрати)		(197 689)	758 272
Всього сукупний дохід/(витрати)		7 695 490	6 736 532

Від імені Правління:

Сергій НАУМОВ
Голова Правління

07 квітня 2025 року

Марія ДЕМКОВИЧ
Головний бухгалтер

07 квітня 2025 року

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2024 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2024 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2023 року
Процентні доходи			
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою собівартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	5	40 711 502	28 886 396
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5	3 244 303	3 706 743
Всього процентних доходів		43 955 805	32 593 139
Процентні витрати	5	(19 634 212)	(13 860 769)
Чистий процентний дохід		24 321 593	18 732 370
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти	29	2 760 118	1 363 633
Чистий процентний дохід після (формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти		27 081 711	20 096 003
Комісійні доходи	6	12 930 880	12 025 315
Комісійні витрати	6	(6 164 063)	(5 382 718)
Операції з іноземною валютою, нетто		1 222 481	937 821
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки іноземної валюти		(77 470)	108 275
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	7	3 520 815	(3 700 138)
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за іншими фінансовими активами і гарантіями	29	(493 766)	110 430
(Формування)/розформування резерву під збитки від знецінення нефінансових активів		29 030	(37 919)
Доходи/(витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		4 331	(36 998)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		2 314	–
Чистий прибуток/(збиток) від модифікації фінансових активів	29	(1 229 195)	(342 401)
Інші доходи		505 208	552 761
Чистий непроцентний дохід		10 250 565	4 234 428
Операційні доходи		37 332 276	24 330 431
Витрати на виплати працівникам	8	(9 110 638)	(7 246 250)
Амортизаційні витрати	8	(2 464 349)	(2 002 685)
Інші адміністративні та операційні витрати	8	(7 199 680)	(5 833 830)
Прибуток від операційної діяльності		18 557 609	9 247 666
Прибуток/(збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		–	7 208
Прибуток/(збиток) до оподаткування		18 557 609	9 254 874
(Витрати)/ відшкодування з податку на прибуток	9	(10 664 430)	(3 276 614)
Чистий прибуток/(збиток)		7 893 179	5 978 260

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2023 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2023 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2022 року
Процентні доходи			
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	5	28 886 396	18 977 007
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5	3 706 743	3 566 906
Всього процентних доходів		32 593 139	22 543 913
Процентні витрати	5	(13 860 769)	(7 557 921)
Чистий процентний дохід		18 732 370	14 985 992
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти	29	1 363 633	(11 039 456)
Чистий процентний дохід/ (витрати) після (формування)/ розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти		20 096 003	3 946 536
Комісійні доходи	6	12 025 315	9 386 603
Комісійні витрати	6	(5 382 718)	(3 454 371)
Операції з іноземною валютою, нетто		937 821	1 234 118
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки іноземної валюти		108 275	(3 588 782)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	7	(3 700 138)	8 321 816
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки за іншими фінансовими активами і гарантіями		110 430	(304 573)
(Формування)/розформування резерву під збитки від знецінення нефінансових активів		(37 919)	(3 048)
Доходи/(витрати), які виникають під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		(36 998)	(3 321)
Чистий прибуток/(збиток) від операцій з борговими фінансовими інструментами, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		–	903
Чистий прибуток/(збиток) від модифікації фінансових активів	29	(342 401)	(603 165)
Інші доходи		552 761	540 474
Інші витрати		–	(245 316)
Чистий непроцентний дохід		4 234 428	11 281 338
Операційні доходи		24 330 431	15 227 874
Витрати на виплати працівникам	8	(7 246 250)	(8 141 026)
Амортизаційні витрати	8	(2 002 685)	(1 833 700)
Інші адміністративні та операційні витрати	8	(5 833 830)	(4 619 929)
Прибуток від операційної діяльності		9 247 666	633 219
Прибуток/(збиток), що виникає від припинення визнання фінансових активів, оцінених за амортизованою собівартістю		7 208	4 547
Прибуток/(збиток) до оподаткування		9 254 874	637 766
(Витрати)/ відшкодування з податку на прибуток	9	(3 276 614)	2 037
Чистий прибуток/(збиток)		5 978 260	639 803

ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД (ПРОДОВЖЕННЯ)
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2023 РОКУ
(у тисячах гривень)

Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2023 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2022 року
Чистий прибуток/(збиток)	5 978 260	639 803
Інші сукупні доходи/(витрати) <i>Статті, які в подальшому не будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків</i>		
Чистий прибуток/(збиток) від переоцінки акцій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	196 261	140 382
Чиста зміна резерву переоцінки будівель за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	613 175	(82 486)
<i>Статті, які в подальшому будуть рекласифіковані у склад прибутків та збитків, після оподаткування:</i>		
Чиста зміна справедливої вартості інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід за вирахуванням ефекту відстроченого податку на прибуток	(51 164)	(86 383)
Чиста сума резерву переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, перекласифікована в прибутки і збитки	—	1 188
Інші сукупні доходи/(витрати)	758 272	(27 299)
Всього сукупний дохід/ (витрати)	6 736 532	612 504

Від імені Правління:

С.В. Наумов
Голова Правління

16 квітня 2024 року

М.С. Демкович
В.о. головного бухгалтера

16 квітня 2024 року

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2023 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2023 року	31 грудня 2022 року
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	11	65 850 018	28 357 170
Кредити, надані клієнтам	12	89 109 019	83 215 595
Інвестиції	13	173 447 680	143 380 717
Інвестиції в дочірні та асоційовані підприємства	15	24 800	24 800
Передплата з податку на прибуток		62 772	470 943
Відстрочені активи з податку на прибуток	9	865 374	–
Інвестиційна нерухомість	14	542 598	626 789
Основні засоби	16	10 208 797	6 521 241
Нематеріальні активи	16	2 465 153	2 106 465
Інші фінансові активи	17	667 567	1 249 832
Інші нефінансові активи	17	3 230 175	3 235 637
Всього активів		346 473 953	269 189 189
Зобов'язання та власний капітал			
Зобов'язання:			
Кошти банків	18	366 363	543 326
Рахунки клієнтів	19	302 972 637	233 940 324
Забезпечення	21	939 501	1 179 977
Інші фінансові зобов'язання	21	536 174	543 850
Інші нефінансові зобов'язання	21	1 448 621	1 284 849
Кредиторська заборгованість за податком на прибуток		2 953 480	44
Інші запозичені кошти	20	8 297 493	8 717 687
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	9	–	98 413
Субординований борг	22	250 816	716 442
Всього зобов'язань		317 765 085	247 024 912
Власний капітал:			
Акціонерний капітал	23	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 985 382	1 473 482
Резерв переоцінки за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		9 730	60 894
Резерв переоцінки інвестицій в інструменти капіталу, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		880 862	684 601
Непокритий збиток		(23 892 086)	(29 779 680)
Всього власного капіталу		28 708 868	22 164 277
Всього зобов'язань та власного капіталу		346 473 953	269 189 189

Від імені Правління:

С.В. Наумов
Голова Правління

16 квітня 2024 року

М.С. Демкович
В.о. головного бухгалтера

16 квітня 2024 року